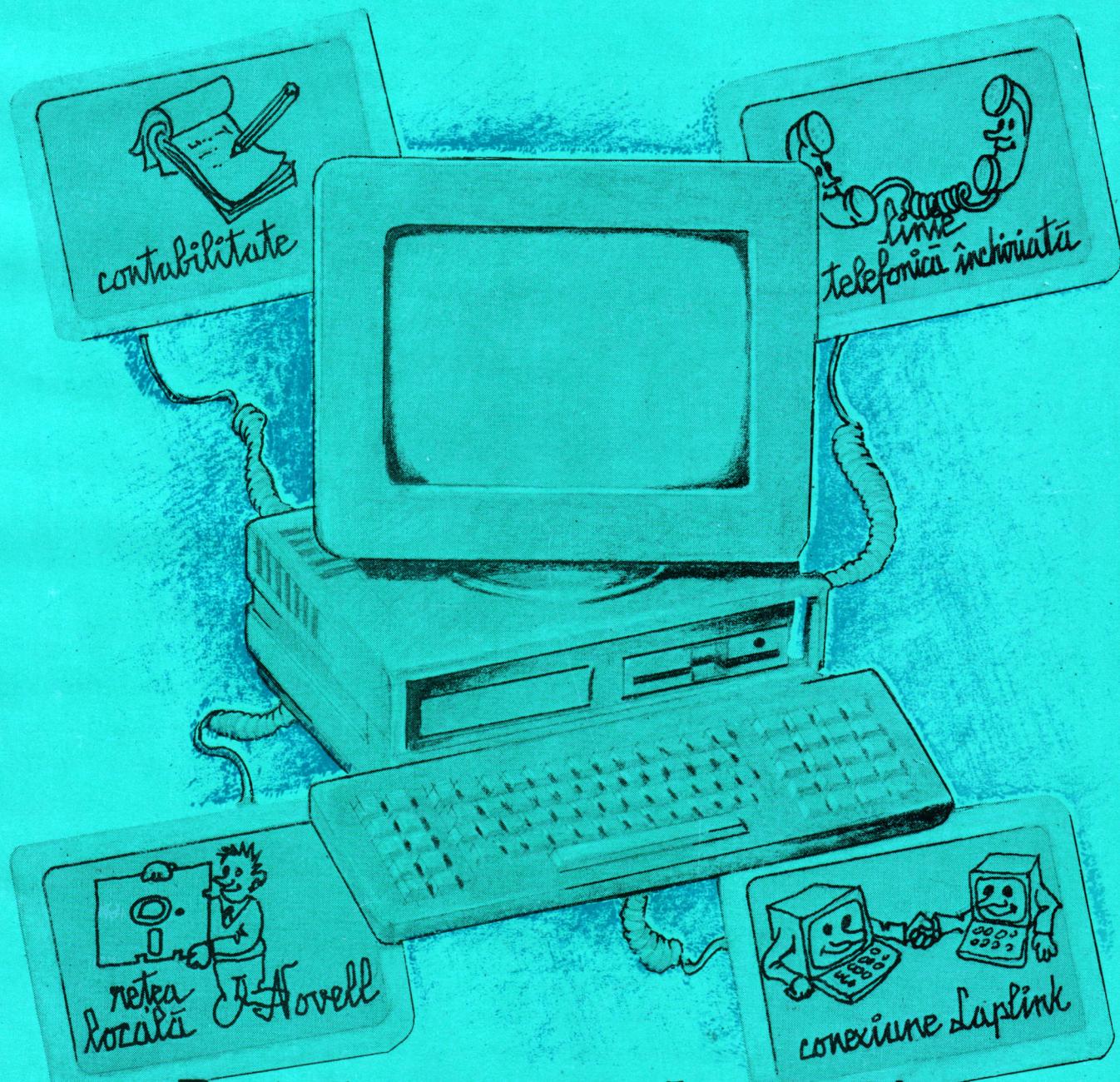

PC-Magazin

Anul I Nr.1

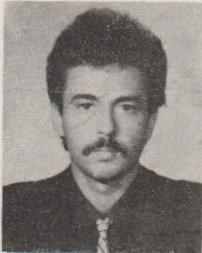
Martie 1990

**Revistă independentă sub egida
Asociației specialiștilor în baze și bănci de date
BUCURESTI 1990**

Colectivul de redacție al revistei se prezintă

Redactor șef și fondator al revistei: Adrian NEGRU

Profesia: matematician. Absolvent al Facultății de Matematică din cadrul Universității București

Preferințe: inteligență artificială, liniște sufletească
Vîrstă: 30 ani.

Redactor șef adjunct și fondator al revistei: Alexandru BABIN

Profesia: inginer automatist. Absolvent al Institutului Politehnic București

Preferințe: microsisteme PC, onestitate umană
Vîrstă: 34 ani.

Redactor responsabil de număr: Vasile AVRAM

Profesia: economist și cadru didactic asociat la Catedra de Cibernetică Economică din A.S.E. Absolvent al Facultății de Cibernetică Economică din A.S.E. București

Preferințe: baze de date, vînătoare sportivă

Vîrstă: 38 ani.

Redactori: Cătălin VOLOȘENIUC, Ionel RUSE

La elaborarea acestui număr au participat: Mihai Constantin; Marcel Vlădescu; Irina Negru; Irina Babin; Mihaela Olteanu; Gheorghe Sabău; Cristian Florin Popescu; Mihai Unghianu; Aurelian Cojocaru; Aurelian Rusu; Viorel Dumitrasche; Bodosi Imre; Dragoș Rișcanu; Costel Dinescu; Silviu Bârză; Vasile Vicoleanu; Marius Sturzoiu; Adrian Goicea; Tiberiu Spircu; Magda Negoiță; Elena Popa; Cristian Groza; Mihai Trandafirescu; Virgil Sultanovici; Garbis Ohanesian.

Dedicăția primului număr:

"Mamelor noastre Ioana, Silvia, Constanța care prin prinosul lor de durere și renunțare ne-au dăruit un loc sub soare."

ARGUMENT

De ce o revistă de informatică? Fără îndoială foarte mulți o aşteptau de mult, simțeau nevoie unui suport informativ și orientativ, alții își pun problema utilității și finalității imediat augmentative a ei.

Fără îndoială că, printre speranțe, scepticism și entuziasm, sarcina editării acestei publicații este o întreprindere grea, delicată și mai ales un act de curaj; însă, într-un moment în care informatica se instaurează ca eminentă cenușie a oricărei economii moderne, al oricărui proces educațional și social, este timpul să scoatem la lumină o știință ținută fără logică în frâu, inhibată și dezgolită de suportul ei aplicativ, software și hardware, și care a supraviețuit printr-un efort absolut eroic al adeptilor conștienți ai beneficiului ei, ingineri, matematicieni, economisti, fizicieni, care fiecare în parte, după putință și căință și-au adus prinosul de cunoștințe teoretice și practice în ale existenței acesteia. Fără îndoială, avem un sumum de utilaj tehnologic, unele calculatoare indigene, altele importate prin eforturi valutare incredibile, licențe de tehnologie sau altele executate artizanal ori provenite pe diverse căi. În consens însă, marea majoritate a fluxului vital ce animă aceste unități metalice fără viață, software-ul, sau programele aplicative ce pun calculatoarele în lucru, au fost în mare parte interzise importului, cele existente fiind apanajul unei munci extraordinare a întregului potențial intelectual informatic al acestei țări. Putem afirma cu o îndreptățită mindrie că ceea ce avem efectiv valoros în momentul de față în informatică este bagajul extraordinar de cunoștințe teoretice a celor ce s-au dedicat acestei științe, o mare avere obținută de mulți dintre noi, fiecare în felul lui, izolat, sau în grup, acasă sau la locul de muncă, prin inimaginabil de multe moduri de a găsi din lume nouăți în documentație sau software. Cărți trecute din mînă în mînă, citite și apoi comentate, pachete software pe care s-a lucrat aproape orice, reviste sau articole citite și adaptate conștient propriilor noastre idei și formății științifice. De asemenea, multe mulțumiri celor ce de-a lungul anilor au putut publica lucrări în țară în folosul informaticii.

Neexistând o platformă informatică consecventă în planurile de învățămînt, dezvoltarea acestei ramuri științifice s-a făcut, funcție de posibilitățile de dotare, de profilul economic al cerințelor aplicative, în centre de calcul ale diverselor ramuri de activitate sau în institute specializate.

Asistăm astfel la un fenomen destul de ciudat și anume discrepanța dintre lăcașurile informaticice sub aspectul următor: în centre sau unități cu posibilități de dotare tehnologică priorită și preferențiată, contactul și practica cu nouățile s-a manifestat imediat prin cunoașterea și lucrul cu limbaje de programare moderne și cu pachete software la zi pe piață mondială, la fel ca și practica pe calculatoare moderne de la micro profesionale PC AT pînă la sisteme VAX/VMS; în timp ce în unități cu disponibilități reduse la investiție materială, dar cu un potențial teoretic ridicat, s-au accentuat studiile de mare complexitate matematică sau tehnologică.

Efortul fabricilor de calculatoare pentru utilarea internă a centrelor informaticice a fost și este extraordinar, ținînd cont de condițiile în care au putut lucra.

Se impune astfel, acum, corelarea și interclasarea disponibilităților și cunoștiințelor din aceste două tipuri de entități informaticе. Această unire, impune fără îndoială și coordonare competentă, ce insă, nu trebuie înțeleasă greșit, prin restrîngerea independenței de acțiune creatoare și inițiativă a fiecărui nucleu informatic în parte. Nătrebuie repetată greșala centralismului prin crearea unei Mecca a informaticii care să dea verdictul sub formă de tehnologie și programe fiecărui centru de calcul sau unitate de învățămînt, îngrădindu-i astfel întreaga independență creativă. Să ne dorim instituirea unei alianțe științifice a tuturor forțelor informaticе, prin programe realizate în comun, un flux ușor de transfer al informațiilor la nivel național și de ce nu, a unei piețe a concurenței soft și hard.

Este adevărat că explozia tehnologică informatică mondială atinge astăzi cote greu de imaginat, însă potențialul nostru teoretic creativ în domeniul software, hardware și matematic este de o valoare oricând posibil de pus pe picior de egalitate cu orice chintesență de probitate mondială. Trebuie însă colerate aceste potențe, stimulate și încurajate, mai ales că majoritatea sînt tineri.

Apariția acestei reviste trebuie privită ca unul din multele începuturi ale afirmării informaticii în viața noastră și-și propune a se institui ca o publicație generală pentru tineret, fără dorință de monopol publicistic. Salutară ar fi și apariția altor reviste de specialitate pe profil ca, de exemplu, economică informatică, statistică informatică, tehnologie informatică, orientate în probleme concrete ale activităților pe care le reprezintă.

De asemenea, nu va trebui niciodată considerat aceste apariții ca o risipă inutilă de hîrtie sau efort uman, pentru că trebuie să nu uităm de acum nici o clipă că apanajul unei societăți moderne este informația și libera circulație a acesteia, putința de expresie a ideilor și aplicare a lor.

De exemplu, Ungaria cu o populație echivalentă cu jumătate din țările noastre are circa zece publicații informaticе la nivel național.

Mult timp s-a privit programarea ca un simplu proces de codare a informației în limbajul înțeles de un anumit calculator. Această optică este greșită, programarea fiind un act de creație, fiecare program înglobind în el cunoștințe complexe și efort intelectual, putîndu-se alinia creațiilor ce se bucură de drepturi de autor și de aceea se dorește stimularea ei liberă. Mai mult, trebuie căutată o concepție informatică unitară care să suplimească, cel puțin pentru moment, lipsurile tehnologice prin aplicații scrise clar, cu surse de program perfectabile și supuse dezbaterei publice de specialitate.

Probabil că într-un viitor apropiat se va generaliza introducerea informaticii în programele școlare, astfel ca fiecare elev sau student să fie capabil să-și scrie singur programe ca un ajutor al muncii și educației sale, pentru că mulți au sau vor avea acasă cîte un home-computer iar acest lux va deveni treptat un mijloc de lucru cotidian precum creionul sau planșeta de desen.

Să ne amintim cît de iubită și căutată a fost și este "Gazeta matematică", care de-a lungul celor peste 90 de ani de existență și-a păstrat, indiferent de contorsiunile istorice și sociale, neîntinat prestigiul și probitatea sa ca mesager al conștiinței matematice în rîndul tuturor și cîți dintre noi nu am rezolvat sau rezolvăm și acum probleme cu aceeași plăcere și frenezie tinerească.

Am dori ca și revista noastră de informatică să-și găsească drum spre căutările și interesele tuturor și să putem afla acea formulă care s-o facă de un

real folos celor ce-o citesc. De aceea, ca structură, ea se împarte în rubrici de sine stătătoare, articole de număr, probleme propuse și rezolvate, noutăți, teme, recenzii, sinteze ca și o poștă a redacției pentru legătura cu publicul larg cititor. Rubricile fixe ale revistei cuprind cursuri de învățare sau perfecționare a limbajelor moderne de programare: C, Pascal, Prolog precum și Basic, pentru că mulți posesori de calculatoare personale au implementat Basic-ul ca limbaj standard.

De asemenea, multe articole sub formă de curs sau de sine stătătoare sănătătoare cunoașterii în detaliu a microcalculatoarelor personale echipate cu microprocesoare din familia Intel 8086, 80186, 80286, 80386, 80486, cît și a sistemului VAX/VMS atât sub aspect software cît și hardware. Există rubrici destinate atât programatorilor începători cît și avansați. Un spațiu amplu este dedicat unui domeniu de avangardă al informaticii: inteligența artificială, prin introducerea în concepțele programării logice și a tehnicilor ei specifice.

Fundamente matematice ale arhitecturii generației a V-a de calculatoare ca teoria fuzzy, teoria ergodică, categorii și topozuri, algoritmii de căutare (alfa-beta, mini-max, etc) vor fi abordate pe larg în paginile revistei. O deosebită atenție se va acorda problemelor rezolvate, ce nu sănătătoare decât programe scrise în diverse limbaje de programare, cît și problemelor propuse, ele adresându-se ca suport didactic în special elevilor și studenților ce urmează cursuri de programare. Vor urma probleme deschise și propunerile de studii în diverse domenii de informatică ce se adresează tuturor informaticienilor ca și noutăți sau recenzii din această activitate.

Toate expunerile se vor cît mai clare, ele adresându-se celor ce fac primii pași în descifrarea tainelor acestei științe cît și specialiștilor mai puțini inițiați cu anumite domenii informaticice.

Încercarea noastră este ca paginile revistei să suscite interesul unei mase largi de cititori, făcînd apel ca toți cei ce au sugestii de îmbunătățire a formei sau a conținutului, să facă, așteptînd articole, probleme și curiozități de la toți cei ce doresc să-și aducă aportul publicistic și profesional în paginile acestei publicații. De asemenea, poșta redacției se va institui și ca mijloc de comunicare între toți cei interesați în schimbul de idei, software sau documentație.

Așa cum informatica pătrunde astăzi în toată activitatea socială și economică, este posibil ca foarte curînd să asistăm la introducerea ei în procesul general de învățămînt ca obiect de studiu, alături de matematică și fizică, precum și a creșterii ponderii ei în sfera specializării anumitor domenii care să asigure larga lor deschidere și compatibilitate la nivel mondial.

Cu speranța ca în acest an al începutului libertății noastre revista să-și aducă prinosul de bine întru împlinirea noastră, ne punem cu acest număr de avangardă în consensul general de renaștere națională.

Adrian NEGRU

**Fenomenul "Home-Computer"
Calculatoare personale profesionale
de la proiectare la realizare (I).**

Elemente de arhitectură a unui microsistem profesional

1. Particularități constructive ale unui microcalculator

Înțelegem modul de funcționare a familiei de microcalculatoare personale, profesionale dacă putem investiga arhitectura sa intimă și mai ales dacă cunoaștem microprocesorul ce acționează ca un adevărat creier al computerului. A fost aleasă familia microprocesoarelor 8086, care introduce conceptul de calcul pe 16 biți și mai nou pe 32 biți (80386), ceea ce înseamnă că acest calculator poate lucra cu 16 biți sau 32 biți în același timp.

Cele cinci părți cheie ale unui microcalculator sunt: procesorul, memoria, sistemul de intrări/ieșiri (I/O), suportul magnetic disc și programele. O scurtă imagine introspectivă asupra funcționării acestor componente ne fixează ideile de ansamblu asupra lor pe care le vom trata pe parcursul acestui capitol.

Astfel, procesorul este creierul calculatorului, dispozitivul capabil să ducă la îndeplinire instrucțiunile programelor sistemului. Dacă el este cel care este capabil să efectueze calcule matematice sau operații logice. Când vorbim despre un calculator mare numim procesorul sau unitate centrală (C.P.U.); în cazul unui microcalculator acesta este cunoscut ca microprocesor.

Memoria este cîmpul de lucru al sistemului. În ea au loc toate activitățile care se petrec la un moment dat în calculator. Eficiența unui sistem este dictată atât de calitatea procesorului cât și de cantitatea de memorie internă pusă la dispoziție. Majoritatea microcalculatoarelor din familia PC disponă de o memorie internă de 640 KO, modelele constructive mai noi mărinindu-și această capacitate pînă la 1 MO sau 16 MO. Sistemul de intrări/ieșiri este modul în care calculatorul primește sau exportă date. De fiecare dată, cînd introducem sau exporțăm aceste date, calculatorul apelează la serviciile unităților periferice, dintre care: tastatura, imprimanta, linia de comunicație asincronă, discurile.

Suportul magnetic disc este locul unde calculatorul își păstrează datele atunci cînd ele să fie afișate în memoria calculatorului.

Există însă și alte suporturi magnetice (banda, caseta) dar discul este cel mai eficient și important. În ultimii ani firmele constructoare de suporturi magnetice disc s-au preocupat tot mai mult de găsirea unor soluții tehnologice care să măreasă capacitatea de stocare a informației pe disc. Astfel, s-a ajuns la discuri rigide din familia WINCHESTER cu capacitatea între 20 MO-400 MO; iar mai nou folosind efectul Bernoulli în designul capetelor de disc s-a ajuns la o cantitate între 1 GO-6 GO de memorie pentru discuri convenționale; în timp ce noile discuri optice exploatață atât în scriere cât și în citire pot avea pînă la 16 GO.

Programele sunt cele care fac calculatorul să meargă, cele care îl transformă dintr-o cutie de metal într-o unealtă plină de viață. Instrucțiunile care compun programele dictează pas cu pas activitatea unui sistem. Cele două tipuri de programe existente la un moment dat în calculator sunt programele de

aplicații și programele de sistem.

O parte din programele de sistem de care microcalculatorul are nevoie în permanență sunt păstrate permanent în memoria calculatorului, definind așa numitele programe ROM (Read-Only-Memory). Aceste tipuri de programe supervizează și controlează munca calculatorului punând la dispoziție servicii utilizabile de către orice program aplicativ. Întreg modulul sursă al acestor programe sistem este denumit Bios (Basic Input/Output Service). Alte programe de sistem având la bază serviciile Bios pot să nu fie rezidente în memorie, ca de exemplu sistemul de operare DOS (Disc Operating System).

2. Structura datelor

În această secțiune o să trecem în revistă formatul fundamental al datelor pe care le folosește un microcalculator. Unitatea fundamentală de stocaj a datelor în calculator este bitul. În majoritatea microcalculatorelor 8 biți sunt combinații pentru a forma un octet, fiecare bit în octet putând lua 2 valori, 0 sau 1, permitând astfel 256 combinații a celor 8 biți. Astfel, cele 256 simboluri diferite ce pot fi exprimate într-un octet pot reprezenta valoarea unui caracter al setului ASCII sau o valoare întreagă între 0 și 256. De obicei, suntem obișnuiți să scriem aceste numere în formă zecimală, dar ele pot fi scrise în binar sau hexazecimal fără a schimba valoarea din interiorul octetului. Este echivalentă formularea: un număr variază de la 0 la 256, sau un număr variază de la 00 la FF în hexazecimal, sau de la 00000000 la 11111111 în binar.

Deci, cînd conținutul unui octet este exprimat în binar avem nevoie de 8 cifre (0 sau 1), fiecare cifră corespunzînd unui anumit bit, biții fiind numerotați de la 0 la 7. Modul de evaluare al acestor biți este în baza 2, astfel bitul 0 are valoarea 1, bitul 1 are valoarea 2, bitul 2 are valoarea 4 etc, bitul 7 are valoarea 2^7 (bitul 0 se numește bit inferior iar bitul 7 - bit superior).

De ce este nevoie de această reprezentare binară? O motivație rezidă în faptul că sistemul păstrează informații în octeți de stare în memorie sau registri de stare pe cipurile plăcilor sistemului. Anumite informații se pot găsi în secvențe particolare de biți în cadrul unui octet, astfel, într-un octet de stare al perifericelor biții 6 și 7 dau informații asupra numărului logic al imprimantei în timp ce biții 0 și 1 specifică numărul logic al unității de disc.

Un grup de biți luati împreună este referit ca un cîmp. Dacă pentru numerele binare fiecare bit are o valoare de 2 ori mai mare decît precedentul său, pentru un număr hexazecimal fiecare cifră a sa este de 16 ori mai mare decît precedenta. Utilitatea numerelor hexazecimale stă în faptul că o cifră hexa descrie conținutul unei jumătăți de octet; astfel, numărul hexazecimal F6 are echivalentul binar 1111 pentru cifra F și 0110 pentru cifra 6. Valoarea F6 pe octet fiind 11110110 în binar. Echivalentul simbolurilor hexa în zecimal este: A(10), B(11), C(12), D(13), E(14), F(15). Caracterele sau datele text - litere ale alfabetului sau simboluri sunt date de importanță deosebită într-un calculator. Multe pachete software integrate ca Lotus, Word Star, Multimate, Tex sunt orientate pentru lucru pe şiruri de caractere. Fiecare caracter ocupă cei 8 biți ai unui octet ele fiind standardizate de codul ASCII împărțit în două părți: codul standard reprezentînd caractere cu valoarea între 0 și 127 și codul extins cu caractere în gama de valori 128-255. Nu toate caracterele ASCII sunt tipăribile, o parte a lor avînd exclusiv funcții de control și anume cele care poartă codul între 0 și 31.

Elemente de arhitectură a unui microsistem profesional

O tabelă a acestor caractere este prezentată în capitolul dedicat tastaturii, caracterele în codul 1-4 fiind folosite în probleme de comunicație, cele din gama 28-31 fiind marcatori ai limitelor de fișier în timp ce codurile 17-20 se ocupă cu controlul imprimantelor.

3. Dispozitive hardware ale unui microcalculator

Din punct de vedere fizic orice microcalculator se compune din trei părți. Prima parte este numită "Unitate centrală de sistem" în ea fiind încorporate principalele unități funcționale ale calculatorului. La dispoziția utilizatorului este pusă o unitate fizică numită tastatură, în timp ce dialogul între sistem și programator se face pe ecranul grafic al unui monitor. Alimentarea sistemului se face convertind curentul alternativ în curent continuu, 4 voltaje diferite 12 volți; - 12 volți; + 5 volți; - 5 volți. Modelelor mai vechi de microcalculatoare li se atribuia o putere de 65 W ulterior aceasta ajungînd la 130 W pentru modelele XT și 200 W pentru modelele AT. Placa de sistem a unui microcalculator cuprinde un circuit imprimat pe care sănătatea cipurilor electronice care pune în mișcare calculatorul. Astfel, aici apar micropresorul, ceasul de sistem care acționează ca un metronom de coordonare a activității, cipurile de memorie și procesoare specializate în calcule matematice, servicii video etc.

O altă parte a UC o formează dispozitivul pentru discuri care sănătatea de fapt singurele sisteme mecanice ale Unității de sistem. Urmează apoi conectori opționali (interfețe) și conectorii de bus, ceea ce conferă deschiderea calculatorului spre "lumea" exterioară. Toate cipurile siliconice ca și celelalte părți ale calculatorului sănătatea conectate între ele astfel încât își pot transmite reciproc semnale și date. Constructiv, aceasta se realizează printr-un canal de comunicație comun alcătuit dintr-un număr de fire prin care datele trec simultan numit și bus. Busul unui microcalculator are 62 de linii separate, identificate prin codurile A1-A31 și B1-B31, conectorii A fiind situați în partea dreaptă, iar B în partea stângă. Cinci linii sănătatea utilizate pentru cele 4 voltaje diferite, alte 3 folosind ca linii de masă. Opt linii sănătatea folosite pentru circulația biților de date ale unui octet, astfel că busul poate transfera câte un octet de date odată. Douăzeci de linii sănătatea folosite pentru adrese indicând cu ce parte a sistemului se lucrează la un moment dat; adresarea este folosită în două moduri și anume: o adresă de memorie și una pentru porturile de intrări/ieșiri. Liniile care au rămas sănătatea utilizate pentru diverse secvențe de control. O linie indică dacă busul este liber sau ocupat, altele se ocupă cu serviciile de intreruperi ce semnalează care parte a calculatorului cere control. Aceste linii sănătatea folosite, de exemplu, pentru accesarea porturilor de comunicație serială COM1 și COM2. Modele constructive mai noi din gama AT mai adaugă busului încă 36 de linii numerotate Cl-C18 și D1-D18, 8 dintre aceste linii sănătatea afectate datelor, 8 linii de adresă și 5 serviciilor de intrerupere.

Adaptoarele opționale ca cipul video și cipul de tastatură sănătatea discutate în capitolele afectate lor.

4. Micropresorul

Microcalculatoarele echipate cu un 286 sănătatea, în general, asemănătoare cu un PC normal în sensul compatibilității cu procesoarele 8088 și 8086; mai concret, 286 lucrează cu un bus de memorie de 16 biți ceea ce-l apropiat de 8086 și nu de 8088 care este echipat cu un bus de 8 biți dar cu care se asemănă în modul de încărcare și prelucrare a programelor.

Elemente de arhitectură a unui microsistem profesional

Ceea ce, însă, îl departajează net pe 286 de celelalte microprocesoare (mp) din familie este viteza de execuție a programelor.

Să stabilim ce înseamnă exact, în vorbirea curentă, o frază ca aceea "acest microcalculator folosește un ceas de 8 Mhz". Toate acțiunile unui mp sunt gestionate de un ceas ce acționând ca un metronom corelează și coordonează contactul mp cu mediul extern, în sensul măsurării temporale exacte a fiecărei operații executate. Măsura unui ceas de sistem o înțelegem prin aceea că un ceas de 8 Mhz "ticăie" de 8 milioane de ori pe secundă. Astfel, cu cât frecvența unui ceas este mai mare cu atât mai rapid este un mp în execuție. Pe un 286 o operație de înmulțire durează circa 20 de cicli în timp ce pe 8088 aceeași operație durează 120 cicli, un ciclu fiind echivalent cu durata dintre 2 semnale ("ticuri") consecutive ale ceasului. Un PC standard utilizează un ceas de 4,77 Mhz, un PC 286 un ceas de 6 Mhz sau 8 Mhz (în cazul PC-ului Compaq Deskpro-286); ultimul fiind cu 67% mai rapid decât cel standard. Si totul nu se oprește aici.. PC-urile echipate cu mp 386 au viteza ceasului în gama 10-12,6 Mhz fiind de 4-10 ori mai rapide decât un PC original.

Așa cum spuneam, alte performanțe ale familiei de PC-uri echipate cu mp 286, 386 apar cînd comutăm în modul protejat. Protecția permite sistemului de operare (MS-DOS, XENIX, OS/2) să ridice bariere în jurul unui program în execuție pentru a-l proteja de accesul altor programe la el sau chiar al sistemului de operare, nepermittînd alterarea zonei de memorie aferentă lui.

Protecția apare ca o nouă și ca o cheie de siguranță în arhitectura mp eliminînd situațiile în care un program cu erori putea bloca sistemul sau putea distruge zone de memorie ce nu-i aparțin.

Problema universală a utilizatorilor de PC-uri, de orice fel, este legată de memorie, de dimensiunea ei, de mărimea spațiului de adresare și de suporturile magnetice, ca unități permanente de stocare și memorare.

Modul protejat prin posibilitatea de gestionare a unei memorii extinse și prin mecanismul de memorie virtuală permit instalarea în sistem de pînă la 16 megabytes de memorie și a unui spațiu de adresă accesibil unui program de pînă la 1 gigabyte (echivalentul a peste 1 billion de octeți). Pînă acum, PC-standard foloseau o memorie fizică de la 16 k la 640 k, cea mai satisfăcătoare fiind cea de 640 k unde utilizatorul își poate instala un disc virtual de mărime dorită. Avantajul unei astfel de memorie virtuală constă în aceea că ea se prezintă ca un spațiu continuu (sau contiguu) de octeți accesibili direct de un program, adresele fiecăruia octet fiind adrese gestionate de program, adică adrese logice și nicidecum adrese fizice, fixe în spațiul real de adresare.

Instalarea unei zone de memorie virtuală se face prin intermediul sistemului MS-DOS versiunea 3.XX cu care este echipată mareala majoritate a PC-urilor cu ajutorul programelor VDISC.EXE (pentru versiunea 3.10) și RAMDRIVE.EXE (3.2X...) ce nu sunt altceva decât niște programe ce simulează ca suport disc o zonă de memorie, de unde și denumirea de disc virtual dată procedeului de vizualizare.

Zona se recunoaște printr-un nume dat ei; de obicei D:, E:, numele simbolice A:, B: fiind rezervate pentru unitățile fizice de floppy-discuri, iar C: unității de hard-disk sau disk rigid. Dimensionarea și sectorizarea discului se face soft. De exemplu:

RAMDRIVE D: 3208512

instalează în memoria standard un disc virtual D:, cu capacitatea de 320 k avînd 8 sectoare pe pistă a cîte 512 octeți de sector.

Elemente de arhitectură a unui microsistem profesional

Să prezentăm în continuare, pe scurt, trăsăturile fundamentale ale componentelor dintr-un microprocesor.

Microprocesorul INTEL 80286 are o adresă de 24 biți, o interfață de memorie de 16 biți, un set de instrucțiuni extinse, DMA, suport hardware de înmulțire și împărțire în virgulă fixă, un manager de memorie integrat, 4 nivele de protecție a memoriei, un gigabyte (1.073.741.824 octeți) de spațiu virtual de adresă pentru fiecare task și 2 moduri de operare:

- modul real compatibil cu 8086;
- modul protejat, compatibil cu microprocesoarele 80286, 80386.

În modul real, memoria fizică este un vector continuu pînă la un megabyte, adresa fizică făcîndu-se de pînă la 20 biți. Primii 16 biți de adresă formează adresa selectorului sau a segmentului de memorie adresat, ultimii 4 biți ai adresei de segment pe 20 biți fiind întotdeauna zero, de aceea adresa segmentului de memorie începe întotdeauna la o adresă multiplu de 16.

În modul de adresare real toate segmentele de memorie au o mărime de 64 Kb și pot fi accesate în citire sau scriere. O excepție (derivă) sau o întrerupere poate avea loc dacă datele sau instrucțiunile unui program depășesc zona limită de 64 Kbyte.

Dacă informația conținută într-un segment de memorie nu folosește toți cei 64 Kbyte ai unui segment parte nefolosită poate fi acoperită de un alt segment pentru economisirea memoriei fizice.

În modul protejat adresa este un pointer de 32 biți format dintr-un selector pe 16 biți și componenta de deplasare. Selectorul, în acest caz, desemnează un index într-o tabelă de memorie rezidentă și nu primii 16 biți ai unei adrese de memorie reală. Adresa de bază pe 24 biți a segmentului dorit este obținută din tabele în memorie.

Deplasamentul de 16 biți este adăugat adresei de bază a segmentului pentru a forma adresa fizică. Ca observații: tabelele de memorie conțin valori pe 8 octeți numiți descriptori.

Să enumerez cîteva din performanțele sistemului. Un mp 80286 poate lucra la 6 Mhz, 8 Mhz și 10 Mhz. Cel ce lucrează, de exemplu, la 6 Mhz are un ciclu de ceas de 167 nanosecunde.

Un ciclu de bus pe 16 biți are nevoie de 3 cicli de ceas și după fiecare dă un semnal de wait ceea ce însumează 500 u.s., evident un timp de 2 ori mai mic decît un ciclu de bus pe 8 biți care are nevoie de 6 cicli de ceas și de 4 stări de wait cca 1000 u.s.; iar un ciclu de bus pe 16 biți are nevoie de 12 cicli de ceas + 10 stări de wait de I/O echivalentul a 2000 u.s. Controlerul de DMA lucrează la 3 Mhz, echivalentul unui ciclu de ceas de 333 u.s., toate transferurile de date DMA pe bus reclamînd 5 cicluri de ceas sau 1,66 microsecunde.

În general canalele DMA 0, 1, 2, 3 sunt folosite pentru transferare de date pe 8 biți, iar canalele 5, 6, 7 procesează transferul de biți. Canalul 4 este folosit pentru accesul canalelor 0 și 3 la microprocesor.

Microprocesorul calculatorului are trei moduri de comunicare cu lumea circuitelor din afara sa. O comunicare specială o are cu procesorul matematic 8087 prin secvența ESCAPE, celelalte două moduri fiind comunicarea cu memoria și folosirea porturilor. Deci memoria este locul unde microprocesorul își găsește instrucțiunile unui program la fel ca și datele. Atât datele cât și instrucțiunile sunt stocate în memorie de unde microprocesorul le ia și le prelucrează intern. Deschiderea acestuia spre exterior se face la nivelul porturilor, acestea

Elemente de arhitectură a unui microsistem profesional

acționînd ca o linie telefonică prin care microprocesorul poate comunica. Fiecărei componente a calculatorului cu care microprocesorul poate comunica î se atribuie un număr de port pe care acesta îl folosește ca pe un număr de telefon pentru a accesa partea de care are nevoie.

La dispoziția microprocesorului sînt puse 65536 numere de port utilizabile din care numai o parte sînt afectate, celealte rămînînd disponibile pentru dezvoltări optionale ulterioare ale calculatorului. Accesarea porturilor de către microprocesor se face prin două comenzi existente în limbajele de asamblare cît și în limbajele de nivel înalt: comanda OUT care trimite date la un port și comanda IN care citește date la un port. Unelele necesare microprocesoarelor în rezolvarea problemelor sale sînt regiștrii și stivele. Regiștrii sînt o zonă de memorie destinată stocării datelor cu care lucrează la un moment dat microprocesorul și se constituie ca parte internă a acestuia cu funcții speciale. Primul grup de 4 astfel de regiștri, numite de uz general, utilizate în special în calcule, sînt organizate ca doi octeți (16 biți) și cunoscute sub numele AX, BX, CX, DX.

Pentru microprocesoarele Intel 80386 și 80486 aceste registre sînt organizate pe 32 biți (4 octeți) și denumite EAX, EBX, ECX, EDX. Fiecare dintre ele este utilizat de către program ca zonă temporară de stocaj, utilizatorul putînd accesa și jumătăți ale lor (cîte un octet) denumite, în cazul lui AX de exemplu, AH (octetul superior, biții 8-15) și AL (octetul inferior, biții 0-7). La fel, BX se împarte în BH și BL, CX în CH și CL, DX în DH și DL. În cazul microprocesoarelor 80386 și 80486 EAH și EAL au cîte 16 biți. Următorul grup de regiștri ajută microprocesorul în adresarea exactă a zonei de memorie cu care se lucrează. Aceștia sînt cunoscuți ca regiștrii de segment fiecare permitînd accesul la un segment de memorie ce măsoară 64 k octeți de memorie. Registrul de cod al segmentului, notat CS, indică unde este localizat în memorie un program. Registrul de date, notat DS, localizează zona de date din memorie pe care o folosește programul, în timp ce registrul ES suplimentează segmentul de date. Registrul de stivă, notat SS, localizează segmentul stivă din memorie. Ultimul grup de 5 regiștri permit localizarea în memorie a anumitor octeți de date dorite, utilizarea lor împreună cu regiștrii de segment permitînd localizarea exactă a datelor din memorie.

Pointerul de instrucțiune sau registrul EP acționează ca un conținut al instrucțiunilor unui program informînd microprocesorul despre instrucțiunea ce se execută la un moment dat.

Pointerul de stivă, notat SP, și pointerul de bază, notat BP, sînt regiștrii care țin evidența datelor care sînt stocate în stivă. Indexul de sursă, notat SI, și index destinație, notat DI, sînt ultimii doi regiștri ce permit programelor manipularea unor cantități mari de date dintr-un loc în altul. Un ultim registru, numit de semafoare, informează programul prin configurația bițiilor din el despre starea calculatorului la un moment dat (rezultatul unei operații aritmetice, semnalul depășirii aritmetice, permisul de activare a unei întreruperi, paritate etc.).

Stiva servește ca zonă de păstrare a informațiilor despre activitatea calculatorului. Deci apelul unei subroutines este semnalizat în stivă de informații care spun unde a fost întrerupt programul în lucru pentru a fi reluat după execuția rutinei apelate.

5. Întreruperi

Întreruperea este capacitatea sistemului de a suspenda temporar orice activitate ce este în curs, redirectarea atenției sale către semnalul generator al întreruperii, rezolvarea cauzelor generatoare acestui semnal și reîntoarcerea la activitatea mai devreme abandonată. Întreruperile nu sunt altceva decât niște rutine deja scrise în sistem la care calculatorul face apel pentru a rezolva o anumită problemă. Acestea sunt de 2 categorii: întreruperi hardware și întreruperi software.

Cele hardware sunt inițiate de componente fizice ale sistemului propriu de pe placa de sistem sau de la canalul de intrări/ieșiri. Ele sunt cunoscute ca întreruperi bios (apăsarea unei chei de la tastatură, semnal de la imprimantă), ele nefiind corelate cu activitățile software. La semnalarea unei întreruperi valoarea adresei CS:IP este salvată în stivă la fel ca și registrul de semafoare; după care adresa din memorie a rutinei de întrerupere este încărcată în CS:IP și i se predă controlul. Rutinele întreruperilor mai sunt cunoscute și ca HANDLERE de întreruperi, ele terminându-se întotdeauna cu instrucțiunea IRET ce anulează procesul care a startat rutina restaurând din stivă valorile originale pentru CS:IP care predă, astfel, controlul programului întrerupt anterior.

Cealaltă clasă de întreruperi software nu întrerup fizic nimic. Ele sunt organizate în mod esențial ca proceduri apelabile de un program pentru diverse nevoi. Ele se află scrise în sistemul de operare, accesarea lor făcându-se printr-un mecanism specific sistemului hardware care poate prelua controlul unei întreruperi software.

Adresele de întreruperi mai sunt numite și vectori. Fiecare vector are lungimea de 4 octeți. Primii doi octeți păstrează valoarea lui IP iar ceilalți doi a lui CS.

Cei mai de jos 1024 octeți de memorie conțin vectori de întrerupere, zonă referită adesea ca **tabelă de vectori** ce poate acomoda 256 astfel de adrese. Astfel vectorul lui INT0 se află la adresa 0000:0000, INT1 la adresa 0000:0004, INT2 la adresa 0000:0008. De exemplu, dacă vrem să ne uităm la adresa 0000:0020 care păstrează vectorul pentru INT8H (programarea datei și a orei) vom găsi valoarea F000:FEA5 care se constituie ca adresa de start în ROM a rutinei ce execută INT8.

Cipul 8259 este folosit la microcalculatoarele profesionale pentru gestionarea întreruperilor hardware. Deoarece mai multe cereri de întreruperi pot fi apelate simultan, cipul pune la dispoziție un nivel de priorități al acestuia. Există opt nivele de priorități cu excepția mașinilor AT unde sunt 16, apelurile la nivelurile lor fiind abreviate cu IRQ0 – IRQ7 (sau IRQ15). Prioritatea de cel mai înalt nivel este zero cererile 0-7 intrând în vectorii pentru INT8H – INTFH; pe AT cererile 8-15 sunt servite de INT70H – INT77H.

Deci cipul 8259 are regeștrii de un octet care controlează și dictează cele 8 linii de întrerupere hardware. Registrul de servicii al întreruperii (IRK) schimbă un bit pe lăsând linia de întrerupere corespunzătoare semnalează o cerere. Imediat cipul semnalizează automat dacă altă întrerupere este în progres consultând registrul de serviciu (ISK) pentru această informație.

Înainte de invocarea întreruperii, registrul de mască (IMK) este verificat pentru a vedea dacă întreruperea de nivelul cerut este permisă sau nu. Una din facilitățile mari puse la dispoziție de sistem este libertatea dată programatorului de a scrie propria să întrerupere sau modificarea uneia existente. Funcția 25H a întreruperii 21H permite semnalarea unui vector de întrerupere utilizator la o adresă specifică. Adresa are două lungimi, valoarea

segmentului pentru CS și deplasamentul pentru IP. Pentru a seta vectorul astfel încât el să se constituie ca un pointer al rutinei utilizator se pune segmentul în care se află rutina în DS și deplasamentul rutinei în DX. Apoi numărul intreruperii se pune în AL după care are loc apelul funcției.

Cele 16 nivele de intreruperi de sistem sunt generate de două controlere de intrerupere 8255 A și de NMI mp. Toate intreruperile pot fi mascate, inclusiv NMI.

Subsistemu ROM este format din 2, 4 sau 8 module de 8 biți ROM/EPROM cu 32 k. Codul pentru adresele pare și impare sunt situate în module separate, iar memoria ROM este localizată la sfîrșitul primului și ultimului 1 M de spațiu de adresă, adică la adresa hexa 0F0000 și adresa hexa FF0000. Memoria ROM nu este supusă verificării de paritate, iar timpul de acces la ea este de 150 ns și are un ciclu de 230 ns.

Subsistemu RAM în cei 16 mega în spațiul de adresă de memorie RAM începe la adresa hexa 000000 putind fi prezentă în module de 256 Kb, 512 Kb, 640 Kb, 1 M sau 4 M. Timpul de acces la memorie este de 150 us și un ciclu durează 275 us. Programul de inițializare a memoriei RAM procesează în felul următor:

- inițializează canalul 1 ca timer cu o perioadă de 15 microsecunde;
- procesează o operație de scriere a memoriei la nivelul oricărei locații de memorie.

6. Memoria

Memoria calculatorului este zona unde se stochează informația care include atât instrucțiunile de program cât și datele având ca unitate constructivă de stocaj și de măsură octetul. Orice octet poate lua 256 valori distincte, biții care îl organizează putind reprezenta un număr, codul unei litere din alfabet sau o instrucțiune particulară de mașină, funcție de modul de interpretare a semnificației. Octetii din memorie se organizează astfel încât să creeze unități de informație specifice, cum ar fi cuvântul organizat pe doi octeți consecutivi sau un sir de caractere reprezentăți ca o succesiune de octeți ce interpretează un text. Utilizatorul are acces la memoria calculatorului printr-o adresă ce este un număr asociat fiecărui octet.

Dacă un sir de caractere este stocat în memorie caracter cu caracter în ordinea în care este scris, numerele au un mod de stocaj diferit în sensul următor: numărul 2650 apare în calculator pe un cuvânt în ordinea 0562. Principiul se aplică și formulelor mai mari de doi octeți și anume pentru cuvinte duble reprezentate pe 32 biți.

Dacă numerele sunt reprezentate în format hexazecimal în memorie, reprezentarea se face nu prin inversarea fiecărei cifre hexa ci prin inversarea octetilor; astfel numărul A0F1 se reprezintă în memorie sub forma F1A0. Modul de adresare al memoriei a fost standardizat prin definirea aşa numitelor segmente, unități de 64 k ce pot fi accesate prin aşa numitele adrese de segment care nu sunt altceva decât cuvinte pe 16 biți. Aceste adrese sunt astfel combinate încât pot fi accesate 1048576 octeți de memorie în modul de lucru real. Vom înțelege prin spațiul de adresă reală posibilitatea de a fi accesată în orice moment oricare zonă fizică a memoriei, spre deosebire de modul protejat (procesoarele 80286, 80386, 80486) în care se poate adresa o zonă de memorie virtuală între 16 MO-16 GO. Deci posibilitatea de adresare a unui mega de memorie în mod real se realizează prin crearea unei adrese pe 20 de biți din care una reprezintă adresa de segment, iar cealaltă deplasamentul în cadrul segmentului. Să presupunem că adresa începutului

Elemente de arhitectură a unui microsistem profesional

de segment este ABCD și vrem să aflăm adresa completă a octetului aflat la 1234 de octeți depărtare de începutul relativ al segmentului. Atunci adresa efectivă a acestui octet se formează astfel: se scrie pe 5 cifre hexa adresa segmentului adăugind cifra 0 în coada acestuia: ABCD devine ABCD0. La acest număr se procesează adunarea aritmetică a deplasamentului 1234 obținându-se adresa efectivă:

ABCD0
01234

ACF04

Un alt mod de notare condensat a acestei adrese se face: ABCD:1234 ea constituind de fapt și adresa absolută. Indiferent dacă este vorba despre cod de program sau dacă acestea sunt memorate în cadrul aceluiași segment sau în segmente distincte a căror adresă este păstrată întotdeauna în registrul CS (codul de program), DS sau ES în cazul datelor.

Deplasamentul unei locații de memorie în cadrul segmentului se poate păstra în registrele generale sau în registrele de index. Dacă în primele tipuri de microcalculatoare datorită restricțiilor tehnologice, compilatoarele Basic, Fortran, Pascal impuneau existența datelor și a codului de program (instrucțiuni) în limita strictă a unui segment, 64 k, tipurile constructive mai noi permit organizarea memoriei în aşa numitele modele. Modelul "slave" cuprinde datele și codul în 64 k, modelul "medium" păstrează datele și codul în segmente distincte de 64 k, modelul "large" păstrează datele pe un segment și codul poate să fie mai mare decât un segment în timp ce modelul "huge" permite ca atât datele cât și codul să depășească respectiv 64 k. Numai ultimul model permite definirea de șiruri de caractere și vectori mai mari de 64 k. Fiecare segment este aliniat la o adresă multiplu de 16 numită adresă de paragraf.

Două părți esențiale ale memoriei sunt zona ROM și zona RAM. Memoria ROM este o zonă care conține informații predefinite și care nu poate fi scrisă sau schimbată de programele noastre, nici ștearsă la închiderea calculatorului sau scoaterea sa de sub tensiune. Ea este cunoscută și ca zona ROM-BIOS având trei părți componente. Prima parte cuprinde o serie de programe de test și inițializare cunoscute sub numele de POST (power - on; self - test). A doua parte conține rutinele serviciilor de intrare/iesire care execută un control detaliat al părților componente ale calculatorului, ale perifericelor de intrare/iesire (unitățile de discuri, imprimanta). A treia parte a ROM-BIOS-ului este specifică calculatoarelor personale ale firmei IBM și formează compilatorul ROM-BASIC.

Memoria RAM este aşa numita memorie volată în care sunt încărcate datele și programele care permit calculatorului să funcționeze și care este ștearsă odată cu închiderea sau scoaterea de sub tensiune a calculatorului. Nu tot RAM-ul este la dispoziția utilizatorului, o parte a sa fiind ocupată de sistemul de operare, servicii I/O, rutine de intrerupere rezidente și blocuri de control de memorie. Ne punem firesc întrebarea de câte memorii RAM dispune utilizatorul unui microcalculator. Zona BIOS păstrează la adresa 0040:0013 doi octeți ce raportează numărul de k de memorie utilizabilă. Pe mașinile AT există un cip care informează în registrele 15H și 16H asupra cantității de memorie instalată (valoarea 0100H echivalentă cu 256 k; 0200H - 512 k, 0280H - 640 k).

Memoria auxiliară peste 1 MO se află închisă în registrele 30H și 31H în unități de 512 k pînă la 15 MO. Întreruperea BIOS 21H întoarce în AX numărul de KO din sistem pe care îi citește din registrele cipului 8255 amintite mai sus.

Pe microcalculatoarele AT funcția 88H a întreruperii 15H verifică extensia de memorie din afara spațiului real de adresă, adică existența memoriei de peste 1 MO. În AX este întors numărul de blocuri de 1 k existent peste 1 MO. Să vedem în continuare modul de accesare și funcționare a memoriei extinse (de peste un MO). Este formată din trei părți, cipurile de memorie ce se instalează opțional pe placă sistem împreună cu două programe software de gestiune a ei, managerul de memorie extinsă (EMM) și un program de aplicație care utilizează această memorie. La startarea calculatorului EMM este activat și pregătește terenul pentru operațiile cu memoria extinsă. Sarcina sa principală fiind să găsească în spațiul de memorie a calculatorului o zonă nefolosită (64 k) în care el depune informații despre această memorie suplimentară. În continuare EMM împarte acest cadru de 64 k în 16 ferestre fiind gata de a asigura orice program de aplicație care știe să îl folosească schimbul cu date din memorie în interiorul și în afara ferestrelor. Limitarea acestei tehnici stă în aceea că schimbul se poate face numai cu date și nu cu cod de program.

7. Unitatea de disc

Cum memoria RAM a calculatorului este volatilă avem nevoie de un suport pe care să putem păstra permanent atât programele noastre de aplicație cât și programele de sistem care pun calculatorul în funcțiune. Aceste unități magnetice ce funcționează ca unități permanente de memorie sunt unitățile de disc. Două probleme se impun a fi cunoscute și anume tehnologia de înregistrare și metoda de acces rapid la disc. Tehnologia are la bază înregistrarea magnetică. Aceeași metodă de înregistrare a benzilor magnetice sau a casetelor video.

Metoda de înregistrare magnetică digitală folosită ca metodă cvasi modernă se face pe o suprafață magnetică sensibilă, în mod normal oxid de fier, care cu cât este mai subțire cu atât este mai eficientă, ce acoperă un suport din material plastic flexibil pentru benzi și floppy discuri sau platane de aluminiu rigide pentru discurile flexibile (hard).

Suprafața de înregistrare este tratată ca o succesiune de puncte ce primesc un echivalent magnetic de zero sau unu. Locațiile acestor puncte nefiind perfect determinate metodele de înregistrare fac apel la aşa numiții marcatori ce permit determinarea exactă a pozițiilor de înregistrare. De aceea apare necesitatea formatării acestor discuri înainte de utilizare, procesul stabilind tocmai acești marcatori de sincronizare. Viteza de rotație a unei diskete este de 300 kPM iar a unui disc rigid de 3600 kPM (a 16-a parte dintr-o secundă/rotație).

Capul de citire al discului se mișcă liniar deasupra mesei rotative pentru o disketă fiind necesar 1/6 dintr-o secundă pentru a ajunge la locația dorită și 1/25 dintr-o secundă la hard disc. Combinarea dintre mișcarea circulară a suprafeței discului și cea a capului de disc determină accesul foarte rapid la informație numit și acces random sau nedefinit datorită posibilității de găsire în orice moment a oricărei informații la disc spre deosebire de bandă unde localizarea unei informații presupune desfășurarea benzii pînă la acel loc (acces secvențial). Ca organizare, suprafața discului este împărțită în cercuri concentrice numite piste (tracks) dinspre exterior spre interior pista numărul 1 fiind cea mai exterioară. Numărul de piste variază de la caz la caz terminologia fiind: dublă densitate pentru 40 piste, HI - densitate pentru 80 piste, discurile rigide avînd între 300 și 600 piste fiecare fiind identificată printr-un număr (0 este numărul pistei cea mai exterioară).

Distanța dintre aceste piste este foarte mică astfel că o disketă cu

dublă densitate are 48 piste pe doi centimetri iar cea cu HI - densitate are 96 piste pe doi centimetri. La rîndul ei, fiecare pistă este împărțită în sectoare care pot fi în număr de 8 sau 9 în mod normal, 15 pentru HI - densitate și 17 pentru discurile rigide. La rîndul ei, mărimea unui sector este variabilă între 128 octeți și 1024 octeți 512 octeți fiind standardizată. Citirea sau scrierea discului se face în unități de sector fiecare sector al unei piste fiind numerotat începînd cu cifra unu sectorul numărul zero fiind rezervat pentru identificare și nu pentru stocaj. Ultima problemă tehnică este cea a numărului de fețe înregistrabile a unui disc, floppy discurile putînd fi înregistrate pe o față sau pe amîndouă în timp ce discurile rigide conțin mai multe plătane pe un suport, deci pot avea un număr variabil de fețe. Deci, capacitatea de memorare a discului se obține înmulțind numărul de octeți dintr-un sector cu numărul de sectoare de pe o pistă și cu numărul de piste de pe o față și cu numărul de fețe.

Ca organizare constructivă o disketă are 2 orificii unul central care se fixează pe unitatea de disc și altul ce se constituie ca un punct de referință la începutul unei piste. O cămașă dintr-un material special protejează disketa permitînd și rotirea ei în timp ce o deschidere ovală în acest material permite capului de disc citirea sau scrierea pe o discketă. Pe o parte a cămașii protectoare există o tăietură care dacă este acoperită scrierea pe disketă este imposibilă. Tipurile de diskete folosite sunt de 8, 5 1/4, 3 1/2, în varianta de simplă sau dublă densitate. În finalul secțiunii vom dedica o rubrică informativă specială asupra hoiilor tehnologii de discuri și unități de memorare (discuri optice, unități laser, acces Bernoulli). Modul de organizare a unei diskete se poate face cu programul Format (sectorizare software) care specifică numărul de părți, piste, sectoare ce se vor stața pe disc permitînd, în orice moment, schimbarea lor printr-o nouă procedură Format. Există însă posibilitatea ca o disketă să fie formatată din fabrică fără posibilitatea unei noi sectorizări (disc optic). Discurile rigide (hard disc) sunt protejate de contactul cu aerul sau cu praful deci, neputînd fi mutate din interiorul calculatorului, cele mai cunoscute tipuri fiind cele de 10 MO și 20 MO, 30 MO, existînd în noile tehnologii hard discuri încorporate pe unități detașabile calculatorului, cu capacitatea între 60-400 MO.

Discurile de 10 MO au 305 cilindri (denumirea echivalentă a unei piste) și 17 sectoare/cilindru, iar cele de 20 MO avînd 615 cilindri. Modul de exploatare a discurilor trebuie văzut întotdeauna în perspectiva sistemului de operare sub care ele săt gestionate.

Majoritatea calculatoarelor personale profesionale lucrînd sub sistemul de operare DOS este imperios necesară înțelegerea tehnicii de lucru și organizarea discului din perspectiva acestui sistem.

Astfel DOS divide discul în 2 părți: o zonă în care sunt păstrate informațiile despre disc și o zonă de memorare a datelor. Zona de sistem a DOS-ului, care ocupă 2% din suprafața totală, se împarte, la rîndul ei, în 3 părți: înregistrarea de încărcare (boot), zona de alocare a fișierelor (FAT), directorul rădăcină. Zona de boot conține un program care are sarcina încărcării sistemului de operare DOS în memoria calculatorului. Această zonă apare pe orice disc raportînd eroarea în cazul încercării utilizării unui disc oarecare (fără sistem de operare pe el) drept disc sistem. Acest program, care începe de obicei într-un singur sector de disc, cercetează existența pe disc a 2 fișiere IBMBIO.COM și IBMDS.COM care informează dacă unitatea în uz este de disc sistem sau nu. De asemenea, programul conține o tabelă de elemente de organizare a discului precum

și mărimea zonei FAT și a directorului. Comanda Debug cu opțiunile L0001, 00L200 permite vizualizarea structurii programului de boot. Următoarea zonă FAT este reprezentată printr-o tabelă în care sunt înregistrate informații asupra fiecărei porțiuni de disc.

Pentru managementul spațiului de date disc sistemul DOS îl divide în unități logice numite clustere. Când un fișier este înregistrat pe o porțiune de disc acest spațiu disc este asignat (atribuit) fișierului în aceste clustere. Mărimea unui astfel de cluster variază de la un format de disc la altul, cu lungimi între 1 sector și întreg spațiul disc.

Mărimele implicate alocate clusterelor sunt definite, în general, după cum urmează: disketele simplă densitate - 1 sector, disketele dublă densitate și dublă față - 2 sectoare, discurile rigide de 10 MO - 8 sectoare (4096 octeți), discuri rigide de 20 MO - 4 sectoare (2048 octeți).

Alocarea clusterelor este sarcina FAT-ului care ține evidența lor prin numere într-o tabelă. Numărul înregistrat în tabelă indică dacă clusterul căruia îi este asociat este ocupat cu date sau nu (valoarea 0 dacă este liber). Mai mult, numerele în ordine secvențială indică și legătura dintre mai multe clustere dedicate aceleiași zone de date fișier.

Valoarea primului număr identificator de cluster este 2 valorile 0 și 1 fiind rezervate de DOS. Intrările în FAT sunt numere pe 12 biți putând acomoda 4 k numere, iar pentru AT acesta este mărit pentru a ține evidența a 10000 de clustere (numere pe 16 biți). Pentru orice fișier intrarea în directorul său indică numărul primului cluster alocat acestuia fiecare alt cluster conținând numărul următorului din lanțul celor alocate fișierului sau marcatorul de sfîrșit de lanț (sfîrșit de fișier) care este FFF (pentru FAT-uri cu intrare pe 12 biți) sau FFFF (pentru FAT-uri pe 16 biți). Porțiunile din disc inutilizabile (sectoare stricate) sunt identificate în FAT prin valoarele FF7 (sau FFF7). Codurile numerice între FF0 și FFF (sau FF0 și FFFF) sunt rezervate pentru utilizări viitoare.

Metoda codificării numerelor pe 12 biți în 3 octeți este adaptată folosirii lor din limbaj de asamblare dar este destul de dificil să le identificăm dacă încercăm o vizualizare hexa a lor.

Primul octet al FAT-ului conține identificatorul formatului de disc (codul FE identifică o disketă simplă densitate de 160 k) sistemul DOS ținând întotdeauna, pentru siguranță, două copii ale tabelei FAT.

Ultima parte a zonei sistem a discului este directorul rădăcină care există pentru orice disc (subdirectorii sunt optionali dar rădăcina nu). Sarcina directorului este evidența tuturor fișierelor din disc.

Pentru fiecare fișier există o intrare în director (poziție) care conține numele fișierului pe 8 caractere, extensia acestuia pe 3 caractere, mărimea în octeți a fișierului, precum și data ultimei modificări (creări) a fișierului. Instrucțiunea DOS ">DIR" listează toate fișierelor înregistrate în director. Mai există încă 2 informații înregistrate în director pentru fiecare fișier și anume: numărul clusterului de început a datelor din fișier și atributul de fișier (putem avea următoarele categorii de fișiere: fișiere sistem; ascunse; exploataabile doar în citire; normale; arhive).

Oricare intrare într-un fișier are 32 de biți mărimea directorului rădăcină variind în funcție de disc astfel: 4 sectoare pentru disketă simplă densitate, 7 sectoare pentru o disketă dublă densitate, 32 de sectoare pentru un disc de 20 MO (acomodând, astfel, 512 intrări de fișier).

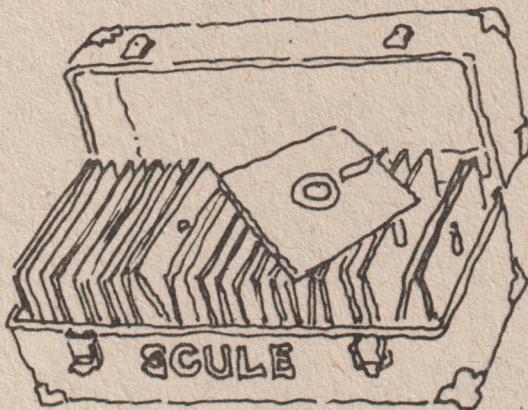
Subdirectorii sunt o mixtură între fișier și directorul rădăcină. Astfel,

Elemente de arhitectură a unui microsistem profesional

evidența oricărui subdirector este ținută de FAT în tabela pentru un fișier oarecare. În schimb, atunci când se predă controlul unui subdirector acesta se comportă ca un director rădăcină în raport cu fișierele care sătăcă în componența lui. Există însă deosebiri efective între directorul rădăcină și subdirectorii, și anume: rădăcina este unică și cu lungime fixă în timp ce putem avea oricărui subdirector care pot avea lungimi diferite în funcție de numărul de fișiere existente în ele.

În cîmpul rezervat numelui de fișier există două coduri ce se folosesc în primul octet al numelui. Dacă octetul este 0 atunci intrarea în director (și următoarele) nu-a fost folosită niciodată (permite programului DIR să se opreasă după investigarea tuturor fișierelor existente nefiind nevoie să parcurgă toată rădăcina).

Codul E5 este utilizat pentru a marca un fișier șters (nici o informație din fișier nu e alterată la ștergere în afară de primul octet din numele fișierului și spațiul său alocat în FAT).

Fundamente de matematică ale programării logice în inteligența artificială (I).

Elemente de calculul predicatelor în inteligența artificială

1. Relații bine definite

Programarea logică în inteligența artificială comportă un formalism calculatoriu, având la bază trei elemente constitutive ce formează aşa numitul **sistem de producție** al IA(*) și anume: regulile de producție sau combinaționale, o bază globală de date și un sistem de control.

Aceste trei mari entități acționează global asupra unui produs al IA în sensul că regulile acționează asupra bazei de date fiecare fiind realizată sau nu în bază, de satisfacerea lor depinzând condițiile de aplicabilitate ale regulei respective, condiții dictate de sistemul de control, care dictează atât începutul cît și sfîrșitul unei sesiuni de lucru cu sistemul, în funcție de satisfacerea unor reguli de început și sfîrșit impuse. Ceea ce este particular oricărui sistem al IA constă în posibilitatea de acces la baza de date a oricărei reguli de producție, fără restricții, aceste reguli nefiind nici apeluri tip subrutină la alte baze de date, ele acționând strict în cadrul bazei sistemului, adăugarea de fapte la elementele bazei putîndu-se face în cadrul acțiunii regulilor prin aşa numitele "aserționi de fapte obținute prin instantări" ale regulilor.

Astfel, rezolvarea unei probleme de IA folosind un sistem de producție presupune specificarea bazei de date, a regulilor și a controlului strategiilor, realizare ce este cunoscută ca problema reprezentării în IA.

Însă această problemă a reprezentării de multe ori, în cazuri concrete devine dificilă, informațiile ce trebuie codificate în baza de date făcînd parte din elemente curente ale limbajului natural ce nu se pot ordona în tabele matriceale sau în liste că o anumită legătură sau structură, utilizarea diversă a entităților reclamînd capacitatea sistemului de manipulare a unor mulțimi logice de afirmații sau fapte.

Astfel, aspectele fundamentale ale formalismului logic, ca reprezentările unor aserții, deducerea inferențelor într-o mulțime de expresii, stabilirea de dezvoltări recursive ale elementelor unui limbaj sînt realizate pe două nivele și anume: i) nivelul individual al programării logice sau calculul predicatelor de ordin unu și ii) nivelul doi sau al predicatelor de ordin II sau de mulțimi, ce se ocupă cu studiul global al mulțimilor și proprietăților lor, inclusiv calculul lambda și variabilele predicative, ce permite tratarea funcțiilor și a relațiilor ca date de ordin 1 sau, altfel spus, ca obiecte primare.

În cele ce urmează ne vom ocupa de dezvoltarea programării logice pe cele 2 nivele, urmărind evoluția firească a calculului, deci pornind cu analiza predicatelor de ordin unu, precum și a limbajului și metodelor logice generate de ele, ocupîndu-ne de folosirea lor în sistemele de producție ale IA.

Aceste predicate, ca elemente primare constitutive ale unui limbaj predicativ, pot fi privite ca literele unui alfabet de simboluri, simboluri caracterizate de o anumită sintaxă ce le permite asocierea într-o formă definită

(*) Prin IA vom înțelege conceptul de inteligență artificială.

prin expresii legale ale limbajului. Astfel, o expresie formată din simboluri logice predicative ce este legitimă pentru limbaj o vom numi relație bine definită (**rbd**) ținând cont că, constitutiv, componentele limbajului generat de calculul predicatelor de ordin unu sînt: {simboluri predicative (sau nume de predicate), simboluri variabile (sau variabile ce țin locul unor entități), simboluri funcție (sînt funcții definite recursiv cu ajutorul concatenării de predicate), simboluri constante (denumite și fapte în baza de date)}, la care se adaugă multimea unor simboluri formale fără interpretare, ca paranteze, virgule, semne de punctuație din limbajul curent, într-o ordine dictată de regulile de asociere ale limbajului.

Să privim în continuare mai detailat elementele de sintaxă generale ale limbajului calculului predicativ.

Elementele constitutive ale limbajului sînt definite prin aşa numitele **formule atomice**, constituite din **simboluri predicative** și **termeni**, unde termenii pot fi constante, simboluri funcții sau simboluri variabile. În general simbolurile predicative reprezintă o relație din domeniul limbajului curent, în cele mai multe cazuri predicatul fiind identificat cu verbul unei propoziții, dar existînd cazuri când poate fi adjecțiv sau chiar substantiv, în funcție de modul de reprezentare a frazei sau propoziției respective. Astfel, o expresie predicativă are forma:

(1) **predicat** (**termen1**, **termen2**,..., **termen n**)

expresia (1) constituind un **rbd** în calculul predicatelor dacă ei î se dă o interpretare prin stabilirea unei corespondențe între elementele constitutive ale lui (1), ce sînt și părți ale limbajului predicativ și relațiile, entitățile, funcțiile din domeniul vorbirii curente.

Astfel, dacă unui simbol predicativ î se poate asocia verbul, adjecțivul sau substantivul unei fraze la fel unui simbol constant î se asociază o entitate (de obicei substantiv) din vorbirea curentă, aceste asignări definind nimic altceva decît semantica limbajului predicativ. De obicei, în elaborarea unei aplicații ne situăm într-un anumit domeniu al limbajului curent, cunoscînd din logica îmbinării frazelor și un istoric al entităților folosite, deci știm, în virtutea unei logici elementare dacă o expresie predicativă nou formată este sau nu **rbd**, ei asociindu-i valoarea de adevăr (A) dacă este o **rbd**, sau o valoare (F) (fals) dacă nu este o asociere logică a entităților părții de cunoaștere afectată aplicării.

Să analizăm în continuare, din punct de vedere al formalismului lexicografic, scrierea formelor de **rbd** ale limbajului calculului predicativ, sub formă de formule pe care le vom denumi **atomice**, formule de tip (1).

Să presupunem că vrem în continuare să prezentăm 2 formule **atomice**, una din domeniul geografiei și alta din domeniul relațiilor unui arbore genealogic. De exemplu faptul că există un drum între BUCUREȘTI și BRAȘOV poate fi reprezentat prin:

(2) **drum** (BUCUREȘTI, BRAȘOV, 173)

al treilea termen al relației reprezentînd și distanța dintre termen 1 = București și termen 2 = Brașov.

Aici atîț București, Brașov cît și 173 sînt simboluri constante. Formula (2) poate fi cuantificată și sub forma:

(2') **drum** (Oraș, Oraș, Distanță)

unde Oraș este simbol variabil, iar Distanță este un întreg variabil sau mai formal:

drum (X,X,D)

cu X = simbol și D = întreg.

În domeniul arborelui genealogic dorim reprezentarea formală a următoarelor forme lexicale:

"Cineva este părintele cuiva";

"O persoană este căsătorită cu altă persoană";

"Cineva este copilul cuiva";

"O persoană este urmașul altei persoane".

Avem posibile construcții:

părinte (Ion, Maria); părinte (Ioana, Maria);

părinte (Ion, Dan);

părinte (Dan, Monica);

înțelegînd că "Ion este părintele lui Maria" sau pentru un formalism variabil părinte (X, Y), " X este părintele lui Y ". La fel:

căsătorit (Dan, Carmen);

căsătorit (Ion, Ioana);

căsătorit (Carmen, Dan).

înțelegînd că predicatul căsătorit (X, Y) are sensul: " X este căsătorit cu Y " și la fel " Y este căsătorit cu X ", ambele constituindu-se ca rbd în domeniul discursului. Se impune în ambele predicate, distincția $X \neq Y$, altfel ar fiștăm la ambiguități logice, formulele părinte (X, X) sau căsătorit (X, X) nefiind logice din punctul de vedere al realității bunului simț. Astfel de formule atomice nu mai sînt rbd, valoarea lor de adevăr fiind F (fals). Astfel, căsătorit (Dan, Dan) are valoarea fals nefiind deci un rbd.

De asemenea, în funcție de relațiile asociative în domeniul discursului real, formulele atomice predicative pot fi false în funcție de asocierea termenilor. Astfel:

drum (București, Brașov, 5000)

este o relație falsă, deci nu este o rbd, bunul simț dictîndu-ne imposibilitatea parcurgerii distanței de 5000 km între București și Brașov (o astfel de relație poate fi o rbd deci o formulă adevărată, într-un domeniu al excentricității, de exemplu, deci universul realității curente joacă rol esențial în sfera sistemelor de producție ale IA alese).

Formulele atomice pot avea ca termeni constitutivi și simboluri funcții sau, aşa cum le defineam, concatenări de predicate, ca de exemplu:
căsătorit(părinte(X,Maria),părinte(Y,Maria))

înțelegînd că X și Y sînt simbolurile care se substituie numelor părinților lui Maria. Putem însă ajunge la ambiguitate în sensul că X și Y pot lua aceeași valoare, Ion, ajungînd la un fals de forma căsătorit(Ion, Ion), deci se impun mențiuni suplimentare predicative reprezentabile prin formulele:

bărbat (Ion), femeie (Ioana).

Astfel căsătorit (părinte (X, Maria), părinte (Y, Maria)) devine un rbd sub restricțiile bărbat (X), femeie (Y).

2. Calculul propozițional și cuantificare

Am văzut în ultimele exemple că, în domeniul vorbirii curente formulele atomice singulare cu termeni simboluri constante nu sînt suficiente în acoperirea sensurilor valențe ale realității reprezentate.

Apare atunci necesitatea naturală de compunere a formulelor atomice, care privite ca entități binare pot fi false sau adevărate. Astfel, sarcina compunerii formulelor atomice devine ușoară în sensul că fiind date 2 formule f_1 și f_2 , $f_1 \circ f_2$

Elemente de calculul predicatelor în inteligență artificială

poate fi o nouă formulă atomică în care simbolul "o" al compunerii ia valori în mulțimea operanzilor din calculul propozițional astfel:

$$"o" \in \{ \neg, \vee, \Rightarrow, \wedge, \Leftrightarrow, \}.$$

Dacă "o" = " \vee ", atunci $f_1 \vee f_2$ se numește disjuncția formulelor f_1 și f_2 , având proprietatea că, dacă f_1 și f_2 sunt rbd-uri atunci $f_1 \vee f_2$ este un rbd (relație bine definită). Dacă "o" = " \wedge ", atunci $f_1 \wedge f_2$ se numește conjuncția formulelor f_1 și f_2 cu proprietatea că dacă f_1 și f_2 sunt rbd-uri atunci și $f_1 \wedge f_2$ este un rbd.

Dacă "o" = "", atunci f_i se zice negarea formulei f_i , fiind un rbd dacă f_i este rbd.

Dacă "o" = " \Rightarrow " atunci $f_1 \Rightarrow f_2$ se numește implicație cu proprietatea că pentru f_1 , f_2 rbd-uri și $f_1 \Rightarrow f_2$ este un rbd. Vom vedea că, datorită valorii de adevăr a operatorului " \neg " putem genera rbd cu valori de adevăr absurde, dacă implicația are loc în domenii disjuncte ale vorbirii.

Considerăm utilă o reamintire a valorilor de adevăr generate de operatorii propoziționali aplicați la două formule f_1 și f_2 cu valori de adevăr alternative.

Tabela " \vee ":

f_1	f_2	$f_1 \vee f_2$
A	F	A
F	A	A
A	A	A
F	F	F

Tabela " \wedge ":

f_1	f_2	$f_1 \wedge f_2$
A	F	F
F	A	F
A	A	A
F	F	F

Tabela " \neg " (non):

f_i	$\neg f_i$	$i=1,2$
A	F	
F	A	

Tabela " \Rightarrow ":

f_1	f_2	$f_1 \Rightarrow f_2$
A	F	F
F	A	A
A	A	A
F	F	F

Să facem o observație utilă în cele ce urmează și anume că implicația $f_1 \Rightarrow f_2$ poate fi înlocuită cu formula echivalentă $\neg f_1 \vee f_2$, având valori echivalente. Mai putem, de asemenea, introduce și o funcție φ_f caracteristică, asociată formulelor atomice f astfel:

$$\varphi : M_{rbd} \longrightarrow \{0,1\}$$

$$\varphi(f) = 0 \text{ dacă valoarea rbd-ului } f \text{ este F}$$

$$\varphi(f) = 1 \text{ dacă valoarea rbd-ului } f \text{ este A}$$

Elemente de calculul predicatelor în inteligență artificială

unde M_{rbd} este mulțimea rbd-urilor sistemului folosit. Atunci avem proprietățile lui φ :

- i) $\varphi^2(f) = \varphi(f)$;
- ii) $\varphi(f_1 \vee f_2) = \varphi(f_1) + \varphi(f_2) - \varphi(f_1) \cdot \varphi(f_2)$:

absurde, dacă implicația are loc în domenii disjuncte ale vorbirii.

Considerăm utilă o reamintire a valorilor de adevăr generate de operatorii propoziționali aplicați la două formule f_1 și f_2 cu valori de adevăr alternative.

- iii) $\varphi(\neg f) = 1 - \varphi(f)$;
- iv) $\varphi(f_1 \wedge f_2) = \varphi(f_1) \cdot \varphi(f_2)$.

Demonstrarea formulelor i-iv este imediată ținând cont de tabelele de adevăr precedente.

Echivalența formulelor $f_1 \Rightarrow f_2 \Leftrightarrow \neg f_1 \vee f_2$ se scrie:

$$\begin{aligned} \varphi(f_1 \Rightarrow f_2) &= (\neg f_1 \vee f_2) = \varphi(\neg f_1) + \varphi(f_2) - \varphi(\neg f_1) \cdot \varphi(f_2) = \\ &= 1 - \varphi(f_1) + \varphi(f_2) - (1 - \varphi(f_1)) \cdot \varphi(f_2) = \\ &= 1 - \varphi(f_1) + \varphi(f_2) - \varphi(f_2) + \varphi(f_1) \varphi(f_2) = \\ &= 1 - \varphi(f_1) + \varphi(f_1) \cdot \varphi(f_2) \end{aligned}$$

deci introducind formula:

$$v) \varphi(f_1 \Rightarrow f_2) = 1 - \varphi(f_1) + \varphi(f_1) \cdot \varphi(f_2)$$

se verifică cu tabel certitudinea ei.

În consecință putem demonstra imediat cîteva echivalente uzuale de care vom avea nevoie în cele ce urmează, dintre care:

- a) legile De Morgan: $\neg(f_1 \wedge f_2) \Leftrightarrow \neg f_1 \vee \neg f_2$;
 $\neg(f_1 \vee f_2) \Leftrightarrow \neg f_1 \wedge \neg f_2$;
- b) legea inversiunii: $f_1 \Rightarrow f_2 \Leftrightarrow \neg f_2 \Rightarrow \neg f_1$;
- c) legea distribuției: $f_1 \wedge (f_2 \vee f_3) \Leftrightarrow (f_1 \wedge f_2) \vee (f_1 \wedge f_3)$;
 $f_1 \vee (f_2 \wedge f_3) \Leftrightarrow (f_1 \vee f_2) \wedge (f_1 \vee f_3)$;

Dacă pînă acum am stabilit relații globale asupra formulelor atomice indiferent de mulțimea variabilelor asociate lor vom face o extensie de limbaj, în sensul următor:

Fie f un predicat căruia îi dăm o interpretare semantică (de exemplu f este substantivul **bărbat**).

Cum predicatul **"bărbat"** poate lua o mulțime de valori în domeniul studiat îl putem reprezenta funcțional ca bărbat (X) cu X variabilă în domeniul entităților unei baze de date asociată sistemului IA în contextul căruia s-a definit formula predicativă **"bărbat (X)"**.

Avem următoarele 2 situații posibile:

- a) bărbat (X) – poate fi adevărată indiferent de mulțimea valorilor lui X în domeniul entităților;
- b) bărbat (X) – poate fi adevărată pentru cel puțin o valoare a lui X în domeniul entităților.

Cele 2 proprietăți le putem exprima formal cu ajutorul cuantificatorilor astfel:

- a) $(\forall)X \Rightarrow \text{bărbat } (X)$;
- b) $(\exists)X$ astfel ca bărbat (X).

În general pentru un predicat oarecare P , avînd o semnificație dată, semnific (P), propoziția " $(\forall)X, P(X)$ " are valoare de adevăr A pentru toate valorile lui X în domeniul entităților, iar " $(\exists)X$ astfel încît $P(X)$ " are valoare de adevăr A pentru cel puțin o atribuire de entitate lui X .

Trecînd la cuantificarea compunerilor de predicate, deci a rbd-urilor,

Elemente de calculul predicatelor în inteligență artificială

dacă variabilele cuantificate sunt globale rbd-ului spunem că ele sunt variabile mărginite, altfel le vom numi variabile libere.

Prin cuantificarea globală vom înțelege că dacă o variabilă X participă în formulele f_1 și f_2 atunci participă în $f_1 \wedge f_2$. De exemplu să stabilim cuantificarea propoziției "Toate găinile albe fac ouă" putem distinge predicatelor:

- 1) f_1 : Găină (X) = cu X parcurgînd mulțimea găinilor;
- 2) f_2 : Ou (X , Alb) = cu X parcurgînd mulțimea găinilor;
- semnificația predicatului este: Orice " X alb face ouă".

Avem implicația cuantificată:

$$(\forall)X \text{ Găină}(X) \Rightarrow \text{Ou}(X, \text{Alb}) (*)$$

Cum variabila X parurge o mulțime de entități definită, q vom numi mărginită. Relații de tipul (*) în care variabilele sunt mărginite le vom numi propoziții, observând că un rbd cuantificat rămâne un rbd.

Să mai remarcăm că ne referim la predicate de ordin 1, deci cuantificarea poate avea loc doar asupra simbolurilor variabile și nu asupra simbolurilor predicator sau simbolurilor funcție, deci o relație " (\forall) predicator, predicator (Termen)" nu constituie un rbd iar, de multe ori, analiza propozițională a unui rbd cuantificat nu poate fi făcută practic dacă cuantificatorul parurge o mulțime infinită de entități.

Practic, orice propoziție în vorbirea curentă poate fi cuantificată dacă mai ținem cont și de echivalențele între legile propoziționale anterioare. Un exemplu:

Pentru orice mulțime X , \exists o mulțime Y , a.f. numărul de elemente al lui Y este mai mare ca cel al lui X . Avem predicatele Mult (X) ce reprezintă mulțimile din domeniul entităților, Număr (X, N), unde N este numărul de elemente din X și Maimare (N, M) unde M este mai-mare ca N . Atunci forma cuantificată a propoziției este:

$$(\forall)X \text{ Mult}(X) \Rightarrow (\exists)Y, (\exists N)(\exists M), \\ M(Y) \wedge \text{Număr}(X, N) \wedge \text{Număr}(Y, M) \wedge \text{Maimare}(N, M)$$

3. Rezoluție generală

Pornind de la o mulțime de rbd-uri ce constituie baza semantică a unui limbaj, putem defini noi rbd-uri formulînd diverse reguli și condiții numite reguli ale inferenței.

Vom numi rbd-urile obținute prin derivarea teoremei de bază, iar regulile de inferență care au dus de la un rbd-initial la rbd-ul derivat final un arbore de demonstrație sau mai pe scurt o demonstrație a teoremei.

În multe din problemele programării logice se urmărește găsirea recursivă a unui arbore de demonstrație pentru o anumită teoremă sau "realizare".

Vom vorbi în capitolul ce urmează pe larg despre regulile inferenței în cadrul rezolvării unor clase de probleme. Ne vom limita, în continuare, la definirea regulilor fundamentale și acceptarea lor fără demonstrație pînă în momentul cînd bagajul de cunoștințe ne va permite conștientizarea demonstrației lor. Dintre cele mai importante sunt regulile modus-ponens (realizează rbd f_2 din f_1 cu $f_1 \Rightarrow f_2$), regula specializării universale (deduce f (termen constant) din $(\forall)X, f(X)$), unificarea (procedeu fundamental) ce constă în esență în găsirea unor substituții pentru variabilele pentru care expresiile asupra variabilelor cărora le sunt aplicate substituțiiile devin identice.

O regulă importantă a inferenței o constituie regula rezoluției. Ea

operează asupra unor rbd-uri organizate ca o disjuncție de literali (prin literali se înțeleg formulele atomice precum și negațiile lor). Vom conveni să numim astfel de rbd-uri, reguli clauzale sau pe scurt cluze. Vom arăta că aceste cluze sunt forme general valabile de expresie a rbd-urilor, folosirea rezoluției în demonstrarea unei teoreme presupunând transformarea rbd-urilor de la care se pornește demonstrarea, în cluze. Formal, vom arăta că dacă rbd-urile:

$$\{f_1, \dots, f_n\} \Rightarrow f \text{ cu } f \text{ rbd, atunci} \\ \{cl(f_1), \dots, cl(f_n)\} \Rightarrow f, \text{ unde } cl(x) = \{\text{cluzele ce derivă din rbd-ul } x\}.$$

Vom face următoarea convenție generală. Dacă $f(x, y)$ este un literal sau un rbd, dacă $(\exists)A$ și B entități pentru care $x=A$ și $y=B$ are sens, adică A face parte din mulțimea valorilor posibile ale lui x și analog B face parte din mulțimea valorilor posibile ale lui y , unde A și B sunt simboluri constante, atunci vom numi $f(A, B)$ o instantare fundamentală sau particulară a rbd-ului $f(x, y)$ pentru substituția $(x, y) = (A, B)$, iar o cluză $cl((A, B))$, cluză particulară.

Cele trei aspecte ale rezoluției de care ne vom ocupa în continuare sunt:

- i) conversia și scrierea unui rbd sub formă de cluze deci sub formă de disjuncții de rbd-uri;
- ii) acțiunea rezoluției asupra cluzelor particulare;
- iii) acțiunea rezoluției asupra cluzelor care conțin variabile.

Cum ii) și iii) sunt oarecum distinse de i) ne vom ocupa mai întâi de ele. Principal regulile ii) și iii) acționează astfel: din 2 cluze cl_1 și cl_2 , numite cluze părinte, se poate obține o cluză fie $cl_1 \cup cl_2$, numită rezolvantă a lui cl_1 și cl_2 , obținută prin disjuncția lui cl_1 și cl_2 , $cl_1 \vee cl_2$, din care se elimină perechile complementare de forma f și $\neg f$ de rbd-uri.

În cazul ii) putem defini o serie de posibili rezolvenți din compuneri de cluze părinte:

a) Din cluzele părinte:

$$cl_1 \text{ și } \neg cl_1 \vee cl_2 \text{ rezultă rezolvanta } cl_2 \iff (cl_1 \Rightarrow cl_2);$$

b) Din cluzele părinte:

$$cl_1 \vee cl_2 \text{ și } \neg cl_1 \vee cl_2 \text{ rezultă rezolvanta: } cl_2;$$

c) Din cluzele părinte: $cl_1 \vee cl_2$ și $\neg cl_1 \vee \neg cl_2$ rezultă rezolvanta: $cl_1 \vee \neg cl_1$ și $cl_2 \vee \neg cl_2$, ambele fiind tautologii.

(numim tautologie în domeniul propozițiilor $\{P_i\}$ o funcțională ϕ cu $\phi(P_i) = 1$ pentru P_i adevărată; $\phi(P_i) = 0$ pentru P_i falsă);

d) Din $\neg cl$ și cl rezultă rezolvanta NIL, numită și cluză vidă.

e) Din $\neg cl_1 \vee cl_2$ și $cl_2 \vee cl_3$ sau $(cl_1 \Rightarrow cl_2)$ și $(cl_2 \Rightarrow cl_3)$ rezultă $cl_1 \Rightarrow cl_3$ sau $\neg cl_1 \vee cl_3$ rezolvantă obținută prin tranzitivitate.

Despre aplicarea cluzelor ce conțin variabile, deci a lui (iii) vom discuta pe larg în secțiunea dedicată procesului de unificare.

Să introducем în continuare o noțiune și anume aceea de funcțională Skolem.

Să considerăm următoarea regulă rbd:

$$(\forall)x, (\exists)y)f(x, y).$$

Care se poate interpreta ca: "Pentru orice x , există un y (dependent posibil de x) pentru care are loc $f(x, y)$. Deci y -ul găsit depinde de x , el putând fi scris: $y = S(x)$.

Să considerăm același funcțională S definită pe mulțimea tuturor x -ilor

pentru care există imaginea $S(x)$, deci $S:\{x\} \rightarrow \text{Im } S$.

Numim aplicația S funcțională Skolem iar scopul ei constă în eliminarea cuantificatorului existențial (\exists). Atunci avem echivalență:

$$(\forall x)(\exists y)f(x,y) \Leftrightarrow (\forall x)f(x,S(x)).$$

Să arătăm în continuare i) sau cum orice rbd poate fi convertit într-o mulțime de clauze.

Procesul constă în următorii pași logici:

1) Se elimină simbolurile de implicație, " \Rightarrow ". Aceasta, este posibil, după cum am arătat, folosind echivalența " $f_1 \Rightarrow f_2 \Leftrightarrow \neg f_1 \vee f_2$ ".

2) Reducerea simbolurilor " \neg ". Procesul constă în folosirea legilor calculului propozițional precedente astfel ca simbolul " \neg " să apară cel mult o dată în fiecare formulă.

De exemplu o formulă de formă:

$$\begin{aligned} \neg(\forall x)\{\neg f_1(x,y) \vee f_2(y)\} \text{ devine:} \\ (\exists x)\{f_1(x,y) \wedge \neg f_2(y)\} \end{aligned}$$

cu ajutorul formulei De Morgan $\neg(f \vee g) = (\neg f) \wedge (\neg g)$ și a observației că $\neg(\forall) = (\exists)$; $\neg(\exists) = (\forall)$.

3) Standardizarea variabilelor. Acest procedeu constă în redenumirea fiecărei variabile sub un cuantificator (\forall) sau (\exists) astfel ca fiecare cuantificator să aibă propria sa variabilă formală fără ca acest proces să afecteze valoarea de adevăr a rbd-ului.

De exemplu avem echivalență:

$$\begin{aligned} (\forall x)\{f_1(x) \Rightarrow \exists(x)f_2(x)\} \Leftrightarrow (\forall x)\{P(x) \Rightarrow (\exists y)f_2(y)\} \\ \text{sau } (\forall x)\{f_1(x)\} \wedge (\exists x)\{f_2(y,x) \wedge \neg f_1(x)\} \end{aligned}$$

se pot înlocui cu:

$$(\forall x)\{f_1(x)\} \wedge (\exists u)\{f_2(y,u) \wedge \neg f_1(u)\}$$

4) Eliminarea cuantificatorilor existențiali. Acest pas constă în Skolemizarea rbd-urilor după regula descrisă în definiția funcționalelor Skolem, cu observația că simbolurile folosite în funcțiile Skolem nu trebuie să fi apărut anterior în nici un rbd.

Dacă variabila existentă după cuantificatorul existențial nu este precedată de nici o variabilă definită universal, în sensul că nu avem rbd ce începe cu " $(\forall x)\exists y$ " ci rbd ce începe cu " $(\exists x)$ ", atunci funcționala Skolem nu are nici un argument ci se identifică cu o constantă, ca de exemplu: " $(\exists x)f(x,y)$ " devine $f(A,y)$ cu A simbol constant.

5) Conversie în formă matriceală (prenex). Cum în această fază nu mai există cuantificatori existențiali, iar fiecare cuantificator universal își are propria sa variabilă în numerotare literală distinctă, toți cuantificatorii universalii se scot în afara regulilor rezultând astfel o formulă ce are ca prefix mulțimea cuantificatorilor urmată de o formulă fără cuantificatori denumită formal matrice.

Astfel, o relație de formă:

$$(\forall x)\{\neg f_1(x) \vee ((\forall y)\{\neg f_2(y) \vee f_1(x,y)\})\}$$

devine:

$$(\forall x)(\forall y)\{\neg f_1(x) \vee (\neg f_2(y) \vee f_1(x,y))\}$$

6) Scrierea "matricei" sub formă conjunctivă. Procesul constă în scrierea "matricei" ca o conjuncție de disjuncții de literali (rbd-uri și \neg rbd-uri), forma obținută fiind cunoscută ca forma normală conjunctivă. De exemplu: $(f_1 \vee f_2) \wedge (f_1 \vee \neg f_3) \wedge f_2$ este o formă normală conjunctivă sau o conjuncție de disjuncții. În scrierea acestei forme se folosesc regulile

Elemente de calculul predicatorilor în inteligența artificială

distribuției profesionale: de exemplu $(f_1 \vee (f_2 \wedge f_3))$ se înlocuiește cu $(f_1 \vee f_2) \wedge (f_1 \vee f_3)$.

7) Eliminarea cuantificatorilor universali.

Eliminarea este imediată din 6) ținând cont că ordinea de eliminare nu are importanță.

8) Eliminarea simbolurilor " \wedge ".

Putem astfel înlocui $(f_1 \wedge f_2)$ cu mulțimea $\{f_1, f_2\}$ obținând în final o mulțime finită de rbd-uri ce sătăcă conjuncții de disjuncții de literali, rbd-uri numite clauze.

9) Redenumirea variabilelor

Putem renumerota sau redefini variabilele astfel ca nici un simbol variabil cu o anumită relație să apară în mai mult de o clauză, proces numit adeseori standardizarea separată a variabilelor.

Limbaje de programare în designul sistemelor de operare și al aplicațiilor. Limbajul C (I).

Cum, cînd, ce ci

Ne propunem un curs de învățare și aplicare a celui mai utilizat limbaj de programare a generației a IV-a de calculatoare.

Prezentarea se va face gradat prin exemple de sine stătătoare încercind să surprindă treptat toate domeniile de aplicabilitate ale acestui limbaj în arta programării.

1. Istorie

Limbajul de programare C a fost proiectat de către Dennis Ritchie pentru a pune la dispoziția sistemului de operare UNIX un limbaj de programare eficient pentru scrierea software-ului de sistem. Prima implementare a fost efectuată în 1972 pe PDP-11 la Bell Laboratories.

C prezintă următoarele caracteristici:

- simplitate în utilizare;
 - eficiența codului generat este controlabilă de către utilizator;
 - este un limbaj structurat: conține mecanisme suficiente de bogate pentru a permite codificare și folosirea metodei programării structurate;
 - concizie: permite o exprimare compactă și cu puține cuvinte a programelor.

Ca precursori ai lui C pot fi considerate următoarele limbaje de programare:

- CPL (Combined Programming Language) propus în 1963 la Cambridge - London;
 - BCPL (Basic Combined Programming Language) definit pentru a realiza software de sistem portabil de către Richards în 1967 la Cambridge (există o implementare și pe FELIX);
 - B, limbaj utilizat de către proiectantul s.o. UNIX, Ken Thompson împreună cu limbajul de asamblare pentru dezvoltarea acestuia; .
 - C, construit pentru a elimina deficiențele lui B.

Dacă considerăm următorul mod de jerarhizare a limbajelor de programare:

atunci putem considera locul lui C între 3 și 4.

Prin această poziție în ierarhie, C prezintă o dualitate:

- posedă mecanisme de nivel scăzut prin care se poate face referire la elemente ale mașinii (registre, biți, cuvinte, pointeri) dar suficient de abstracte pentru a asigura o independență relativă față de o mașină dată;

- posedă mecanisme de nivel relativ înalt specificate limbajelor orientate pe probleme.

De exemplu, s.o. UNIX V7 a fost descrisă în 10000 linii sursă în C și mai puțin de 1000 în limbaj de asamblare.

2. Concepte de bază

Conceptul de bază în C este cel de funcție. Funcția este o entitate compilabilă separat. Poate accepta parametrii de intrare la apel și poate returna o valoare după execuție.

Programarea în C este adecuată pentru stilul programării modulare. Funcțiile referite într-un modul pot fi definite în textul sursă al programului sau pot fi luate dintr-o bibliotecă.

Invocarea funcției se face prin numele ei însorit de o eventuală listă de parametrii și urmat, eventual, de :

nume_funcție(p₁, p₂, ..., p_n);

Dacă funcția returnează o valoare atunci numele său poate fi citat ca operand în expresii aritmetice și/sau logice. Parametrii funcției pot fi constante, variabile, funcții și expresii. Un program în C este o funcție care poate apela alte funcții (scrise eventual în alt limbaj) care are numele standard main().

Structura generală a unei funcții este:

nume_funcție(p₁, p₂, ..., p_n)

-
- lista de declarații de date
- (parametrii de apel ai funcției)
-
- {
-
- instrucțiuni specifice funcției reprezentate de:
 - instrucțiuni de declarare a datelor locale funcției;
 - instrucțiuni executabile (inclusiv apeluri de funcții);
- }

- {} includ sau definesc un bloc de instrucțiuni sau o secvență.

În C, la apelul unei funcții, datele se transmit prin stivă. Funcția primește o copie a valorilor datelor necesare. În unele cazuri datele pot fi furnizate și prin adrese.

Funcțiile în C sunt recursive. Dacă funcția nu are parametrii atunci se definește prin nume_funcție().

Structura programului este:

```
main()
{
    -
    -
    -     instrucțiuni
    -
    -
}
```

Cum, cînd, ce C!

Orice program în C operează cu trei periferice standard (influență UNIX) și anume:

- intrare (stdin), redirectabil cu <spec_fis;
- ieșire (stdout), redirectabil cu >spec_fis;
- erori (stderr).

Prin specificare >>spec_fis se va realiza adăugarea la sfîrșitul fișierului identificat de spec_fis.

Pentru operațiile de I/O C nu conține instrucțiuni specifice ci un set de funcții standard pentru efectuarea acestora. Aceste funcții sunt singurele care se adaptează la specificul unui calculator.

Pentru rularea unui program se parcurg pașii:

- crearea, cu ajutorul unui editor de texte, a textului sursă al programului care este preferabil să aibă terminația .C;
- compilarea programului;
- link-editare;
- rulare efectivă.

De exemplu, dacă dorim să afișăm, la ieșirea standard a calculatorului (în general ecranul unui video terminal) mesajul "De CRACIUN ne-am luat rația de LIBERTATE!" vom putea scrie următorul program :

```
#include <stdio.h>
main()
{
    printf ("De CRACIUN ne-am luat rația de LIBERTATE!");
}
```

În această secvență de instrucțiuni funcția printf() este o funcție standard a limbajului C care realizează afișarea liberă sau, conform unui format specificat, a textelor introduse ca literali și/sau a conținutului variabilelor sau rezultatului evaluării funcțiilor specificate ca argument, pe ieșirea standard.

Prin #include <stdio.h> se specifică faptul că la compilarea programului se vor include specificațiile date în fișierul <stdio.h>. Acest fișier conține declarații, efectuate în limbajul C, prin care se specifică anumite valori ale unor variabile care au rolul de a emula programul pe un anumit terminal sau sistem de calcul (calculator).

Deoarece la noi avem o răspîndire puternică a calculatoarelor din gama INDEPENDENT și CORAL vom da, în continuare, modul de rulare a unui program scris în limbajul C sub sistemele de operare MIX sau RSX.

Introducerea programului sursă se va efectua cu ajutorul editoarelor standard, EDI sau EDT, ale acestora.

Presupunem că numele fișierului va fi AFISEAZA.C.

În aceste condiții vom avea următoarea secvență de operații:

```
>XCC AFISEAZA.C => AFISEAZA.S
>; realizează compilarea programului
>XAS -l -d AFISEAZA => AFISEAZA.OBJ, AFISEAZA.LST
>; realizează asamblarea cu ștergerea fișierului .S(-d)
>; și generarea fișierului de listare .LST(-l)
>TKB AFISEAZA/CP=AFISEAZA,LB:[1,1]C/LB
>; ediția de legături
>RUN AFISEAZA
De CRACIUN ne-am luat rația de LIBERTATE!
```

Cum, cînd, ce C!

Pentru calculatoarele personale de tip IBM PC XT sau AT cu produsul DESMET se vor parurge pașii:

1. Introducerea textului sursă al programului cu ajutorul editorului EDIT sau cu WordStar;

2. Compilarea programului cu comanda

C88 <nume_fișier> [<opțiune>]

unde

<nume_fișier> este numele fișierului sursă creat cu editorul de texte (extensia implicită este .C);

<opțiuni> pot fi precedate de "_" (influență UNIX) și sănt:

A - produce la ieșire un program sursă asembler în locul unui fișier obiect (cu extensia .A);

C - compilatorul va produce informații necesare programului de depanare (debugger);

M - produce un format obiect INTEL;

Dnume - numele discului în care sănt stocate componente "GEN" și "ASM88";

Inume - numele directorului implicit din care vor fi încărcate fișierele citate în directivele #include <nume_fișier>;

Onume - specifică producerea unui fișier obiect cu numele "nume". Dacă "nume" nu conține și extensiile atunci va primi implicit extensia .O;

Td - se admite utilizarea fișierelor temporare pentru compilator (fișiere de lucru în cazul programelor mari).

3. Asamblarea programelor de tip .A:

ASM88 <nume_fișier> [<opțiuni>]

unde

<nume_fișier> este numele fișierului care este supus analizei asamblorului;

<opțiuni>:

Lnume - produce un fișier listing cu numele "nume";

M - produce un fișier obiect format INTEL;

Onume - produce un fișier obiect cu numele "nume";

Td - utilizarea fișierelor temporare la asamblare;

Wnn - lungimea paginii de listing ($60 \leq nn \leq 132$).

Dacă programul obținut în fază 2 este de tip obiect (.O) atunci faza 3 nu mai este necesară.

4. Obținerea codului executabil:

BIND <nume_fișier1><nume_fișier2>...[<opțiuni>]

Această comandă solicită existența bibliotecii standard DESMET CSTDIO.S.

<nume_fișier> este numele fișierelor obiect care vor fi link-editate pentru a forma un program executabil;

<opțiuni>:

A - în lista de fișiere avem și fișiere obiect obținute prin asamblare;

C - crearea unui fișier de tip .CHK necesar activității de depanare (cu debuggerul D88);

Fnume - numele fișierelor destinate lui BIND pot fi introduse într-un fișier sursă specificat prin "nume";

Lnume - listarea discului (sau directorului) în care se află biblioteca CSTDIO.S;

Mn - este admisă acoperirea (overlay);

Onume - "nume"le sub care va fi construit programul executabil;

P[unumel] - o listă sortată cu numele programelor de tip .S declarate "public" și

"offset";

Shhh - dimensiunea stivei;

Vn - dimensiune acoperire (overlay);

_ (underscore) - suprimarea numelor care încep cu __ (underscore).

Pentru compilatorul MSC (Microsoft C) compilarea și link-editarea se va efectua conform menu-urilor acestuia.

Sub sistemul de operare UNIX se vor parcurge următorii pași:

1. Compilare:

a) faza 1:

MC1 [=stivă][>fișier_listă] fișier [<opțiuni>]

=stivă - dimensiunea zonei de recursivitate (implicit 2048 bytes);

fișier_listă - fișierul pe care se direcționează mesajele;

fișier - specificațorul fișierului sursă;

opțiuni - se dau cu litere mici precedate de -:

-a - abandonează optimizările pentru pointeri;

-b - forțează alinierea la byte;

-c - comentariile se prelucrează în stivă

-d - cauzează includerea începutului informațiilor în fișierul "quad" (numărul liniei inclus în fișierul quad);

-id - citește toate #include... din discul "d";

-od - crează fișierul de ieșire (quad) pe discul "d";

-x - schimbă clasa de memorare pentru declarațiile externe (external).

b) faza 2:

MC2 nume_fis [<opțiuni>]

opțiuni:

-od - crează fișierul de ieșire (.OBJ) pe discul "d";

nume_fis - fișierul de intrare (.Q).

2. Obținerea codului executabil:

LINK C.OBJ + nume_fis1.OBJ + ... + MC.LIB

Se obține un program executabil cu numele nume_fis1.EXE.

3. Executarea programului:

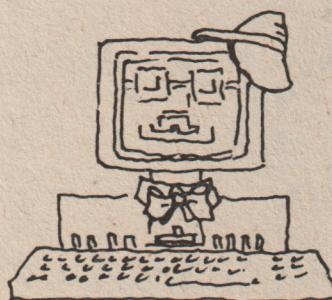
nume_prog [=stivă][<fis.in>][<fis.ies>][<args>]

=stivă - toate obiectele declarate cu clasa "auto" vor fi alocate pe stivă;

<fis.in - numele fișierului care va substitui intrarea standard;

>fis.ies - fișierul pe care se va redirecta ieșirea standard; fis.ies va fi deschis pentru adăugare;

<args> - sunt argumente destinate funcției main() (citite în program prin argc și argv) care vor fi transmise acesteia ca doi pointeri (argc dă numărul de elemente pe care le conține argv).

**Baze de date relaționale și distribuite.
Programare, utilizare și analiză comparativă de sistem.
Limbajul SQL pentru pachetele ORACLE și RDB (I).**

Designul și exploatarea foilor de calcul electronice (I)

De dată mai recentă, pachetele de programe din seria "foaie de calcul" - worksheet din engleză - permit obținerea rapidă și comodă, pornind de la datele inițiale ale unor rapoarte, rapoarte ușor de modificat ulterior în mod interactiv; pornind de la forma finală a raportului se obține, pe de o parte, forma portabilă a acestuia (fișier, listare la imprimantă) iar pe de altă parte se actualizează datele inițiale la noile valori.

Sigur, este greu să definești în puține cuvinte utilitatea unor pachete de programe a căror documentație conține sute de pagini. De aceea vom trece la o scurtă trecere în revistă a acestora la sfîrșitul căreia orice cititor va avea o primă imagine asupra utilității și utilizării acestor tipuri de pachete de programare.

Vom începe cu pachetul de programe 1-2-3, produs al firmei Lotus Development Corporation, larg răspândit pe calculatoarele personale.

Foaia de calcul

Foaia de calcul este o matrice 8192x256. Liniile sunt numerotate de la 1 la 8192; coloanele sunt marcate cu litere de la A-Z apoi AA-AZ, BA-BZ,..., IA-IV.

Elementele matricei se numesc celule; ele sunt unic identificate prin litera coloanei în care se află urmată de numărul liniei (de exemplu A1 pentru elementul din poziția 1,1; IV 8192 pentru elementul din poziția 8192,256). Fiecare celulă poate conține informația care poate fi modificată interactiv. La un moment dat utilizatorul nu poate selecta decât o singură celulă în care se află cursorul și care se numește celula curentă. Conținutul celulei curente poate fi modificat interactiv.

Foaia de calcul se poate găsi în patru moduri diferite: READY, POINT, MENU, HELP pe care le vom detalia pe parcurs.

Deasupra foii de calcul se găsesc trei linii cu informații care alcătuiesc împreună un panou de control.

Prima linie a panoului conține informații despre celula curentă inclusiv adresa celulei, conținutul celulei și, la cerere, prin opțiunile selectate: lățimea coloanei, formatul acesteia, protecția aferentă.

A doua linie afișează intrarea curentă la introducerea sau editarea datei din celula curentă. La testare în modul READY se trece în modul MENU apărînd, pe această linie, opțiunile posibile.

A treia linie afișează, fie sub menu-ul selectat opțiunile din acesta (pentru modulul MENU), fie o scurtă descriere a opțiunii selectate din menu.

Indicatorul de mod (la partea dreaptă sus a panoului) indică starea în care se găsește 1-2-3 la momentul respectiv.

Indicatorul de stare (la partea inferioară dreaptă a ecranului) indică informații referitoare la anumite taste sau particularități ale unui program.

Indicatorul dată și oră (la partea inferioară stîngă a ecranului) indică data și ora.

Deplasarea în foaia de calcul

Cursorul poate fi deplasat cu o celulă în foaia de calcul cu tastele UP, DOWN, LEFT, RIGHT sau cu un ecran cu tastele PAGE UP, PAGE DOWN, BIG RIGHT, BIG LEFT. Cu tasta HOME cursorul poate fi mutat în celula A1. Utilizînd combinații ale tastei END cu tastele HOME, UP, DOWN, RIGHT, LEFT cursorul poate fi mutat în colțul drept al zonei ocupate cu date din foaie, respectiv ultima poziție ocupată pe direcția specificată.

• Introducerea și editarea datelor de la tastatură

În celula selectată de cursor se pot introduce și/sau edita date de orice fel de la tastatură. Data introdusă sau editată (modificată) apare în celulă după tastare RETURN sau apăsarea pe o tastă de deplasare a cursorului.

Fiecare caracter tastat apare pe o a doua linie a panoului.

La validarea datei, 1-2-3 efectuează acțiunile:

- verifică existența erorilor; dacă există se emite un semnal sonor, se deplasează cursorul în celula respectivă și se trece automat în modul EDIT;

- dacă nu este găsită nici o eroare, data se introduce în celula curentă; data anterioară dispare și nu mai poate fi recuperată;

- în funcție de setarea aleasă, 1-2-3 recalculează toate formulele din foaie (se va detalia ulterior);

- 1-2-3 trece în modul READY.

Data introdusă poate fi editată pe măsura tastării ei; de asemenea, poate fi editată o dată anterior introdusă. Pentru a edita o dată se selectează modul EDIT prin tastarea tastei corespunzătoare. Se reamintește că la încercarea de validare a unei date eronate, trecerea în modul EDIT o face automat 1-2-3.

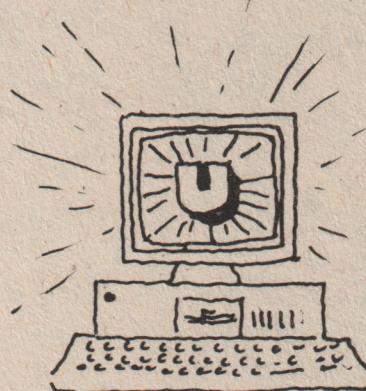
Pentru a edita o dată se procedează astfel:

- pentru o dată deja introdusă se selectează ca celulă curentă celula care o conține. Pentru o dată în curs de introducere se pornește cu pasul următor;

- se apasă tasta EDIT. Indicatorul de mod trece în modul EDIT. Utilizînd tastele direcționale cursorul se poziționează corespunzător;

- se inserează sau se sterg caractere în poziția selectată de cursor;

- pentru validare se apasă tasta RETURN.

Baze de date distribuite (I)

1. Definiție și obiective

1.1. Motivație

Mediul economico-social este într-un continuu proces de schimbare. Acest proces se materializează și prin apariția de noi întreprinderi (firme, corporații, etc.), dispariția altora, diviziunea unora sau reunirea în conglomerate cu piese componente de diverse orientări și structuri organizatorico-funcționale.

Indiferent care este modul lor de evoluție (exceptând dispariția "fizică") ele cooperează tot timpul printr-un masiv flux informațional.

Spațiul geografic nu mai reprezintă un impediment al acestor restructurări iar accesibilitatea tehnicii de calcul, ca suport al fluxului informațional, reprezintă o problemă de opțiune.

Obținerea unei structuri eterogene a unei întreprinderi impune o politică economică globală de acțiune și în acest context un cadru informațional, ca suport al deciziei, formal. În acest cadru nu este impusă o politică economică rigidă în sensul că decizia locală este luată în contextul existenței unui flux informațional local. Nucleul modern al oricărui flux informațional este reprezentat de una sau mai multe baze de date, pe care le vom numi locale (la nivel de element decizional al structurii).

Înțial politica de informatizare a unei întreprinderi, distribuită geografic sau nu, propunea construirea unor baze de date centralizate (pe domenii de activitate sau integrate) la care, prin diverse canale (teleprelucrare, rețele de calculatoare, etc.), aveau acces, diferențiat, toate structurile întreprinderii.

Această soluție reprezintă pe o parte un factor de risc, dat de o rată înaltă a centralizării, iar pe de altă parte o investiție costisitoare și incertă. Incertitudinea este dată de procesul rapid al schimbării structurilor. (În general, o bază de date, pentru a fi eficientă ca investiție, trebuie să funcționeze circa 10 ani).

Diseminarea informaticii prin explozia microcalculatoarelor și necesitatea unei cât mai bune modelări și adaptabilități la viața reală a dus la apariția bazelor de date distribuite.

În suita de articole, pe această temă, vom prezenta caracteristicile și arhitectura bazelor de date distribuite precum și modalitățile de realizare a proiectării lor. La sfîrșitul expunerii vom prezenta două studii de caz privind proiectarea bazelor de date distribuite.

1.2. Definiție

O bază de date distribuită (BDD) este o bază de date (BD), logic integrată, dar fizic distribuită pe mai multe sisteme de calcul distințe, interconectate între ele.

Logic integrată: din punct de vedere al utilizatorului BDD reprezintă o singură BD. El interacționează cu o BDD în același mod cum interacționa cu o bază de date centralizată. Utilizatorul nu trebuie să cunoască modul de partionare, replicare și distribuire a datelor. Singurul lucru pe care îl cunoaște este schema conceptuală a bazelor de date, schemă denumită schemă globală. Prelucrările initiate

Baze de date distribuite

la un nod pe care se află partiții (părți) ale bazei de date antrenează, în general, prelucrarea informațiilor aflate în alt nod.

De exemplu, bazele de date locale BDL1, BDL2 și BDL3 stocate în nodurile unei rețele notate (corespondent) N1, N2 și, respectiv, N3 se integrează în baza de date distribuită prin intermediul unei scheme globale (SG) la care va face referire orice utilizator global.

Un utilizator local reprezintă un utilizator (aparținând oricărui dintre tipurile de utilizatori ai bazelor de date) care are acces și exploatează o bază locală. El cunoaște și manipulează numai schema alcelei baze de date locale (sau o subschemă a acesteia). Manipularea bazei de date locale include oricare din bazele de date din rețea (chiar dacă se efectuează cu terminal virtual utilizând numai facilitățile puse la dispoziție de software-ul de rețea).

Un utilizator global aparține oricărui din tipurile de utilizatori ai bazelor de date cu singura diferență că el cunoaște și are acces la schema (sau o subschemă globală a) bazei de date globale. Utilizatorul global exploatează schema globală, conform autorizațiilor și drepturilor sale de acces, de aceeași manieră în care ar lucra cu o bază de date locală (sau centralizată).

Fizic distribuită pe mai multe sisteme de calcul distințe: baza de date este partionată iar partiții respective sunt pe calculatoare diferite (se admit copii ale fragmentelor memorate în noduri diferite).

Fiecare fragment este văzut, în nodul în care există, ca o bază de date centralizată, care poate fi exploatață și administrată local.

Baza de date distribuită (o mulțime de colecții de date și legăturile dintre ele) este fragmentată conform principiilor:

- plasarea datelor memorate în nodul de producere și utilizare frecventă a lor;

- minimizarea transportului de date prin rețea de calculatoare.

Pentru a răspunde acestor principii fragmentarea se realizează la două nivele:

- partionarea mulțimii de colecții în submulțimi de colecții de date;
- partionarea unei colecții de date în fragmente.

Partionarea unei colecții de date poate fi realizată în două moduri:

- **orizontal** - fragmentele obținute au aceeași schemă conceptuală (structură) ca și colecția, dar diferă între ele prin datele pe care le conțin;
- **vertical** - fragmentele (fiecare în parte) conțin doar o parte din schema conceptuală a colecției.

Este admisă și combinarea acestor două moduri.

Fragmentele rezultante constituie elementele de distribuire a datelor. Totalitatea fragmentelor unei baze de date distribuite, memorate pe un nod al rețelei formează o bază de date locală.

1.3. Obiective

În concordanță cu definiția un sistem de baze de date distribuite trebuie să asigure cel puțin următoarele obiective:

1º transmiterea datelor la utilizatorii lor: indiferent care este nodul în care se află un utilizator și indiferent unde sunt stocate datele, acesta trebuie să-și poată obține informațiile de care are nevoie (cu condiția să aibă dreptul și autoritatea de a le accesa);

2º evitarea unei foarte înalte centralizări a resurselor, centralizare care cauzează foarte mult eficienței și eficacității sistemului: o rată înaltă a

Baze de date distribuite

centralizării cauzează un cost ridicat de prelucrare și transmitere a datelor la utilizatori;

3° să sporească durabilitatea sistemului: pot fi introduse în orice moment structuri de baze de date (pot fi integrate noi baze de date cu scheme conceptuale diferite de oricare din cele existente) prin includerea schemei lor în schema conceptuală globală fără a afecta aplicațiile existente;

4° să facă mai ușoare operațiile de menținere și restructurarea a bazei de date cu menținerea unei rate înalte a disponibilității: deoarece cea ce vede un utilizator global reprezintă o schemă globală, care are drept corespondent diverse scheme locale, operația de restructurare a unei scheme locale nu afectează cu nimic utilizatorul global;

5° să permită proiectarea structurii organizatorice și funcționale a sistemului analizat: prin faptul că, în general, bazele de date locale se află în locurile în care se produc informațiile pe care le conțin, o arhitectură distribuită permite o emulare mai puternică, a sistemului informațional, conformă structurii organizatorice și funcționale;

6° să mărească gradul de utilizare a sistemului: prin emularea cadrului organizatoric și funcțional și prin disponibilitatea datelor se obține creșterea numărului de utilizatori ai sistemului.

Realizarea acestor obiective atrage după sine considerarea și rezolvarea unor probleme tehnice ca:

- posibilitatea accesului la BDD privită ca sistem integrat: baza de date distribuită trebuie să permită să fie văzută de utilizator ca o bază de date centralizată;

- asigurarea transparenței alocării fizice a datelor față de utilizator: exceptând utilizatorul (utilizatorii) special (i), administratorul bazei de date, ceilalți utilizatori nu trebuie să cunoască locul în care sunt alocate datele pentru a-și formula întrbările adresate bazei de date;

- portabilitatea software-ului: deoarece o bază de date distribuită poate avea în componență baze de date locale gestionate de diverse tipuri de calculatoare (chiar și diverse tipuri de sisteme de gestiune a bazelor de date și sisteme de operare) este necesară asigurarea portabilității software-ului de gestiune a bazei de date distribuite;

- asigurarea unui sistem eficient de catalogare: programele de aplicație trebuie să fie disponibile în toate nodurile rețelei pentru a realiza o exploatare eficientă a aplicațiilor globale. De asemenea este posibil ca prin definirea unor subsisteme globale, alocate diverselor grupuri de utilizatori, să fie necesară construirea unor programe de asigurare a corespondenței schemei locale cu schema globală, programele a căror prezență este obligatorie în toate nodurile rețelei;

- asigurarea independenței logice, fizice și distributive a datelor: independența logică și fizică trebuie asigurată similar ca bazele de date centralizate. Independența distributivă se referă la faptul că dacă schimbăm nodul în care este stocată o partitură a bazei de date distribuite acest lucru nu trebuie să influențeze aplicațiile și schema conceptuală globală.

Față de bazele de date centralizate bazele de date distribuite ridică probleme noi ca:

- prevenirea creșterii redundanței sau a inconsistenței datelor la dezvoltarea de noi aplicații;
- definirea unor noi instrucțiuni pentru standarde de definire și utilizare a datelor;

Baze de date distribuite

- administrarea eficientă a cererilor;
- utilizarea eficientă a resurselor de telecomunicație (rețelei de calculatoare); etc.

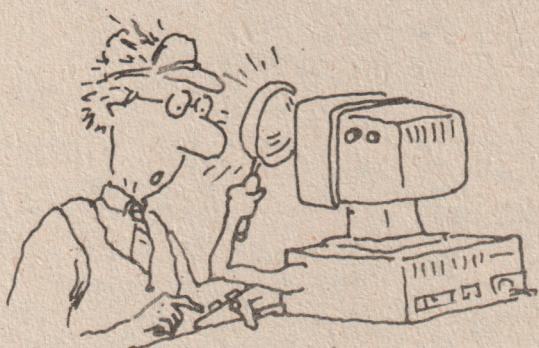
1.4. Bază de date relațională distribuită

Definiția bazei de date distribuită se adaptează modelului relațional astfel:

"O bază de date relațională distribuită (BDDR) constă dintr-o colecție de tabele (relații) fiecare din ele putînd fi stocată într-un singur nod al rețelei sau poate fi răspândită într-o rețea de calculatoare. Fiecare relație distribuită poate fi fragmentată orizontal sau vertical în acord cu un criteriu de distribuire (în general un predicat de distribuire)".

O tabelă (relație) este locală dacă este stocată în întregime într-un singur nod și globală dacă fragmentele sale sunt stocate în diverse noduri.

Avantajul utilizării bazelor de date distribuite este dat de faptul că sistemul de gestiune a bazelor de date distribuite (software-ul care gestionează baza de date distribuită) funcționează ca un sistem centralizat în timp ce fizic se adaptează repartiției componentelor unei întreprinderi sau administrați.

Teme pentru informaticieni.
Prelucrarea listelor în C și PASCAL.

Prelucrarea listelor în C și PASCAL (I)

În cele ce urmează vom analiza posibilitatea mînuirii structurilor de date dinamice în Limbajele C și Pascal, date care, spre deosebire de variabilele statice (de tip vector sau matrice, declarate în secțiunile de date și alocate într-un spațiu de memorie destinat) cer rutine speciale de gestiune a memoriei care este alocată sau eliberată după nevoie. În general variabilele dinamice nu au nume, referirea lor făcîndu-se indirect prin intermediul unor variabile de tip pointer. Să reamintim că un pointer are drept valoare adresa unei alte variabile, statice sau dinamice, funcție de utilizarea sa. Avem deci nevoie de definirea unei structuri de date cu un membru care să fie o referință de tip pointer la o structură de același tip cu cea definită primar, permitînd astfel înlățuirea unui număr nespecificat de structuri de același tip. Vom numi un astfel de lanț de structuri înlățuite listă de date, fiecare element al listei avînd deci aceeași formă declarată. Definim o listă dacă definim forma elementelor sale. Astfel, definire unei liste formată din numere întregi presupune definire fiecărui element astfel:

În C:

```
struct listă {  
    int      număr;  
    struct listă *adresa_următorului_element;  
} LIS;
```

În Pascal aceeași structură admite definirea:

```
Type  listă = †element  
      element = record  
          număr:int;  
          adresa_următorului_element:listă  
      end;
```

Var Lis:listă;

Nu insistăm asupra tipurilor de declarație a pointerilor sau a înregistrărilor (structure, record) în C și Pascal, acestea fiind referite pe larg în cursuri de programare. Obiectivul nostru este studiul paralel a posibilităților de manipulare și utilizare a listelor ca structuri de date dinamice în aceste limbaje. Declarația structurii <listă> poate fi acomodată în două cuvinte de memorie, unul pentru intregul <număr> și celălalt pentru legătura de tip pointer <adresa_următorului_element>. Această variabilă de legătură între elementele listei, <adresa_următorului_element>, conține adresa de memorie a locației elementului imediat următor din listă ori valorile speciale NULL(in C) sau NIL(in Pascal) ce marchează sfîrșitul listei. Să definim acum două liste, fiecare formată dintr-un singur element după care să încercăm înlățuirea lor:

- În C:

```
struct listă L1,L2;
```

- Atribuirea de valori o facem prin:

```
L1.număr = 1989;
```

```
L2.număr = 1990;
```

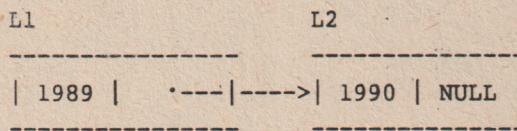
Prelucrarea listelor în C și PASCAL

L1. adresa_următorului_element = L2.adresa_următorului_element = NULL;

- Înlățuirea celor două liste ne dă:

L1. adresa_următorului_element = &L2

- schematic avem:

- tehniciile de găsire a unumitor valori în listă sînt:

L1. număr - are valoarea 1989

în timp ce:

L2. adresa_următorului_element -> număr are valoarea 1990.

În Pascal:

- declarația celor 2 liste este:

```
var L1,L2 : listă;
begin
  L1^.număr = 1989;
  L2^.număr ≠ 1990;
  L1^.adresa_următorului_element=L2^.adresa_următorului_element:=nil;
end.
```

- legătura celor două liste se face prin:

```
L1^.adresa_următorului_element: = L2;
```

Să trecem în continuare la definirea unei liste ca o înșiruire secvențială de elemente de același tip, cu un prim element adresat de un pointer de început (sau cap de listă), fiecare alt element conținînd adresa succesorului său, cu ultimul element avînd adresa de legătură valoarea NULL(C) sau NIL(Pascal).

Definirea unei astfel de liste în C are forma:

```
#define NULL 0
typedef int ÎNTREG /*definim o listă de întregi*/
struct lista {
  ÎNTREG număr;
  lista *următorul /*definesc *următorul ca fiind adresa elementului
                     succesor din listă */
  typedef struct lista ENTITATE;
  typedef ENTITATE *LIS;
};
```

Alocarea spațiului pentru definirea de mai sus, se poate face dinamic în funcție de nevoie de elemente noi în listă.

Limbajul C prin funcția `<malloc()`, apelată prin:

```
malloc (spațiu)
```

întoarce un pointer pentru un obiect cu un număr de `<spațiu>` octeți (parametrul `<spațiu>` fiind de tip `întreg`). Astfel:

```
cap_listă= (Lis)malloc(sizeof(ENTITATE));
```

acordă pointerului `<cap_listă>` adresa zonei de memorie la care se află un element al listei.

Să creăm în continuare o listă care să conțină multimea {1,7,3}:

```
cap_listă = (Lis)malloc(sizeof(ENTITATE));
```

```
cap_listă -> număr = 1;
```

Prelucrarea listelor în C și PASCAL

```
cap_listă -> următorul = (Lis)malloc(sizeof(ENTITATE));
cap_listă -> următorul -> număr = 7;
cap_listă -> următorul -> următorul=(Lis malloc(sizeof(ENTITATE)));
cap_listă -> următorul -> următorul->număr = 3;
cap_listă -> următorul -> următorul = NULL;
```

Evident se poate defini o funcție care să execute recursiv pașii de mai sus, generind un modul sursă mai compact și mai ușor de manevrat. Este ceea ce vom realiza în Pascal. Să scriem deci codul sursă de mai sus beneficiind de facilitățile limbajului Pascal care conține instrucțiunea <new> pentru alocarea de spațiu unui nou element al listei.

Să definim astfel o procedură pentru crearea și inserarea de valori într-o listă:

```
procedure cit_listă(var cap_listă:Lis);
var element_nou : Lis;
begin
  new(element_nou);
  with element_nou↑ do
    begin
      readln(număr);
      următorul:=cap_listă
    end;
  cap_listă:= element_nou /*modific poziția din vîrful listei*/
end; /*procedură*/
```

Pornind în programul principal cu cap_listă:=nil, apelul cit_listă (cap_listă) permite introducerea de elemente în listă pînă la o condiție de oprire semnalată de utilizator în program.

Putem procesa și operația de scriere a elementelor unei liste create prin procedura de mai sus, impunînd condiția de oprire la întîlnirea ultimului element cu adresa de legătură NIL.

```
procedure scriu_listă(var cap_listă: Lis);
var element_nou:Lis;
begin
  element_nou:=cap_listă;
  while element_nou<>nil do
    with element_nou↑ do
      begin
        writeln(număr);
        element_nou:=următorul;
      end;
  end; /*procedura*/
```

Recursivitatea și iterația joacă un rol important în prelucrarea datelor.

Să prezintăm astfel, în limbajul C, două rutine de generare a unei liste dintr-un sir de întregi, una realizată prin recursie, alta prin iterație.

Amîndouă funcțiile generate întorc un pointer în cadrul listei rezultate:

- rutina prin recursie

```
Lis sir_în_listă (1)
integer 1[ ];
{
```

Prelucrarea listelor în C și PASCAL

```

Lis cap_listă;
if (l[0] == '\0')
    return (NULL) /*sfîrșit de listă*/
else {
    cap_listă = (Lis) malloc (sizeof(ENTITATE));
    cap_listă -> număr = l[0];
    cap_listă -> următorul = şir_în_listă (l+1);
    return (cap_listă);
}
}

```

Următoarea rutină folosește generarea listei prin punerea în evidență a capului de listă și a cozii sale (restul elementelor) procedeu utilizat ca strategie de bază în programarea logică.

- rutina prin iterare (1)

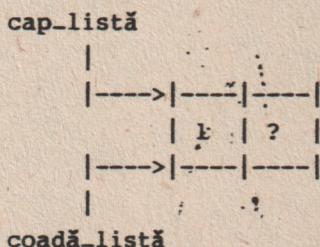
```

Lis şir_în_listă (l)
integer l;
{
    Lis cap_listă = NULL, coadă_listă;
    int k;
    if (l[0] != '\0'){
        cap_listă = (Lis) malloc (sizeof(ENTITATE));
        cap_listă -> număr = l[0];
        coadă_listă = cap_listă;
        for (k = 1; l[k]!='\0'; ++k){
            coadă_listă -> următorul=(Lis)malloc(sizeof(ENTITATE));
            coadă_listă = coadă_listă -> următorul;
            coadă_listă -> număr = l[k];
        }
        coadă_listă -> următorul = NULL;
    }
    return (cap_listă);
}

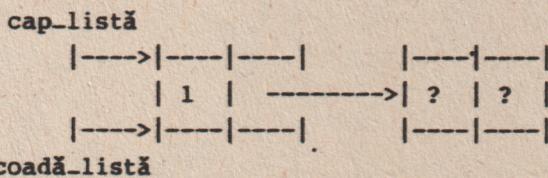
```

Grafic, să creăm lista [1,2] din şirul l[0]=1; l[1]=2; l[2]='\0' (terminatorul de şir).

Astfel, cap_listă -> număr = l[0] arată:

Bucla "for" executată cu i = 1, creează un nou element:

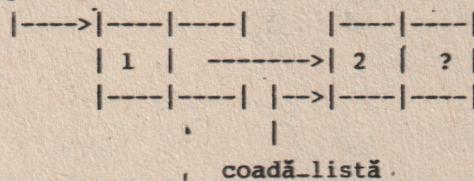

Prelucrarea listelor în C și PASCAL

Acțiunea instrucțiunii

coadă_listă = coadă_listă -> următorul
avansează coada listei, cu atribuirea valorii, <număr>=2.

cap_listă

Valoarea lui $l[2]='\backslash 0'$ impune înscrierea în ultimul element a valorii NULL(NIL) în locul lui "?".

Următoarele trei rutine realizează operații specifice cu liste și anume: numărarea elementelor unei liste, tipărirea recursivă a elementelor unei liste și concatenarea a două liste.

1. Numărul de elemente ale unei liste:

În C:

```
număr (cap_listă)
Lis cap_listă;
{
    if (cap_listă ==NULL)
        return (0);
    else
        return (1+număr (cap_listă -> următorul));
}
```

În Pascal:

```
function număr (cap_listă:Lis);
begin
    if (cap_listă= NIL)then
        număr:=0
    else
        număr:= număr(cap_listă^.următorul)
    end.
```

2. Scrierea elementelor unei liste.

În C:

```
tipărește (cap_listă)
Lis cap_listă;
{
    if (cap_listă == NULL)
        printf("Lista este vidă");
    else {
        printf("%c ->", cap_listă->număr);
        tipărește(cap_listă->următorul);
    }
}
```

În Pascal:

```
procedure tipărește (cap_listă:Lis);
var L:Lis
begin
    L:= cap_listă;
```

Prelucrarea listelor în C și PASCAL

```
while L↑NIL do
    with L↑ do
        begin
            writeln(număr);
            L:=următorul
        end;
    end.
```

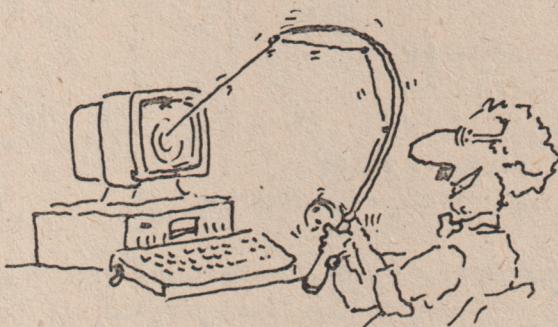
3. Concatenarea a două liste:

În C:

```
concatenez (L1,L2)
Lis L1,L2;
{
    if (L1->următorul ==NULL)
        L1->următorul =L2;
    else
        concatenez (L1->următorul, L2);
}
```

În Pascal:

```
function concatenez (L1,L2:Lis);
begin
    if (L1^.următorul ==NIL)then
        L1^.următorul:=L2
    else
        concatenez (L1^.următorul, L2);
end.
```


Inedit, recenzii, noutăți, istoric în informatică

Din istoria calculatoarelor personale (I)

Era sistemelor cu divizarea timpului s-a încheiat. Sistemele cu divizarea timpului au luat naștere din necesitatea de a pune, în același timp, capacitatea unui calculator conversațional la dispoziția mai multor utilizatori, aceasta atunci cînd aceste calculatoare erau prea scumpe ca să fie utilizate de un singur om.

Dezvoltarea tehnologiei hardware a deschis noi căi. Nivelul investițiilor, care în zilele noastre face accesibil pentru fiecare utilizator cuantele din sistemul de divizare a timpului prin terminal cu tub catodic, va asigura la mijlocul anilor optzeci, pentru aceeași utilizatori, mașini proprii mai performante decât microprocesoarele zilelor noastre, cu instrumente de I/E grafice și sonore. Dezvoltarea va asigura ocolirea compromisurilor și limitelor impuse de sistemele cu divizarea timpului. Tehnologiile de rețea noi, de viteză mare vor păstra avantajele sistemelor cu divizare a timpului: informații distribuite, comunicații între utilizatori, partajarea perifericelor scumpe. Vom păsi în lumea calculatoarelor personale multilaterale și lumea aceasta diferă de lumea sistemelor cu divizarea timpului așa cum și sistemele cu divizare a timpului diferă de prelucrările batch.

Referințe: CMU SPICE Comitee: Proposal for a joint Effort in Personal Scientific Computing, Technical Report, Carnegie - Mellon University, 1979.

Calculatorul personal este prima unealtă individuală din istorie care permite să se mărească vizibil eficiența muncii intelectuale. Distanța, pe scara productivității profesionale, între oameni apropiati ca posibilități, dintre care unul este înarmat cu mijloace corespunzătoare iar altul este neînarmat, se va mări, evident, rapid. Prin aceasta se și explică ritmurile ridicate de creștere a vînzărilor de calculatoare personale din ultimii 10 ani. În 1976 s-au vîndut 20000 de calculatoare personale. În 1982 numărul de calculatoare personale instalate atingea cca 5 milioane iar către 1984 - 10 milioane.

O evaluare indirectă, dar foarte convingătoare, a eficacității deosebite a calculatoarelor personale în activitatea profesională a milioane de oameni care lucrează în sfera informațională a economiei naționale trebuie să se considere faptul următor: circa jumătate din întregul tiraj al calculatoarelor personale este cumpărată de profesioniști de nivel mediu și superior ai mecanismului economic din SUA din banii proprii "obținuți prin sudoare". Pentru acest contingent de cumpărători prețul calculatorului personal constituie aproximativ salariul pe o lună. În 1990 prețul unui calculator s-a redus la 1/3 dintr-un salariu lunar.

Alfabetizarea computerizată în masă și tirajele de multe milioane în producția de calculatoare personale - mașinile unelte ale celei de-a doua revoluții industriale - imprimă un curs puternic dezvoltării forțelor de producție. Întîrzierea în dezvoltarea industriei calculatoarelor personale - acolo unde ea va exista - va necesita, deja la sfîrșitul deceniului nostru, eforturi costisitoare în masă pentru a preîntîmpina numai cele mai evidente urmări legate de influența calculatoarelor personale asupra ritmurilor de creștere a

Din istoria calculatoarelor personale

productivității muncii în sfera informațională a economiei naționale. Iar, în ansamblu, apariția în viața noastră a fenomenului calculatorului personal poate provoca probleme care sunt comparative ca ampleare cu mișcarea cunoscută din istorie pentru lichidarea analfabetismului.

Referințe: G. Gromov: ZNANIE - SILA (URSS), 1985.

Cu răspândirea calculatoarelor din generația a treia a pornit și un fenomen de alienare. Între programatori și mașini s-a pus un zid din ce în ce mai înalt și din ce în ce mai gros. Programarea și-a pierdut un caracter - acum deja știm - foarte important. S-a pierdut caracterul personal al programării. Atunci nu era evident dar astăzi știm că programe cu adevărat bune nu se nasc decât în contactul direct și nestincherit dintre omul creator și mașină.

Evoluția a închis un ciclu în spirală, cu calculatoarele personale ne întoarcem la un nivel mai înalt la utilizarea, în apropierea omului, a mașinilor din generația unu și doi. Mașinile vechi se utilizau în mod "personal" din cauza capacitatei lor reduse, în schimb microcalculatoare pot fi aduse în apropierea omului datorită prețului lor scăzut.

Cîteva date din istoria calculatorului personal

- 1959 - Anul de naștere al microelectronicii, primul circuit integrat (TEXAS INSTRUMENTS).
- 1971 - Primul microprocesor cu 4 biți, 4004-Intel.
- 1974 - Microprocesorul cu 8 biți Intel 8080.
- 1975 - Microprocesorul 6502 la prețul de 25 \$.
Cluburi de construire a microcalculatoarelor.
Apariția revistei pentru microcalculatoare Byte.
- 1976 - Primul calculator personal Apple II.
- 1978 - Pachetele Wordstar, Visicalc, dBase II.
- 1981 - Apariția calculatorului profesional IBM PC.
- 1983 - Pachetul integrat Lotus 1-2-3.
- 1984 - Micropresesoarele din familia Intel 80816, 80286 pe 16 biți și Motorola 36000.
- 1985 - Baza de date Oracle cu limbajul de manipulare SQL.
Sistemele Autocad, dBase III, IV, cu compilatorul CLIPPBOARD, pachete de birotică Smart, Framework, limbi evolute C, Pascal, Assemblers.
- 1986 - Apariția tehniciilor în inteligență artificială Microlisp, Prolog, procesoare de limbaj natural.
- 1987 - Explosia tehnologică în arhitectura hardware-calculatoare cu discuri hard și Strămer de 30, 60 MB.
- 1988 - Apariția sistemului de operare OS/2 pentru lucrul multitasking pe microcalculatoare, rețele de comunicație micro-micro, micro-mainframe.
- 1989 - Discuri de masă rigide de 100, 200 MB precum și tehnologia de procesare paralelă.
Introducerea discurilor optice read-write cu capacitate peste 1 MO.
- 1990 - Consolidarea și dezvoltarea noilor tendințe astfel:
1. Utilizarea de noi tipuri de micropresesoare care permit modul de lucru protejat (80286, 80386 și 80486);
2. Mărirea capacitatei memoriei interne operative (16MO - 4GO);

Din istoria calculatoarelor personale

3. Creșterea vitezei de prelucrare;
4. Mărirea vitezei de transfer la operațiile de I/O prin creșterea volumului de date transferate (5MO/S - 33MO/S);
5. Mărirea capacitatei de stocare a discului hard (1,2 GO);
6. Extinderea posibilităților de lucru în mod grafic;
7. Oferirea unor mecanisme care să permită integrarea facilă a micro în rețele de calculatoare eterogene.

Construcția micro este orientată conform uneia din noile standarde arhitecturale care s-au impus și anume:

a) ISA (Industry Standard Architecture) propusă și dezvoltată de IBM la construirea lui PS/2. Prin acest standard debitul pentru operațiile de I/O este de 5MO/S iar memoria activă gestionată este de 16MO. Placa de bază a calculatorului integrează controlerul grafic de tip VGA iar cuplarea în rețea se poate realiza în arhitecturi de tip SNA;

b) EISA (Extended Industry Standard Architecture) propusă și dezvoltată de Compaq. Prin acest standard debitul pentru operațiile de I/O este de 33MO/S iar dimensiunea memoriei active gestionate este de 4GO.

Din punct de vedere software se degajă următoarele tendințe:

1. Oferirea unor mecanisme de utilizare a memoriei virtuale;
2. Exploatarea modului de lucru protejat al noilor tipuri de microprocesoare pentru a permite utilizarea micro în regim de multiprogramare, multitasking și multiconsola;
3. Link-editare dinamică a programelor;
4. Mărirea dimensiunii programelor (de la 64KO la 16MO la care se poate adăuga încă 1GO dacă se utilizează memoria virtuală);
5. Integrarea în rețele de calculatoare eterogene;
6. Încorporarea unui SGBD relațional în software-ul de bază (limbajul utilizat de SGBD este SQL).

Categorii de calculatoare personale

În cei 10 ani de la apariția lor, calculatoarele personale s-au diversificat atât din punct de vedere al capacitatei cât și al utilizării:

- calculatoare familiale;
- calculatoare semiprofesionale;
- calculatoare profesionale;
- calculatoare personale de capacitate mare;
- calculatoare personale portabile.

Calculatorul familial (home computer)

Sînt calculatoare construite pe un microprocesor de 8 biți (Intel 8080, Z80, 6502), au o memorie dimanică de pînă la 48 Kocteți. De obicei se livrează în forma unei tastaturi care încorporează atît unitatea centrală cât și circuitele auxiliare. Perifericele acestei categorii de calculatoare sînt aparate electronice care se găsesc în jurul casei: televizorul, cu rolul de afișare, și casetofonul (eventual magnetofonul) pentru înregistrarea programelor și a datelor.

Tastatura, de obicei, este tastatură de tip folie.

Din istoria calculatoarelor personale

Au generator sonor (adesea pînă la 5 octave).

Interpreterul BASIC este "ars" în memorie.

Se utilizează în mare parte la jocuri (inclusiv şah). Poate fi programat în BASIC, astfel poate executa calcule cu un volum de date mai redus (ex.: bugetul familial).

Reprezentative sunt calculatoarele firmelor Sinclair și Commodore:

Sinclair ZX - 81 (2K) 12000 Fr (1985)

1490 OS (1984)

ZX - Spectrum (48K) 20000 Fr (1986)

5990 OS (1984)

Commodore - 16 300 DM (1986)

În Ungaria: ABC - 80, PRIMO, Aircomp - 16, HO 1080 Z.

Programe pentru calculatoare familiale:

- jocuri 300-900 Fr (1985)

- programe de şah 40-70 DM (1985)

- diverse interpretoare (MPROLOG, FORTH etc.).

Calculatoare personale semiprofesionale (sau calculatoare CP/M)

Sunt calculatoare realizate cu microprocesoare de 8 biți. Ceea ce le deosebește, ca arhitectură, de calculatoarele familiale este existența perifericelor mai pretențioase (unitățile de disc FLOPPY, imprimante, eventual cupluri de teletransmisie). Arhitectura rămîne totuși închisă, de tip "folosește-l și aruncă-l" (Shrow-away).

Modelele reprezentative sunt:

Commodore - 64:

- apărut în 1982;
- realizat cu microprocesor Z80;
- 50000 Fr (1986).

Apple II, Apple IIe, Apple IIC:

- realizat cu microprocesorul 6502;
- Apple IIe (64K, imprimantă, FLOPPY): 41140 OS.

Alte modele: TRS - 80, Atari, HP - 80.

În Ungaria: IANUS, LABSYS, VARYTER, M08X, PROPER - 8, COMPUT - 80, TZ80, Minicom - C - 1, Transmic 8.

ACESTE CALCULATOARE NU MAI SUNT MAȘINI BASIC CI AU SISTEM DE OPERARE CEL MAI RĂSPÎNDIT FIIND SISTEMUL DE OPERARE CP/M. APlicațiile generice cele mai uzuale: VISICALC, WORDSTAR, dBASE etc.

APlicațiile concrete pentru C64 (întocmit pe baza unor anunțuri din MIKROSZAMITOGEPMAGAZIN):

- evidența personalului (1000 de persoane cu cîte 19 date fiecare);
- evidența comenzilor și a stocurilor;
- repartizarea costurilor;
- evidența mijloacelor fixe;
- evidența mijloacelor de transport (pentru 20 de unități și 300 de mașini);
- calculul salariilor (pentru 850 muncitori);
- evidența materialelor;
- facturare.

Din istoria calculatoarelor personale

Calculatoare personale profesionale

Caracteristici:

- sunt realizate cu microprocesoare de 16 sau 32 biți;
- au memorie dinamică pînă la 1 M;
- unitățile de disc Winchester (pînă la 2x20 Mbaiți);
- arhitectura deschisă: se pot atașa noi placete, configurația se poate dezvolta ulterior.

Modele reprezentative:

IBM PC:

- apărut în 1981;
- microprocesor de 16 biți (Intel 8086);
- o configurație cu display, tastatură, imprimantă, Winchester de 10MB, soft de bază, FLOPPY:
 - 2,1 milioane Fr;
 - 5866 \$. (1985)

Tipuri de IBM PC:

Memorie

Winchester

internă

Floppy

(disc de masă)

IBM PC

256K

2x320K

--

IBM PC XT

512K

1x360K

10M

IBM PC AT

1M

1x1,2M

20M

MacIntosh (firma Apple)

- apărut în 1984;
- microprocesor de 32 biți (MOTOROLA);
- utilizare cu "icoane" și "șoricel" (mouse) pentru comanda cursorului;
- soft de bază (128+64K, FLOPPY, soft de bază):
63655 OS (1984).

Situația vînzărilor în domeniul calculatoarelor profesionale (1984):

IBM 35%

Apple 12%

IBM + compatibile IBM aprox. 50%

Apariția modelelor IBM PC, XT, AT pe piață a produs o avalanșă atât în creația software-ului pentru aceste modele cât și fabricarea unor modele "compatibil IBM PC".

Modele (compatibile IBM PC):

- HP 150 II:
 - memorie pînă la 640K;
 - Winchester de 4,8 sau 15M;
 - configurația de bază (256K + FLOPPY) 65500 OS (1984)
 - Winchester de 15M 125000 OS (1984)
 - software WordStar 9771 OS (1984)
 - " dBase II 11237 OS (1984)
 - " Cobol 14667 OS (1984)

În Ungaria: PROPER - 16;

HT 6800 X;

VT - 16 (Videofon).

Aplicații: birotică, gestiune, calcule științifice, CAD, CAM etc.

Din istoria calculatoarelor personale

Aplicații în gestiunea economică (pe baza unor anunțuri din MIKROSZAMTIOGEP MAGAZIN):

- gestiunea stocurilor;
- evidența conturilor;
- cartea mare a întreprinderii;,,
- evidența materialelor;
- repartizarea costurilor;
- evidența mijloacelor fixe;
- calculul impozitelor;
- evidența comenziilor;
- calculul salariilor.

Calculatoare personale portabile

Sînt realizate foarte compact, de obicei cu afișare cu cristale lichide. Sînt echipate cu model acustic pentru o cuplare ușoară la rețeaua telefonică (cuplarea = formarea numărului + așezarea receptorului pe modem).

Modelele mai vechi sînt mai voluminoase (gen valiză):

- OSBORNE;
- IBM PC;
- COMPAQ.

Modelele mai noi sînt relizate în cutii tip geantă diplomat:

- TRS 100 (Tandy);
- HP 110;
- Epson Geneva.

Calculatoare personale de capacitate mare

Caracteristicile acestui tip de calculator au fost formulate în 1979 la Carnegie-Mellon University în raportul: Proposal for a Joint Effort in Personal Scientific Computing. Acest raport a fost destinat pentru stimularea fabricanților de calculatoare ca aceștia să dezvolte sisteme comercializabile (în jur de 10000 \$) și care să satisfacă criteriile impuse în raport. Această mașină fictivă se numește SPICE (Scientific Personal Integrated Computing Environment).

Din specificația hardware:

- 1000000 instrucțiuni/s;
- posibilitatea micropogramării, posibilitatea emulării oricărui tip de microprocesor;
- adresare virtuală pînă la $2^{30} \dots 2^{32}$ octeți;
- memorie centrală: minimum 1M;
- memorie externă: 100M;
- ecranul grafic, color;
- cupluri de rețea (10M biți/s).

Din specificația software:

- calcule științifice și tehnice, sisteme de proiectare;
- prelucrare de texte, redactare de documente (text + grafică), verificarea ortografiei;
- comunicații și servicii de rețea (gestiunea de bază de date, imprimare

Din istoria calculatoarelor personale

centralizată, corespondență).

Protocolul de comunicație de tip Xerox și ARPA-INTERNET.

Cercetarea legată de calculatoare personale de capacitate mare a luat amploare în S.U.A. pe la mijlocul anilor '70 și sistemele sunt prezente pe piață din 1980. În acest domeniu centrul de cercetare din Palo Alto a firmei Xerox deține un rol conducător. A apărut cu principii de sistem noi: limbaj de programare de nivel înalt sprijinit de o arhitectură adecvată, rețea locală de viteză mare, "șoricelul" (mouse), icoanele, principiul ferestrei în prelucrările de documente etc.

Modele:

- Alto (1973) - Xerox;
- Dorado (1977) - Xerox;
- Domain (Distributed Operating Multi - Acces Interactive Network) - Apollo;
- MicroVAX - Digital Equipment Corporation;
- Symbolics 3600 - mașina LISP.

Software și aplicații pentru microcalculatoare profesionale și semiprofesionale

În Ungaria este un obicei ca un institut, în primul rînd, să cumpere sau să închirieze un calculator și, abia după aceea, să se întrebe la ce l-ar putea folosi. Cîțiva angajați sunt instruiți să opereze calculatorul și să programeze în BASIC și se așteaptă ca el să scrie programele necesare.

Acesta este drumul eșecului. Nu aduce decît dezamăgire, reîntoarcerea la metodele tradiționale și descoperirea informaticii.

Ordinea corectă este următoarea:

- a decide care sunt problemele parțial sau integral programabile;
- trebuie însărcinat un specialist în marketing pentru a găsi programul sau pachetul de programe adecvat pentru scopul propus;
- angajații sunt instruiți în programarea structurată, independentă de mașină;
- în același timp, cu un specialist din afară, se alege calculatorul adecvat pentru pachetul de programe;
- se cumpără pachetul de programe și mașina;
- specialistii, instruiți în programare structurată, vor învăța utilizarea mașinii și a pachetului de programe.

Pentru prima dată, în 1983 vînzările de software pentru microcalculatoare au depășit un miliard de dolari.

în milioane de \$

1. IBM	110
2. Tandy (Radio Shack)	110
3. Apple	68
4. Microsoft (MS - DOS, Xenix)	68
5. Visicorp (Visicalc)	52
6. Micropro (WordStar)	50
7. Digital Research (CP/M)	44
8. Lotus Developement (1-2-3)	38

Din istoria calculatoarelor personale

Produsele software pentru microcalculatoare s-au dezvoltat în trei direcții principale. Ascensiunea comercială a celor trei direcții corespunde, în mare, ordinei de enumerare:

1) Produse pentru dezvoltare software și sisteme de operare (limbaje de programare și utilitare).

CP/M sistem de operare pentru microcalculatoare de 8 biți.

MS - DOS și PC - DOS sisteme de operare pentru microcalculatoare IBM - PC și compatibile cu IBM - PC.

Sisteme de operare pentru microcalculatoare cu mai mulți utilizatori: UNIX, Xenix, OS/2.

Interprotoare și compilatoare: BASIC, FORTH, PASCAL, C, LISP, microPROLOG.

2) Aplicații cu utilitate directă:

- pachete de programe pentru rezolvarea uneia sau unor grupe de funcții în practica comercială și economică (factuare, calcul salarii, înregistrarea comenziilor, urmărirea conturilor etc.);

- pachete de programe pentru satisfacerea necesităților de calcul și arhivare dintr-un anumit domeniu (asigurări, vînzări de locuințe, industria hotelieră, probleme de notariat, vînzări de ziare), desene animate, planificarea instalației de încălzire centrală pentru o locuință, săh, educație, proiectarea circuitelor, proiectarea plachetelor imprimante).

3) Produse pentru dezvoltare de aplicații, aplicații generice:

- pachete pentru gestiunea bazelor de date;

- "electronic spreadsheet" pentru luarea deciziilor asistată de calculator;

- grafică economică;

- pachete pentru prelucrarea documentelor (word processor);

- pachete pentru comunicații între microcalculatoare și între calculatoare personale și calculatoare mari;

- pachete integrate pentru luarea deciziilor asistate de calculator: reunesc într-un singur pachet parțial sau integral funcțiile descrise mai sus.

Implementarea APlicației CONCRETE nu se face prin programare clasică ci prin definirea problemei în termeni generalizați ai aplicației generice.

Pachete pentru gestiunea bazelor de date

Au apărut pe piață în formă de generatoare de aplicații. Reunesc următoarele funcții:

- definiția bazei de date;
- interogarea bazei de date;
- introducerea de date;
- actualizarea datelor din baza de date;
- generarea raportelor.

În limbajele de comandă de tip interactiv sau vizual.

Deoarece, cu aceste generatoare de aplicații, chiar și aplicațiile complicate și mari pot fi implementate într-un timp de zece ori mai scurt și deoarece în aceste implementări nu trebuie utilizați programatori și analiști, aceste sisteme deschid o nouă direcție de utilizare a microcalculatoarelor.

Pachetul tipic este dBASE II și varianta lui îmbunătățită dBASE III sau

Din istoria calculatoarelor personale

IV. Se utilizează sub sistemul de operare CP/M pe calculatoarele cu 8 biți și sub 'S-DOS pe cele de 16 biți.

Alte pachete: Personal Pertl, Condor, Visifill, Infostar, Knowledge Man.

O altă categorie de generatoare de aplicații:

Oracle (firma Oracle) și Focuș (firma Information Builders).

Acestea pot fi utilizate în rețele de calculatoare personale și minicalculatoare pentru că sunt implementate pe ambele categorii de calculatoare. Un exemplu: conducerea la fața locului a unor activități de construcții printr-o aplicație realizată în Oracle pe calculator IBM PC într-o rețea coordonată de o aplicație centrală scrisă tot în Oracle pe un megamini VAX.

Prețul unui pachet de tip dBASE aproximativ 500 \$ (1986).

Foaie de calcul pentru luarea deciziilor asistată de calculator

Pachetele tipice: Visicalc (1979), Supercalc, Visitrend.

Permite gestionarea unor tabele economice, comerciale cu relații de calcul între anumite coloane sau între anumite linii și efectuarea mai multor operații - pe un asemenea tabel - pentru aflarea optimului.

Foaia de calcul se formează în memoria microcalculatorului. Dacă foaia este mare pe ecran se vede doar o porțiune a sa însă ecranul poate fi "plimbat" foarte comod pe întreaga foaie. Se definesc relațiile dintre celulele tabelului și poate începe completarea datelor. Simultan cu introducerea sau modificarea datelor sunt calculate sau recalculate toate datele din celulele ale căror valori se obțin prin relații de calcul.

Aplicații: vînzări, rabat comercial, prognoză comercială, în planificare la aplicații de genul "ce se întâmplă dacă", evidență etc.

Visicalc: a apărut în 1979. Până în 1985 s-au vândut 850 mii buc., utilizabil sub CP/M și pe Apple.

În 1984 pe 66% din microcalculatoarele utilizate în întreprinderi se lucra cu foaie de calcul electronică.

Pachete pentru prelucrarea documentelor

Documentul este un ansamblu redactat din texte și ilustrații. Pachetele reunesc parțial sau integral următoarele funcții:

a) introducerea și prelucrarea textelor (introducerea textului, despărțirea automată în silabe, deplasarea unor cuvinte în rîndul următor, aranjarea în pagină, verificarea ortografică, realizarea cuprinsului, a indexului, a unor note etc.). Pachete tipice: WordStar, Microsoft Word, Multimate, Macwrite (Apple), Easy Script, Tex.

b) realizarea graficelor. Pachete tipice: Visiplot, MacPAINT (Apple), Ventura, Autocad.

În aplicații economice pot realiza pe bază de tabele, grafice economice.

c) redactarea documentelor (plasarea graficelor în documente, rearanjarea părților din document înainte de tipărire).

Pachete de comunicații

Calculatoarele personale profesionale pot fi utilizate ca stații de lucru în rețele sau ca terminale conversaționale.

Pentru aceasta sunt dotate cu cuploare (interfețe) de transmisie și emulatoare de terminal (software). Emulatorul cel mai răspândit este emulatorul de terminal IBM 3270.

Pachete integrate pentru luarea deciziilor asistate de calculator

Cea mai tipică aplicație a calculatorului în birotică: pe baza unor date extrase dintr-o bază de date se întocmește un raport, cu ajutorul unui program de prelucrare de texte, iar în acest raport anumite părți sunt redate sub formă de tabele sau grafice.

Pentru asemenea prelucrări există pachete de programe integrate. Cel mai popular și cu un succes comercial remarcabil este LOTUS 1-2-3.

Denumirea de 1-2-3 arată că s-a reușit reunirea a trei funcții într-o singură aplicație generică:

- foaie de calcul electronică 265x2048 celule;
- gestiunea bazei de date;
- grafică comercială.

LOTUS 1-2-3 a apărut în octombrie 1982 și pînă în vara anului 1985 s-au vîndut 1 milion de bucăți, neluînd în considerare copiile ilegale.

Pachetul SYMPHONY (tot firma LOTUS 1984) adaugă încă două funcții la posibilitățile lui 1-2-3 și anume: prelucrarea de texte și comunicații de date.

Alte pachete: Frame work (Ashton-Tate 1984), Golden-Gate (Cullinet 1984), Smart.

Pachetele integrate pot fi utilizate numai pe calculatoare profesionale (16 biți) IBM PC sau compatibile și MacIntosh (Apple) fiind reprezentative.

Rețele locale

Aplicațiile pe microcalculatoare, care pînă acum funcționau izolate, se transformă în sisteme informatic distribuite, reunite prin rețele de comunicație.

Însuși calculatorul personal se transformă în stație personală de calcul.

Sistemul informatic distribuit, reunit prin rețea de comunicații, este un mediu care diferă de cel precedent bazat pe hîrtie, prin dinamism:

- dinamism la nivelul stației de lucru la înregistrarea, prelucrarea, afișarea informațiilor (să ne gîndim la desenarea unei figuri sau la modificarea lui cu pachet de grafică);

- dinamism în schimbul de informații între stațiile de lucru;
- dinamism în "comportamentul" sistemului informatic (utilizatorul este cel care definește sau redefineste sistemul de decizii, baza de date, relațiile dintre punctele de lucru etc.).

O asemenea rețea (denumită și rețea locală - local area network) se compune din:

- stații de lucru constituite din calculatoare personale;
- puncte de activități specifice pentru descrierea rețelei, cu activități

care sănt partajabile între utilizatori:

- imprimare (printer server);
- comunicare (communication server);
- baza de date (file server).

Acste puncte sănt deservite de calculatoare specializede.
- rețea de comunicații.

Din "Proposal for a joint Effort in Personal Scientific Computing".

Servicii de rețea

Într-un proiect mare, de obicei, iau parte mai mulți. Colegii lucrează în clădiri diferite, pe probleme descompuse, pe calculatorul lor personal. Din cînd în cînd trebuie să se consulte despre problemele apărute. Oricare din ei poate iniția apelul unuia sau a mai multor colegi, prin rețea. Cei cineați pot accepta sau pot refuza apelul. Teleconferința se desfășoară prin periferice de I/E de sunet iar transmisia prin rețea compactată, digitizat (realizat: voice switching - Xerox - 1984). În cursul discuției anumite dialoguri pot fi înregistrate într-o bază proprie pentru a fi reascoltate mai tîrziu. La terminarea conferinței chiar întregul text poate fi expediat, pe baza unei liste, celor interesați.

Există și cerința ca lucrătorii să definească lista temelor și persoanelor de căre se lasă "deranjați" în timpul unei activități urgente și importante (de ex.: de secretară, cafeaua este gata). Orice alt apel este reținut și poate fi rechemat mai tîrziu. Desigur, toate acestea pot fi realizate și de o secretară bună dar o secretară bună este rară, scumpă și este disponibilă doar în timpul programului.

Gestionarea apelurilor telefonice

Funcționarul este departe de locul de muncă dar aşteaptă un apel telefonic important. În acest caz, o mașină dedicată acestui scop primește apelul, anunță că apelatul lipsește și solicită numele și adresa apelantului. Un program de recunoaștere a vorbirii poate înscrie apelul pe lista celor care trebuie rechemați.

Servicii de informare

A sosit un coleg nou în institut. Cînd se anunță de prima dată în sistem acesta îi solicită informații biografice și cu un SPICE dotat cu o cameră de luat vederi este înregistrat portretul lui. În ziua următoare sistemul prezintă noul coleg celorlalți colegi și afișează portretul lui pe ecran. Din această clipă oricine poate să se intereseze, de ex., de John Smith (în baza de date pot fi regăsite portretul și datele biografice).

Software și sisteme de operare

Pînă la începutul anului 1988 sistemele de operare implementate pe marea majoritate a microcalculatoarelor personale au fost MS-DOS, PC-DOS, Xenix, Unix orientate pe microprocesoarele Intel 8086-8088 sau Motorola 68000 ce alcătuiau "inima" oricărui PC. Odată cu apariția microprocesoarelor 80286 și 80386 din familia Intel ce beneficiază de modul protejat s-a simțit nevoiea dezvoltării unui nou sistem de operare care, în același timp, să poată elimina și limitările fizice și logice ale celor vechi.

Astfel, firma IBM anunță, în februarie 1988, lansarea pe piață a sistemului de operare OS/2 implementabil pe calculatoarele personale ce încorporează procesoarele 80286 și 80386. Ca și MS-DOS-ul, sistemul OS/2 este de tip "single-user" fiind livrat pe modelele 50, 60 și 80 ale microcalculatoarelor IBM PS/2 (personal system/2) precum și pe cele din familia IBM PC AT și IBM PC XT ce sunt prevăzute cu un procesor 80286.

Pentru a putea fi unanim acceptat, sistemul OS/2 beneficiază de o multitudine de particularități, dintre care:

- 1) Poate adresa o memorie fizică de pînă la 16M bytes;
- 2) Permite execuția de aplicații concurente;
- 3) Asigură protecția între aplicații simultane-independente;
- 4) Permite multitasking;
- 5) Permite comunicarea și sincronizarea între programe;
- 6) Beneficiază de o interfață de aplicație programabilă (API);
- 7) Compatibilitatea cu aplicațiile scrise sub MS-DOS sau PC-DOS;
- 8) Permite scrierea și asigurarea la sistem a driver-elor utilizator;
- 9) Conține un program de instalare și dezvoltare de sistem.

Odată cu creșterea puterii sistemelor de calculatoare personale gestionarea unei baze de date precum și dezvoltarea complexității structurilor impune utilizarea unor limbaje de interogare și organizare din ce în ce mai complexe. Din această cauză, în iunie 1988, sistemul OS/2 a fost dezvoltat rezultatul fiind un nou sistem denumit OS/2 Extended Edition ce conține o puternică bază de date relațională precum și un administrator de sistem avînd la bază limbajul SQL (Structured Query Language).

Întreaga bază de date a sistemului OS/2 EE, pe lîngă limbajul SQL, este organizată pe modelul relațional inventat de E.F. Codd la Centrul de cercetări din San Jose. Interesant este aici și posibilitatea execuției sub OS/2 a mai multor procese concurente permîțînd accesul la aceeași bază din programe OS/2 distințe, cu păstrareaa consistenței lor, asigurînd și suportul complet al tranzacției (orice citire sau scriere în bază este făcută în cadrul unei tranzacții).

De asemenea, remarcabilă este realizarea, în cadrul sistemelor OS/2, a programelor suport pentru interfața Multipat/2 ce se constituie ca submicrocalculator permîțînd comunicarea full-duplex în sisteme ce suportă diverse protocoale, sincron sau asincron, în timp real. Cea mai recentă componentă a sistemului OS/2 este pachetul de tipărire complexă (AFP) ce permite mixtarea textului, imaginilor și graficelor în procesul de afișare sau tipărire.

Informatică în învățămîntul liceal și universitar.

Ghid de probleme rezolvate pentru elevi și studenți

Această secțiune își propune să prezinte soluțiile sub formă de programe sursă a unei mulțimi de probleme diverse ce apar în activitatea curentă de programare. Programele, scrise în diverse limbaje de programare moderne, caută să răspundă atât cerințelor didactice în privința învățării strategiilor de formalizare algoritmistică cît și dilemelor curente ce intervin în scrierea aplicațiilor de către analiști consacrați. Sub motivația enunțurilor, programele prezentate fac uz de modele și proceduri care, fără îndoială, cercetate în detaliu, oferă cheia unor algoritmi cu o largă întrebunțare în probleme curente de programare.

1. Să se calculeze cel mai mic multiplu comun a două numere x și y , folosind descompunerea lor în factori primi.

R: Programul scris în Turbo Pascal (v. 3) citește numerele x, y de la tastatură și, în urma descompunerii celor două numere în factori primi, calculează cmmmc prin produsul factorilor primi comuni și necomuni la puterea cea mai mare. Se scrie la imprimantă atât descompunerea celor două numere cît și cmmmc.

```
program cmmmc_prin_calculul_divizorilor_primi;
label contoarl,contoar2,ciclu;
var lst:test;
type
tablou=array[1..100,1..2] of integer;
var x,y,s,i,j,k,max,mc,maxdiv1,maxdiv2,t:integer;
var a,b,z:tablou;
function p(a,b:integer):integer;
var i,s:integer;
begin
  s:=1;
  for i:=1 to b do
    s:=s*a;
  p:=s;
end;
function prim(x:integer):boolean;
var d:integer;
begin
  d:=2;
  while (d<=trunc(sqrt(x))) and (x mod d<>0) do
    if d=2 then
      d:=3
    else
      d:=d+2;
  prim:=x=d>trunc(sqrt(x));
end;
begin
  assign(lst,'lpt1');rewrite(lst);
```

```
k:=1;
write(lst,"Introduceți numărul x,x= ");
readln(x);
writeln(lst,x);
write(lst,"Introduceți numărul y,y= ");
readln(y);
writeln(lst,y);
for i:=1 to x do
begin
  if ((x mod i=0) and prim(i)) then
  begin
    a[k,1]:=1;
    k:=k+1;
  end
end;
maxdiv1:=k-1;
k:=1;
for i:=1 to y do
begin
  if ((y mod i=0) and prim(i)) then
  begin
    b[k,1]:=i;
    k:=k+1;
  end
end;
maxdiv2:=k-1;
write(lst,"Divizorii primi ai lui x la puterea 1 sînt:");
for i:=1 to maxdiv1 do
writeln(lst,'a[',i,',1]=',a[i,1]);
writeln(lst,"Divizorii primi ai lui y la puterea 1 sînt:");
for i:=1 to maxdiv2 do
writeln(lst,'b[',i,',1]=',b[i,1]);
a[1,2]:=1;
for i:=2 to maxdiv1 do
begin
j:=1;
s:=a[i,1];
contoarl: t:=x mod s;
if (t=0) then
begin
  s:=s*a[i,1];
  j:=j+1;
  go to contoarl;
end
else
  a[i,2]:=j-1;
end;
writeln(lst,"Puterile la care apar divizorii lui x sînt:");
for i:=1 to maxdiv1 do
writeln(lst,a[i,1],' la puterea ',a[i,2]);
b[1,2]:=1;
```

```
for i:=2 to maxdiv2 do
begin
j:=1;
s:=b[i,1];
contoar2: t:=y mod s;
if (t=0) then
begin
s:=s*b[i,1];
j:=j+1;
go to contoar2;
end
else
b[i,2]:=j-1;
end;
writeln(lst,"Puterile la care apar divizorii lui y sunt:");
for i:=1 to maxdiv2 do
writeln(lst,b[i,1],' la puterea ',b[i,2]);
for i:=1 to maxdiv1 do
begin
z[i,1]:=a[i,1];
z[i,2]:=a[i,2];
end;
k:=maxdiv1+1;
for i:=1 to maxdiv2 do
begin
j:=1;
ciclu: if(z[j,1]<>b[i,1]) then
begin
if(j=maxdiv1) then
begin
z[k,1]:=b[i,1];
z[k,2]:=b[i,2];
k:=k+1;
end
else
begin
j:=j+1;
go to ciclu;
end;
end
else
begin
if(z[j,2]<b[i,2] then
z[j,2]:=b[i,2];
end
end
max:=k-1;
for i:=1 to max do
writeln(lst,'z[',i,',',1]=',z[i,1],;z[',i,',2]=',z[i,2]);
mc:=1;
for i:=1 to max do
```

Ghid de probleme rezolvate pentru elevi și studenți

```
mc:=mc*p(z[i,1],z[i,2]);
writeln(lst,'C.m.m.m.c. al numerelor x=',x,';y=',y,'este mc',mc)
end.

Introduceți numărul x,x=36
Introduceți numărul y,y=21
Divizorii primi ai lui x la puterea 1 sînt:
a[1,1]=1
a[2,1]=2
a[3,1]=3
Divizorii primi ai lui y la puterea 1 sînt:
b[1,1]=1
b[2,1]=3
b[3,1]=7
Puterile la care apar divizorii lui x sînt:
1 la puterea 1
2 la puterea 2
3 la puterea 3
Puterile la care apar divizorii lui y sînt:
1 la puterea 1
3 la puterea 1
7 la puterea 1
z[1,1]=1;z[1,2]=2
z[2,1]=2;z[2,2]=2
z[3,1]=3;z[3,2]=2
C.m.m.m.c. al numerelor x=36;y=21 este mc=252
```

2. Să se calculeze recurrent o primitivă a funcției:

$$f(t) = \frac{1}{\sin^n(t)}$$

pe intervalul $[0, x]$.

R: Programul scris în Turbo Pascal (v. 3) realizează calculul recurrent folosind facilitățile subruteinelor recursive de tip <function> cu scrierea la imprimantă a calculului efectuat pentru valoarea specificată a lui n și a lui x.

```
program integrală_recurentă;
var lst:text;
var n:integer;x:real;
function cp(n:integer;x:real):real;
begin
  if n=0 then
    cp:=1
  else
    cp:=cos(x)*cp(n-1,x);
  end;
function tg(x:real):real;
begin
  tg:=sin(x)/cos(x);
end;
function int(n:integer;x:real):real;
begin
  if n=1 then
    int:=ln(tg(x/2+pi/4))
```

```

else
begin
  if n=2 then
    int:=tg(x)
  else
    int:=((n-2)/(n-1))*int(n-2,x)+(1/(n-1))*sin(x)/cp(n-1,x);
  end;
end;
begin
  Assign(lst,'lpt1');rewrite(lst);
  write("introduceți n=");
  write(lst,"introduceți n=");
  readln(n);
  writeln(lst,n);
  write("introduceți x=");
  write("introduceți x=");
  readln(x);
  writeln(lst,x);
  writeln(lst,'valoarea integralei este I(',n,')=',int(n,x));
  writeln('I(',n,')=',int(n,x));
  writeln(lst);
end.

```

3. Să se determine elementul minimal al unui sir de caractere, media aritmetică a valorilor din sir și pozițiile elementelor din sir a căror valcare este mai mare decât valoarea primului element al sirului.

R: Programul de mai jos, scris în Turbo Pascal, rezolvă problema propusă scriind la imprimantă rezultatele cerute.

```

program vector;
var lst:text;
type
  matrice=array[1..2;1..3] of integer;
  vector=array[1..10] of integer;
var s,p:vector;
  m:matrice;
  i,j,k,min,mm,mp,pivot:integer;
  Ma:real;
begin
  assign(lst,'lpt1');rewrite(lst);
  for i:=1 to 10 do
  begin
    write(lst,'s['',i,'']=');
    readln(s[i]);
    writeln(lst,s[i]);
  end;
  for i:=1 to 10 do
  begin
    write('s['',i,'']=',s[i]);
    writeln;
  end;
  min:=s[1];

```

```
for i:=2 to 10 do
begin
  if (s[i]<=min) then
    min:=s[i]
  end;
writeln(lst,'minimul este=',min);
Ma:=0;
for i:=1 to 10 do
ma:=ma + s[i];
ma:=ma/10;
writeln(lst,'Ma=',ma);
pivot:=-s[1];
k:=1;
  for i:=2 to 10 do
  begin
    if (s[i]>pivot) then
begin
  p[k]:=i;
  k:=k+1;
end
end;
  mp:=k-1;
  writeln(lst,"Pozițiile din sir mai mari ca primul termen sînt:");
  for i:=1 to mp do
  writeln(lst,';',p[i]);
  writeln(lst,"Valorile mai mari ca pivotul sînt:");
  for I:=1 to mp do
  writeln(lst,'s[',p[i],']=s[p[i]]');
end.
s[1]=5
s[2]=2
s[3]=3
s[4]=1
s[5]=1
s[6]=0
s[7]=7
s[8]=9
s[9]=8
s[10]=9
minimul este=0
Ma=4.500000000E+00
Pozițiile din sir mai mari ca primul termen sînt:
;7
;8
;9
;10
Valorile mai mari ca pivotul sînt:
s[7]=7
s[8]=9
s[9]=8
s[10]=9
```

Ghid de probleme rezolvate pentru elevi și studenți

4. Să se scrie, în Basic, un program care să utilizeze fișiere random.

R: a) Un prim program este:

```
10 OPEN "R", #1, "A:DATE", 33
20 FIELD #1,15 AS N$,6 AS T$,6 AS R$,6 AS C$
30 INPUT "NR.ÎNREG.":COD%:IF COD%>100 THEN GO TO 30
40 IF COD%=0 THEN CLOSE 1:END
50 GET #1,COD%:PRINT N$;T$;R$;C$
60 INPUT "NUME":X$
70 INPUT "VAL1":Y$
80 INPUT "VAL2":Z$
90 L=LEN(X$):IF L<>0 THEN LSET N$=X$
100 L=LEN(Y$):IF L<>0 THEN LSET T$=Y$
110 L=LEN(Z$):IF L<>0 THEN LSET R$=Z$
120 T1=VAL(T$):R1=VAL(R$)
130 R2=T1:IF R1>0 THEN R2=R1
140 IF R2<1000 THEN C1=C2 * 0.3/100
150 IF R2>999 THEN C1=R2 * 0.7/100:F%=C1
160 C2$=STR$(F%):LSET C$=C2$
170 PUT #1,COD%:PRINT N$;T$;R$;C$
180 GO TO 30
190 END
```

Înregistrarea fișierului este formată din patru cîmpuri:

- N\$ (15 caractere) nume;
- T\$ (6 caractere) valoare1;
- R\$ (6 caractere) valoare2;
- C\$ (6 caractere) valoare3.

Cîmpurile nume, valoare1 și valoare2 pot fi actualizate. Tastatura lui Enter lasă cîmpul neschimbat.

Cîmpul valoare3 se calculează folosind cîmpul valoare1 sau cîmpul valoare2 (cînd acesta este strict pozitiv).

Se pot crea maxim 100 înregistrări.

La sfîrșitul prelucrării se tastează 0 pentru NR.ÎNREG.

b) O altă variantă de utilizare a unui fișier random este:

```
10 OPEN "R", #1, "A:DATE", 33
20 FIELD #1,15 AS N$,6 AS T$,6 AS R$,6 AS C$
30 TOTAL=0:INPUT"NR.TOTAL ÎNREGISTRARI":NRP:IF NRP>100 THEN GO TO 30
40 FOR COD%=1 TO NRP
50 GET #1,COD%
60 V=VAL(C$):TOTAL=TOTAL+V
70 PRINT TAB(1);COD%;TAB(6);N$;TAB(23);T$;TAB(32);R$;TAB(41);V
80 IF COD%<20 OR COD%<40 OR COD%<60 OR COD%<80 THEN STOP
90 NEXT COD%
100 PRINT "TOTAL:";TOTAL:CLOSE1
110 END
```

Înregistrarea fișierului este formată din patru cîmpuri:

- N\$ (15 caractere) nume;
- T\$ (6 caractere) valoare1;
- R\$ (6 caractere) valoare2;
- C\$ (6 caractere) valoare3.

Pentru un număr de înregistrări indicat (≤ 100) se face totalul pentru

valorile din cîmpul de valoare3 și se afișează înregistrările în grupe de cîte 20.

c) În continuare prezentăm un program ce utilizează două fișiere random.

```

10 DIM A$(20),B(4),C(4)
20 OPEN "R", #1,"DATE1"
30 OPEN "R", #2,"DATE2"
40 FIELD #1,10 AS A$(1),10 AS A$(2)
50 FIELD #2,10 AS A$(3),10 AS A$(4)
60 FOR I=1 TO 4
70 B(I)=I:X$=STR$(B(I)):LSET A$(I)=X$
80 NEXT I
90 PUT #1,1
100 PUT #2,1
110 GET #1,1
120 GET #2,1
130 FOR I=1 TO 4
140 C(I)=VAL(A$(I)):PRINT C(I);
150 NEXT I
160 CLOSE 1:CLOSE 2

```

În program intervin două fișiere random. În descrierea cîmpurilor sînt folosite componente vectoriale.

5. Să se scrie un program care să rezolve metode numerice de calcul al integralelor prin metodele trapezelor, dreptunghiului și Simson.

R: Programul următor, scris în GW-Basic, rezolvă problema propusă.

```

2 REM PROGRAM DE CALCUL A INTEGRALELOR CU METODA
3 REM DREPTUNCHIURILOR, TRAPEZELOR SI SIMSON
4 REM
5 REM
6 REM
7 DIM X(100),S(100)
9 DEFINT I-N
10 DEF FNF(X);X*X
20 DEF FNFI(X)=2*X
100 REM RUTINA DE DEFINIRE A FUNCȚIEI
101 REM ȘI A DERIVATEI
102 CLS
110 PRINT "ATI DEFINIT FUNCȚIA? <D/N>"
120 INPUT Q$
130 IF Q$="D" THEN GO TO 1000
140 PRINT "TASTAȚI LA TERMINAL LINIA:"
150 PRINT "10 DEF FNF(X)=<FUNCȚIA DORITA>"
160 PRINT "CALCULAȚI VA ROG DERIVATA FUNCȚIEI"
170 PRINT "TASTAȚI APOI LINIA:"
180 PRINT "20 DEF FNFI(X)=<FUNCȚIA DERIVATA>"
190 PRINT "CERETI ACUM EXECUȚIA PROGRAMULUI"
200 STOP
1000 REM RUTINA DE DEFINIRE CONDIȚII
1001 CLS
1002 INPUT "ATI DEFINIT INTERVALUL ȘI DIVZIUNILE? <D/N>";V$
1003 IF V$="D" THEN GO TO 1050

```

```

1010 INPUT "CAPAT STÂNGA INTERVAL";A
1020 INPUT "CAPAT DREAPTA INTERVAL";B
1030 INPUT "NUMAR DE DIVIZIUNI";N
1050 LET X(1)=A
1060 LET E=0
1061 LET N1=N+1
1070 FOR I=1 TO N1
1080 LET X(I)=A+(I-1)*(B-A)/N:NEXT I
1082 CLS
1090 PRINT "ALEGETI METODA DE CALCUL A INTEGRALEI DIN TRE METODELE:"
1100 PRINT "TRAPEZ(T), DREPTUNGHI(D), SIMSON(S)"
1110 LET R=FNF1(X(1))
1120 INPUT "T,D,S";C$
1130 IF C$="T" THEN GO TO 2000
1140 IF C$="S" THEN GO TO 3000
1150 REM METODA DREPTUNGHIULUI
1151 COLOR 1,7
1152 LOCATE 10,10:PRINT "METODA DREPTUNGHIULUI"
1160 FOR I=2 TO N1
1161 LET Z=(X(I)+X(I-1))/2
1170 LET S(I)=FNF(Z)
1171 LET E=E+S(I)
1172 NEXT I
1173 LET P=E*(B-A)/N
1175 FOR I=2 TO N1
1176 IF R>=FNF1(X(I)) THEN GO TO 1178
1177 LET R=FNF1(X(I))
1178 NEXT I
1179 LET SU=(B-A)*R/(4*N)
1180 CLS:LOCATE 3,3:COLOR 3,6
1190 PRINT "VALOAREA INTEGRALEI PE INTERVALUL |";A;B;"| ESTE:"
1200 PRINT "|(F(X))=";P
1210 PRINT "EROAREA DE CALCUL ESTE <=";SU
1230 INPUT "DORITI SA CONTINUATI? <D/N>";C$
1240 IF C$="D" THEN GO TO 1000
1250 STOP
2000 REM METODA TRAPEZELOR
2010 CLS
2020 PRINT "METODA TRAPEZELOR"
2021 LET E=0
2030 FOR I=2 TO N
2031 LET E=E+FNF(X(I))
2040 NEXT I
2050 LET P=E+(FNF(X(1))+FNFNX(N1))/2
2060 LET P1=P*(B-A)/N
2070 PRINT "VALOAREA INTEGRALEI"
2080 PRINT "PE INTERVALUL |";A;",";B;"| ESTE:"
2090 PRINT "|(F(X))=";P1
2100 INPUT "DORITI SA CUNOAȘTEȚI EROAREA? <D/N>";C$
2110 IF C$="D" THEN GO TO 2200

```

```

2120 INPUT "DORIȚI SA CONTINUĂTI? <D/N>";L$
2130 IF L$="D" THEN GO TO 1000
2140 STOP
2200 PRINT "CALCULAȚI VA ROG DERIVATA A DOUA"
2210 INPUT "DERIVATA A DOUA ESTE:";V$
2230 DEF FNF2(X)=V$
2240 LET M=FNF2(X(1))
2250 FOR I=2 TO N1
2260 IF M>=FNF2(X(I)) THEN GO TO 2280
2270 LET M=FNF2(X(I))
2280 NEXT I
2290 LET SU1=((B-A)*(B-A)*(B-A)*M)/(12*N*N)
2300 GO TO 1230
3000 REM METODA LUI SIMSON
3010 CLS
3020 PRINT "METODA LUI SIMSON"
3030 LET E1=FNF(X(1))+FNF(X(N1))
3031 LET E2=0
3032 FOR I=2 TO N
3033 LET E=E+2*FNF(X(I))
3034 LET E2=E2+4*FNF((X(I)+X(I-1))/2
3035 NEXT I
3036 LET E2=E2+4*FNF(X(N1)+X(N))/2
3037 LET SI=(B-A)*(E1+E2+E)/(6*N)
3060 PRINT "VALOAREA INTEGRALEI"
3070 PRINT "PE INTERVALUL [ ;A;B; ] ESTE"
3080 PRINT "(F(X))=";SI
3090 INPUT G$
3100 IF G$="D" THEN GO TO 3200
3110 GO TO 1230
3200 PRINT "CALCULAȚI VA ROG DERIVATA A DOUA ȘI A TREIA"
3210 INPUT "RENUNȚAȚI? <D/N>";L$
3230 IF L$="D" THEN GO TO 3110
3240 INPUT "DERIVATA A TREIA ESTE:";Z$
3250 DEF FNF3(X)=Z$
3260 LET R=FNF3(X(1))
3270 FOR I=2 TO N1
3280 IF R>=FNF3(X(I)) THEN GO TO 3300
3290 LET R=FNF3(X(I))
3300 NEXT I
3310 LET SU2=((B-A)*5)*R/(64*N*N)
3320 PRINT "EROAREA DE CALCUL ESTE<=";SU2
3330 GO TO 1230

```

6. Să se scrie un program care concatenează fișierele specificate de utilizatori la un fișier specificat.

R: O soluție este prezentată în programul următor și este valabilă pentru fișiere secvențiale de tip text.

```

#include <stdio.h>
main()

```

```

{
FILE*fi,*fl; /*declararea pointerilor care vor fi asociati fisierelor
implicate*/
int c;
static char rezfis[65]=""/*zonă inițializată cu spații care va conține
numele fișierului de intrare*/
char file[65],cc;
fl=fopen(rezfis,"au"); /*deschiderea fișierului rezultat ca fișier
nedefinit ("u") și în adăugare ("a")*/
if(fl==NULL) /*fișierul de ieșire nu există*/
{
printf("\n Introduceți numele fișierului rezultat:");
scanf("%s",rezfis); /*citește numele fișierului*/
if(fl=fopen(rezfis,"au")==NULL)
{
printf("\n Nu pot să deschid...%s...abandon!",rezfis);
exit(-1);
}
}
while(file[0]!=EOF)
{
printf("\n Introduceți numele fișierului de concatenat:");
scanf("%s",file);
fi=fopen(file,"ru"); /*deschidere în citire*/
if(fi==NULL);
{
printf("\n Nu pot să deschid fișierul...%s...",
"încercați din nou",&file);
continue; /*ca un comentariu*/
}
while((c=getc(fi))!=EOF) /*citește un caracter*/
{
cc=c;
putc(cc,fl); /*scris în fișier*/
fclose(fi); /*închide fișierul de intrare*/
}
fclose(fl); /*închide fișierul de ieșire*/
printf("\n Operația s-a terminat O.K.");
}
}

```

7. Să se scrie un program care transformă ecranul unui terminal PC în ecran grafic de rezoluție medie (320,200) puncte în care să se deseneze un disc format din razele sale.

R: Programul următor, scris în Turbo Pascal, versiunea 3, satisfac cerințele problemei culorile razelor ce umplu discul fiind schimbat prin ultimul parametru (i+j) al directivei grafice <draw>.

```

program LINIE;
var
  i,j:integer;
begin
  graphmode;
  Palette(14);

```

```

for i:=0 to 15 do
    for j:=0 to 9 do
        draw(20*i,20*j,319-20*i,199-20*j,i+j);
    write(chr(7)) {beep}
end.

```

8. Să se definească conceptual scheletul unui program expert.

R: Acest program este o machetă de sistem expert care interoghează utilizatorul în privința tipurilor de viețuitoare ce se pot încadra în anumite criterii variabile care, satisfăcute, dău sistemului posibilitatea de a-și îmbogăți baza de cunoștințe, inițial definită doar de operatori asociativi. (Sursa program este scrisă în Turbo Prolog.)

```

*/
database
    xpozitiv(symbol,symbol)
    xnegativ(symbol,symbol)
predicates
    run
    vietate_este(symbol)
    are_atribut(symbol)
    pozitiv(symbol,symbol)
    negativ(symbol,symbol)
    șterge_date_bază
    verif_istoric(symbol,symbol,symbol)
    întreb_sistem_util(symbol,symbol)
goal
    run.
clauses
    run:- 
        vietate_este(X),!,
        write("\n Animalul poate fi o (un)",X),
        nl,nl,șterge_date_bază.
    run:-
        write("\n Incapabil să determin; am nevoie să actualizez baza!"),
        write("Voi reveni.\n\n"),șterge_date_bază.
    pozitiv(X,Y) if xpozitiv(X,Y),!.
    pozitiv(X,Y) if not(negativ(X,Y)),! and întreb_sistem_util(X,Y).
    negativ(X,Y) if xnegativ(X,Y),!.
    întreb_sistem_util(X,Y):-
        write(X,"el (ea)",Y,"\n"),
        readln(Replica),
        verif_istoric(X,Y,Replica).
    verif_istoric(X,Y,da);-
        asserta(xpozitiv(X,Y)).
    verif_istoric(X,Y,nu);-
        asserta(negativ(X,Y)),
        fail.
    șterge_date_bază:-
        retract(xpozitiv(_,_)),fail.
    șterge_date_baza:-

```

```
retract(xnegativ(_, _)), !.
```

șterge_date_bază:-
 write("\n\n Apăsați tasta spațiu pentru ieșire"),
 readchar(_).

vietate_este(leopard) if
 are_atribut(mamifer),
 are_atribut(carnivor),
 pozitiv(are, culori_simple),
 pozitiv(are, puncte_negre), !.

vietate_este(tigru) if
 are_atribut(mamifer) and
 are_atribut(carnivor) and
 pozitiv(are, culori_simple) and
 pozitiv(are, dungi_negre), !.

vietate_este(girafa) if
 are_atribut(cu_unghii) and
 pozitiv(are, gît_lung) and
 pozitiv(are, picioare_lungi) and
 pozitiv(are, pete_închise), !.

vietate_este(zebra) if
 are_atribut(cu_unghii) and
 pozitiv(are, dungi_negre), !.

vietate_este(stîrc) if
 are_atribut(pasăre) and
 not(pozitiv(acțiune, zboară)) and
 pozitiv(are, gît_lung) and
 pozitiv(are, picioare_lungi), !.

vietate_este(pinguin) if
 are_atribut(pasăre) and
 not(pozitiv(acțiune, zboară)) and
 pozitiv(acțiune, înoată) and
 pozitiv(are, culoare_alb_negru), !.

vietate_este(albatros) if
 are_atribut(pasăre) and
 pozitiv(acțiune, zboară),
 pozitiv(acțiune, zboară_bine), !.

are_atribut(mamifer) if
 pozitiv(are, păr),
 pozitiv(acțiune, dă_lapte), !.

are_atribut(carnivor) if
 are_atribut(mamifer),
 pozitiv(acțiune, măñincă_carne),
 pozitiv(are, dinți_ascuțiți),
 pozitiv(are, gheare), !.

are_atribut(cu_unghii) if
 are_atribut(mamifer),
 pozitiv(are, tipăt),
 pozitiv(acțiune, ierbivor), !.

are_atribut(pasăre) if
 not(pozitiv(are, păr)), .

```
not(pozitiv(acțiune,dă_lapte)),
pozitiv(are,pene),
pozitiv(acțiune,dep_ouă),!.
```

9. Să se scrie pe ecran grafic un mesaj.

R: Următorul program, scris în Microsoft assembler (masm) (v 5,0), scrie la adresa video B800h mesajul specificat în segmentul de date DS.

dosseg

```
.model small
.stack 100h
.data
cd db "adriana"
.code
start:mov ax, data
    mov ds,ax
    mov ax,B800h
    mov es,ax
    lea bx,cd
    xor di,di
ciclu:
    cmp[bx],"o"
    je gata
    mov es:[di],[bx]
    inc di
    inc di
    inc bx
    jmp short ciclu
gata:xor ax,ax
    mov ax,4C00h
    int 21h
end start
```

Probleme propuse

Rezolvarea următoarelor probleme se poate face în orice limbaj de programare și pentru orice sistem hardware. Este indicată folosirea unor tehnici de programare care să permită implementarea lor pe o gamă cât mai largă de calculatoare.

1. Se dau două segmente, S_1 și S_2 , cunoscute prin coordonatele extremităților. Știind că distanța dintre S_1 și S_2 este dată de $d(S_1, S_2) = \inf\{d(x, y), x \in S_1, y \in S_2\}$ să se elaboreze un algoritm care să determine punctele $x_0 \in S_1$, $y_0 \in S_2$ cu proprietatea că $d(S_1, S_2) = d(x_0, y_0)$ și să se calculeze $d(x_0, y_0)$. Să se scrie programul corespunzător în limbajul FORTRAN IV.

Rezolvare (model):

Fie $(X(1), Y(1))$ și $(X(2), Y(2))$ coordonatele vîrfurilor segmentului S_1 iar $(X(3), Y(3))$ și $(X(4), Y(4))$ cele ale vîrfurilor lui S_2 . Ecuațiile dreptelor generate de segmentele S_1 și S_2 le scriem sub forma $y = mx + n$ iar pentru calcularea distanței de la punctul (x, y) la dreapta de ecuație $y = mx + n$ folosim formula:

Probleme propuse

$$d = \frac{y - mx - n}{\sqrt{1 + m^2}}$$

Algoritmul este următorul:

Pasul 1: Se citesc datele de intrare $X(I), Y(I), I=1,4$ și se calculează $M_1 = (Y(2)-Y(1))/(X(2)-X(1))$, $M_2 = (Y(4)-Y(3))/(X(4)-X(3))$, $N_1 = Y(1)-M_1 \cdot X(1)$, $N_2 = Y(2)-M_2 \cdot X(2)$; M_1 și N_1 corespund segmentului S_1 iar M_2 și N_2 lui S_2 . Se merge la pasul 2.

Pasul 2: Dacă $M_1 \neq M_2$ sau $N_1 \neq N_2$ se merge la pasul 3. În caz contrar se calculează $X_{MAX} = \max(X(1), X(2))$, $Y_{MAX} = \max(Y(1), Y(2))$, $X_{MIN} = \min(X(3), X(4))$, $Y_{MIN} = \min(Y(3), Y(4))$. Dacă $X_{MIN} \leq X_{MAX}$ cele două segmente au puncte comune și deci distanța este $D = 0$; în caz contrar $D = X_{MIN} - X_{MAX}$. Se scrie mesajul "segmentele date fac parte din drepte confundate iar distanța dintre ele este $D ="$ și se merge la pasul 1 pentru o nouă citire.

Pasul 3: Dacă $M_1 = M_2$ se merge la pasul 4. În caz contrar se determină punctul de intersecție (X_I, Y_I) al dreptelor generate de segmentele S_1 și S_2 . Se calculează $K_1 = (X_I - X(1)) \cdot (X_I - X(2))$ și $K_2 = (X_I - X(3)) \cdot (X_I - X(4))$. În cazul cînd $K_1, K_2 \leq 0$, cele două segmente se intersectează în punctul (X_I, Y_I) , se scriu coordonatele punctului (X_I, Y_I) și valoarea distanței ($D=0$) apoi se merge la pasul 1.

Pasul 4: Folosind subrutina DIST se determină distanțele $D(I)$, $1 \leq I \leq 4$ de la fiecare vîrf al unui segment la cel de-al doilea segment. Apoi se calculează distanțele $D(J)$, $5 \leq J \leq 8$ de la vîrfurile lui S_1 la cele ale lui S_2 . Folosind subrutina MIN se determină $VD = \min\{D(I), 1 \leq I \leq 8\}$ și indicele K pentru care se realizează acest minim apoi se merge la pasul 5.

Pasul 5: Se afișează valoarea distanței dintre cele două segmente și punctele între care se realizează apoi se merge la pasul 1.

Observație: Algoritmul se oprește cînd s-a detectat EOF la pasul 1.

Subrutina DIST($X, Y, I_1, I_2, I_3, RM, RN, DC, XC, YC$) calculează distanța de la PUNCTUL $(X(I_1), Y(I_1))$ la dreapta $y = RM \cdot x + RN$ determinată de punctele $(X(I_2), Y(I_2)), (X(I_3), Y(I_3))$. XC și YC sunt coordonatele punctului de pe dreapta $y = RM \cdot x + RN$ situat la distanța DC de punctul $(X(I_1), Y(I_1))$. Algoritmul corespunzător acestui subprogram este următorul:

Pasul 1: Se calculează distanța de la $(X(I_1), Y(I_1))$ la dreapta $y = RM \cdot x + RN$. Dacă $RM \neq 0$ se merge la pasul 2. În caz contrar se fac atribuirile $XC = X(I_1)$, $YC = Y(I_2)$ și se merge la pasul 3.

Pasul 2: Se determină coordonatele XC, YC ale intersecției dreptei $y = RM \cdot x + RN$ cu perpendiculara coborîtă din $(X(I_1), Y(I_1))$ pe ea apoi se merge la pasul 3.

Pasul 3: Dacă $(XC - X(I_2)) \cdot (XDC - X(I_3)) > 0$ se face $DC = 0$ deoarece punctul (XC, YC) este exterior segmentului de vîrfuri $(X(I_2), Y(I_2)), (X(I_3), Y(I_3))$.

Subprogramul MIN(D, VD, K) calculează $VD = \min\{D(I) \neq 0, 1 \leq I \leq 8\}$ și indicele K ce realizează acest minim.

Algoritmul este următorul:

Pasul 1: $VD = 0$, $I = 2$.

Pasul 2: Dacă $D(I) = 0$ se merge la pasul 5, în caz contrar se merge la pasul 3.

Pasul 3: Dacă $VD = 0$ se face $VD = D(I)$, $K = I$ și se merge la pasul 5, în caz contrar se merge la pasul 4.

Pasul 4: Dacă $VD < D(I)$ se merge la pasul 5, în caz contrar se face $VD = D(I)$, $K = I$ și se merge la pasul 5.

Probleme propuse

Pasul 5: Dacă $I < 8$ se face $I = I+1$ și se merge la pasul 2, în caz contrar RETURN.

2. Algoritmul de mai jos calculează valorile unei funcții $F(X,M)$. Care este această funcție? Să se scrie, în limbajul FORTRAN IV, programul corespunzător algoritmului următor:

Pasul 1: Se citesc variabilele M (de tip întreg) și X (de tip real) apoi se initializează $I = 1$.

Pasul 2: Dacă $I \leq X$ se face $I = I+1$ și se merge la pasul 2, în caz contrar $K = I-1$ și se merge la pasul 3.

Pasul 3: $I = K+M-1$, $RM = M \cdot X$ apoi se merge la pasul 4.

Pasul 4: Dacă $RM \geq I$ se calculează $R = I - M \cdot K$ și STOP, în caz contrar se merge la pasul 4.

Rezolvare:

Pasul 2 determină cel mai mare întreg mai mic decât X ; deci $K = [X]$. Apoi $X = [X] + \{X\}$ și deci $M \cdot X = M[X] + M\{X\}$. Dar $\{X\} < 1$; rezultă $M\{X\} \leq M-1$ și deci $M \cdot X \leq M[X] + M-1$. Așadar, $[M \cdot X] \leq M[X] + M-1 = M \cdot K + M-1$. Rezultă că pasul 3 reține cea mai mare valoare posibilă a lui $[M \cdot X]$ și calculează produsul $M \cdot X$. Pasul 4 determină cel mai mare întreg I mai mic decât $M \cdot X$ și calculează $R = I - M \cdot K = [M \cdot X] - M[X]$. Deci $F(X,M) = [M \cdot X] - M[X]$.

Următoarele probleme sunt propuse spre rezolvare, fără indicații.

3. Să se determine o strategie de rezolvare a problemei celor 8 dame (pe o tablă de șah să se plaseze 8 dame care să nu se atace reciproc) atât într-un limbaj convențional cît și în limbajul Prolog.

4. Să se rezolve dielma:

Un sătean are de trecut de pe un mal al unui rîu pe celălalt un lup, o capră și o varză. El are la dispoziție o barcă în care nu au loc decât două ființe sau o ființă și un obiect. Cum poate reuși săteanul să transportă în siguranță pe malul celălalt lupul, capra, varza știind că lupul nu poate rămâne singur cu capra iar capra nu poate rămâne singură cu varza.

5. Să se determine o strategie de simulare a cubului Rubik.

6. Pentru utilizatorii de PC-uri:

Să se scrie o rutină care să redirectizeze o intrerupere (este indicată de INT 5) către un program rezident care să permită tipărirea unui ecran grafic.

7. Concepți o rutină care să genereze toate submulțimile cu k elemente ale unei mulțimi cu n elemente.

8. Elaborați un algoritm care să permită mărirea sau micșorarea unui desen grafic cu păstrarea cotelor punctuale (principiul măririi fotografice).

9. Să se elaboreze un program de rezolvare a sirurilor recurente liniare de forma:

$$a \cdot x_{n+1} + b \cdot x_n + c \cdot x_{n-1} = 0$$

unde a,b,c sunt constante reale iar $x_0=i, x_1=j, i,j$ valori particulare date.

La granița dintre informatică și matematică
Jocuri, probleme distractive, strategii.

Lexicul informaticii. Paradigma calculatoarelor.

Deosebitul dinamism care caracterizează informatica se reflectă în terminologia specifică domeniului atât prin creșterea în volum cât și prin mutații semantice și relaționale în cadrul acesteia. Limitând investigația numai la nivelul sferei semantice "calculator (electronic)" se poate constata că această noțiune a generat, prin extensie semantică, un vast cîmp lexico-semantic incluzînd totalitatea tipologică a sistemelor de prelucrare a datelor cunoscute actualmente. Acest domeniu poate fi analizat paradigmatic ca un ansamblu lexico-semantic cu caracter taxonomic. Cardinalitatea apreciabilă a mulțimii elementelor acestei paradigmă lexico-semantice își are sorgintea atât la palierul lexical cât și, în special, la cel frazeologic (sintagmatic).

La nivel lexical numărul elementelor este relativ restrîns impunîndu-se constatarea unei sinonimii totale:

a) atât a elementelor simple: calculator (forma scurtă a sintagmei "calculator electronic"), computer (din limba engleză) și ordinator (din limba franceză);

b) cât și a elementelor compuse/derivate (serii de triplete) formate cu acestea prin utilizarea prefixelor micro, mini și super caracterizate prin frecvență mare (microcalculator, microordinator, microcomputer, minicalculator etc.) sau maxi, midi, macro, para, ultra caracterizate prin frecvență mică (macrocalculator, paracomputer etc.);

c) precum și a celor formate prin dublă prefixare (super-microordinator, super-minicalculator, mega-minicalculator etc.), printre care unele sănăt contrastante (mega-minicalculator). Situația este generată de etimologiile diferite ale celor trei termeni de bază (de menționat că termenul ordinator este adaptarea termenului francez ordinateur (care a fost creat special pentru a se evita folosirea celui din engleză!) fiind de relevat următoarele aspecte:

a) specialiștii domeniului, informaticienii, utilizează în exclusivitate, de la începuturile informaticii românești, forma calculator (primul calculator românesc, realizat în 1957, se numea CIFA - Calculatorul IFA; alt exemplu timpuriu: CET - calculator electronic tranzistorizat);

b) forme elementare computer și ordinator, precum și cele compuse constituite pe baza acestora, sănăt utilizate în exclusivitate de non-informaticieni (ziariști, publiciști) în special în periodice dar și în alte publicații, în mod abuziv, uneori exclusiv (deci nu din considerente de natură stilistică - evitarea repetării unui termen), sub influența limbii surselor de documentare;

c) dicționarul lingvistic cel mai răspîndit - DFX - tratează deficitar cei trei termeni, în ambele ediții, lăsînd impresia că au semantică parțial diferită (calculator... s.n. - mașină sau instalație cu ajutorul căreia se efectuează automat operații matematice și logice...; computer s.n. - calculator electronic, ordinat...; ordinator s.n. - calculator numeric universal...) ceea ce poate induce confuzie alimentînd predilecția publiciștilor de a utiliza

xenisme; inconsecvența DEX-ului este eliminată în Dicționarul de neologisme (ediția 1978) prin includerea sintagmei calculator electronic la computer și ordinatoare făcându-se trimitere la aceasta (principiul circularității sinonimelor);

d) sinonimia de tip sinecdocă (parte pentru întreg) prin utilizarea termenului procesor și a derivatelor obținute prin prefixare (monoprocesor, biprocesor, multiprocesor).

La nivel frazeologic (sintagmatic) se constată existența sinonimiei cvasitotale lexico-frazeologice cu noțiunea în studiu: sintagma ușuală sistem (electronic) de calcul și formele derivate prin prefixare cu mini și micro, sintagma "arhaică" mașină electronică de calcul și sintagma metaforă "creier electronic". Trebuie relevată utilizarea inadecvată a termenului sintagmă calculator (de buzunar) pentru a desemna minusculile mașini de calculat pentru care în limba engleză se folosește un termen special: calculator - eroare comună devenită regulă!

Elementele sferei semantice analizate constituie un dicționar-tezaur structurat taxonomic ceea ce facilitează reliefarea relațiilor semantice de tip sinonimie, antonimie, polisemie și hiponimie/hiperonimie (relație de incluziune/apartență în structuri lexico-semantice).

Deoarece terminologia domeniului se află în plin proces de formare atât ca urmare a progresului tehnic, care conduce la creșterea performanțelor și la caracteristici tehnico-funcționale tot mai ridicate ale echipamentelor, semantica multor noțiuni are caracter dinamic-glissant. Cîteva exemple elovente:

a) calculatorul de capacitate medie-mare la nivelul 1980, FELIX C-512/1024, cîțiva ani mai tîrziu este considerat de capacitate medie;

b) minicalculatorul se definea ca un calculator de capacitate mică și preț redus pentru ca acum să desemneze mașini cu performanțe care odinioară erau considerate specifice calculatoarelor de capacitate medie-mare;

c) microcalculatorul desemna inițial un sistem de calcul de capacitate mică iar acum se fabrică microcalculatoare cu putere de calcul echivalentă calculatoarelor de capacitate medie-mare.

Din aceleași considerente taxonimia domeniului este foarte controversată în literatura de specialitate, eterogenitatea deosebită a acesteia nepermítînd o clasificare absolut riguroasă.

Dicționar-tezaur include cvasitotalitatea noțiunilor utilizate în literatura de specialitate și publicații de uz general, în special presa scrisă (cuvîntul-temă calculator este abreviat prin c. iar sinonimul acestuia - sistem - prin s.; bara oblică "/" separă sinonimele sau alternativele, parantezele introduc elemente optionale din sintagme, forma echivalentă din limba engleză sau explicații suplimentare, după caz).

Dicționar-tezaur structurat taxonomic.

1. calculator (c.)/calculator electronic/mașină electronică de calcul (rar)/sistem (electronic) de calcul/sistem de prelucrare a datelor:
a) c. analogic, c. numeric/digital, c. hibrid (analogic-numeric);
b) c. de generația I-a, a 2-a, a 3-a, a 3,5-a, a 4-a, a 5-a;
c) c. de capacitate mică, medie/medicalculator, medie-mare, mare/macroncalculator/maxicalculator, foarte mare (mainframe).

2. minicalculator/minicomputer/microordinatoare/mini-sistem (de calcul)/sistem minicalculator;

3. microcalculator/microcomputer/microordinatoare/microsisteme (de calcul)/sistem microcalculator;

Lexicul informaticii. Paradigma calculatoarelor.

4. c. personal (personal-computer, denumire impropriie, este microcalculator):
- a) c.p. portabil/individual;
 - b) c.p. familial/domestic (home-computer);
 - c) c.p. semiprofesional;
 - d) c.p. de birou (desk-top computer);
 - e) c.p. profesional/de întreprindere (business computer).
5. c. de buzunar (calculator):
- a) c.b. neprogramabil/minimal/algebric, c.b. științific (set extins de operații);
 - b) c.b. programabil (C.B.P.) în limbaje neevoluate (notăția poloneză inversă sau limbaj de tip algebric), în limbaje evoluate (BASIC);
 - c) c.b. procesor de texte/cuvinte.
6. c. ceas (brățară) sau ceas-calculator:
- a) cu funcții identice c. de buzunar;
 - b) specializate: medical/biologic, dicționar bi- sau plurilingv, agenda electronică.
7. c. specialitate funcțional:
- a) procesor/calculator frontal (front-end procesor)/de teletransmisie/c. satelit;
 - b) procesor/calculator dorsal (back-end processor)/pentru gestiunea datelor/procesor pentru baze de date, procesor pentru gestiunea memoriei interne comune/procesor pentru bânci de memorie;
 - c) procesor/calculator de rezervă (back-up processor) și c. de bază (primary computer) în sistem tolerante la erori/multisisteme redundante/sisteme cu fiabilitate ridicată;
 - d) c. gazdă (host-computer), c. principal/central/"master";
 - e) s. cu prelucrare pe loturi (batch-processing), cu multiacces/cu acces multiplu, cu timp divizat (time-sharing), cu procesoare la distanță (remote processor), cu stații terminale/satelit (remote job entry, remote batch);
 - f) terminal inteligent/terminal programabil/terminal pentru achiziție /prelucrare date (microcalculatoare).
8. c. universal și c. dedicate/specializate (aplicativ)/"la cheie":
- a) c. de proces/pentru conducerea proceselor;
 - b) procesoare de texte/cuvinte specializate sau semispecializate (word-processor);
 - c) c. de bord (auto, spațiale, aviație);
 - d) c. naval;
 - e) c. radar;
 - f) automate de șah;
 - g) c. muzical.
9. s. mono/uni-calculator, mono- sau multiprocesor:
- a) s. monocalculator/simplex/uniprocesor/unicalculator;
 - b) s. biprocesor sau bi-microprocesor, cu procesoare identice sau diferite/complementare;
 - c) s. monocalculator multiprocesor sau multi-microprocesor.,
10. s. mono/multi-flux de instrucțiuni/date:
- a) s. cu un singur flux de instrucțiuni și un singur flux de date (Single Instruction Single Date stream - SISD)/sistem serial (cauclatoare uzuale);
 - b) s. cu multiflux de instrucțiuni și un singur flux de date (Multiple

Lexicul informaticii. Paradigma calculatoarelor.

Instruction Single Date stream - MISD)/supercalculator/s. pseudo-multiprocesor (monoprocesor multi-UAL cu prelucrări paralele diferite); tipuri: conductă (pipeline) cu UAL inseriate și uni/multifuncțional cu multi-unități funcționale de tip static/dinamic;

c) s. cu un singur flux de instrucțiuni și multiflux de date (Single Instruction Multiple Data stream - SIMD)/supercalculator/s. cvasi-multiprocesor/s. (cu prelucrări/procesoare) paralele, cu mono-unitate de comandă și multi(procesor+memorie); tipuri: procesor matricial, procesor (cu memorie) asociativ(ă), complet paralel, serial (pe bit, octet, cuvînt, bloc), matricial-asociativ, orgofonal;

d) s. cu multiflux de instrucțiuni și multiflux de date (Multiple Instruction Multiple Data stream - MIMD)/s. multiprocesor porpuriu-zis/s. strîns cuplate; tipuri: cu magistrală unică, paracomputer/ultracomputer/cu memorie comună, cu comutator încrucișat, cu memorii multipoartă, s. multitask și date multiple (Multiple Task Multiple Data - MTMD)/sistem multiprocesor orientat pe taskuri.

11. supercalculator/supercomputer/superordinatör/supersistem (de calcul):

a) sisteme tip SIMD, MISD, MIMD (vezi 10.b, c, d);

b) super-minicalculator, super-microordinatör, mega-minicalculator, mega-microcalculator, supercalculator personal (generația a 5-a), supercalculator inferențial (generația a 5-a).

12. transputer/microcalculator integrat (computer-on-a-chip).

13. s. multicalculator/multisisteme/multi-minisisteme:

a) s. bicalculator/duplex, cuplate slab, fie direct (c. principal - c. frontal) fie prin acces la discuri magnetice comune;

b) s. cu configurație extinsă/completă formate dintr-un c. principal, un procesor frontal, un procesor dorsal și un procesor de rezervă;

c) s. cuplate moderat/s. distribuite local;

d) s. cuplate slab în rețele de calculatoare cu tipurile topologice: inel, complet interconectate, cu memorie centrală, cu magistrală globală, stea, magistrală cu comutator central, rețea regulată, rețea neregulată, rețea ierarhică.

14. s. de prelucrare a cunoștințelor (knowledge information processing systems)/c. de generația a 5-a:

a) componente principale: mașină inferențială paralelă pentru rezolvarea problemelor, mașină pentru baza de cunoștințe, mașină de interfață inteligentă;

b) mașini funcționale pentru: comunicații, conducerea proceselor, service, asistare utilizator, simulare, calcule numerice ultrarapide, date de tip abstract, BD relaționale, manipulare simbolică, euristică;

c) supercalculator inferențial, mașină personală inferențială;

d) mașină de tip flux de date (data flow), sistem sistolic (rețea sincronă de procesoare paralele).

15. c. la nivel teoretic/conceptual, de perspectivă:

a) c. abstract/mașină abstractă/mașină Turing;

b) c. cu arhitectură tip von Neumann, cu program memorat, tip non-von Neumann/post-von Neumann, tip Harvard;

c) c. optic;

d) c. biologic/molecular.

16. alte tipuri:

a) c. cu o adresă, c. cu mai multe adrese.

O definire matematică a careurilor de cuvinte încrucișate

Se consideră o mulțime $A \neq \emptyset$ finită numită alfabet și $\pi \notin A$ un element numit punct negru. Definim:

$$A^p = \{(a_1, a_2, \dots, a_p) \mid a_i \in A \ \forall i=1,2,\dots,p\}, \text{ iar}$$

$V = \bigcup_{p \geq 1} A^p$ îl vom numi vocabular cu elemente $w \in V$ numite cuvinte.

Se notează $w = (w_1, w_2, \dots, w_p) = w_1 w_2 \dots w_p$.

Dacă $w = w_1 w_2 \dots w_p \in V$ atunci $|w|=p$ reprezintă lungimea lui w .

Fie $D \subset V$, $D \neq \emptyset$ o mulțime finită numită dicționar. Fie D_T , D_N două submulțimi $\subset D$ cu proprietățile $D_T \cup D_N = D$ și $D_T \cap D_N = \emptyset$, mulțimi numite dicționar tematic, respectiv dicționar matematic.

Fie $u \in \mathbb{N}^*$, $I_n = \{1, 2, \dots, n\}$.

Definiție:

$K^1, K^2 \in \mathbb{n}(AU\{\pi\})$; $K = (K^1, K^2)$ cu proprietatea $(K^1)^t = K^2$ se numește careu de dimensiune n .

În cele ce urmează vom considera K un careu de dimensiune n .

Definiție:

$w = w_1 w_2 \dots w_p$ este inclus în K ($w \subset K$) dacă:

$$\exists t \in \{1, 2\}, \exists i, j, l \in \{1, 2, \dots, n\} = I_n$$

astfel încât:

a) $i = l$ sau ($i \neq l$ și $K^t_{1, i-1} = \pi$);

b) $j = n$ sau ($j \neq n$ și $K^t_{1, j+1} = \pi$);

c) $\forall q = 1, 2, \dots, p, w_q = K^t_{i+q-1}$.

Definiție:

K are licență dacă $\exists w \subset K$ astfel încât $w \notin D$.

Definiție:

Fie $w, v \in D$, $m = v$ dacă $|w| = |v| = p$ și $\forall r = 1, 2, \dots, p, w_r = v_r$.

Fie \sim o relație de echivalență în D numită relație de familiaritate iar D/\sim mulțimea claselor de echivalență.

Definiție:

K are cuvinte din aceeași familie dacă:

$$\exists w_1, w_2 \subset K, w_1 \neq w_2 \text{ și } w_1 = w_2.$$

Definiție:

K are bară dacă: $\exists t \in \{1, 2\}; \exists i, j \in I_n$ cu $K^t_{ij} = \pi$, astfel încât $K^t_{ij} = \pi$ sau $K^t_{ij} = \pi$ unde $i \in \{i-1, i+1\} \cap I_n$ și $j \in \{j-1, j+1\} \cap I_n$.

Fie $d_T, d_P \in [0, 1]$ reprezentând densitatea tematică respectiv densitatea de puncte negre a careului K .

Definim funcția: $\varphi_T : D \rightarrow \mathbb{N}$,

$$\varphi(w) = \begin{cases} |w|, & w \in D_T \\ 0, & w \notin D_T \end{cases}$$

O definire matematică a careurilor de cuvinte încrucișate

iar $N_T = \sum_{w \in K} \varphi_T(w)$ reprezintă numărul de litere tematice a lui K .

Definiție:

K are cel puțin d_T densitate tematică dacă $N_T \geq 2d_T(1-d_T)n^2$.

Definim funcția: $\varphi_p : A \cup \{\pi\} \rightarrow [0,1]$, cu:

$$\varphi_p(a) = \begin{cases} 1 & a = \pi \\ 0 & a \neq p \end{cases}$$

iar $N_p = \frac{1}{2} \sum_{a \in K} \varphi_p(a)$ reprezintă numărul de puncte negre a lui K .

Definiție:

K are cel mult d_p densitate de puncte negre dacă $N_p \leq d_p n^2$.

Definiție:

Fie: $(i,j), (k,l) \in I_n * I_n$

$(i,j) \neq (k,l)$ sunt vecine dacă:

a) $\{i,j\} \cap \{1,n\} \neq \emptyset$ și $\{k,l\} \cap \{1,n\} \neq \emptyset$

sau

b) $i \in \{k-1, k, k+1\} \cap I_n$ și $j \in \{1-s, 1, 1+s\} \cap I_n$.

Definiție:

K are semiînchideri dacă:

$\exists t \in \{1,2\}, \exists s > 2, \exists (i_1, j_1), \dots, (i_s, j_s) \in I_n \times I_n$ astfel încât:

a) $\forall r = 1, \dots, s-1, K^t_{i_r, j_r}$ vecin cu $K^t_{i_r+1, j_r+1}$ și $K^t_{i_r, j_r+1}$ vecin cu $K^t_{i_r+1, j_r+1}$;

b) $r-1 \leq \text{card } \{K^t_{i_r, j_r} | K^t_{i_r, j_r} = \pi\} \leq r$.

Fie $d_T, d_p \in [0,1]$.

Definiție:

K este careu corect încrucișat dacă și numai dacă:

L) K nu are licențe;

B) K nu are bare;

F) K nu are cuvinte din aceeași familie;

T) K are cel puțin d_T densitate tematică;

N) K are cel mult d_p densitate de puncte negre;

S) K nu are semiînchideri.

Fie $(S_x)_{x \in D}$ o familie de mulțimi unde $\forall x \in D, S_x$ reprezintă mulțimea semnificațiilor (definițiilor) lui x .

Fie $D' \subset D$. Definim $S_{D'} = \bigcup \{y | y \in S_x\}$ un sistem de definiții pentru D' .

Evident $\bigcup_{w \in K} w \subset D$.

Notăm $S = S \bigcup_{w \in K} w$ un sistem de definiții pentru K .

Definiție:

$\sum = (K, S)$ se numește un careu de cuvinte încrucișate dacă:

a) K este corect încrucișat;

b) S reprezintă un sistem de definiții pentru K .

O problemă de ordonare în teoria grafurilor

O pereche (E, V) se numește graf dacă E este o mulțime de puncte și $V \in P_2(E)$ unde $P_2(E) = \{(a, b) | a, b \in E \text{ și } a \neq b\}$.

Fiind date $x, y \in E$ numim drum de la x la y o succesiune $\{x, b_1\}, \{a_1, b_2\}, \dots, \{a_n, y\} \in V$ dacă $\forall i = \{1, \dots, n\} b_i = a_i$. Un graf $G = (E, V)$ este conex dacă: $\forall x, y \in E$ există un drum de la x la y . $G' = (E', V')$ este subgraf a lui $G = (E, V)$ dacă $E' \subseteq E$ și $V' \subseteq V$ și cel puțin una din incluziuni este strictă (scriem $G' \subset G$). $G' \subseteq G$ se numește componentă conexă a lui G dacă G' este conex și este maximal cu această proprietate.

Un graf G este un arbore dacă este conex și graful G' obținut din G prin suprimarea unei muchii nu mai este conex. Un graf G este o pădure dacă orice componentă conexă a lui G este un arbore. Un graf G este marcat dacă nodurile sale li s-a dat un nume.

În continuare introducem pe mulțimea arborilor care formează o pădure relația notată \sim . Fie $A_1 = (V_1, E_1)$ și $A_2 = (V_2, E_2)$ doi arbori ai unei păduri cu rădăcinile respectiv a_1 și a_2 de nume numel și nume2.

Spunem că $A_1 \sim A_2$ dacă și numai dacă prin definiție $|V_1| > |V_2|$ sau dacă $|V_1| = |V_2|$ și numel > nume2, unde $>$ este relația de mai mare pe mulțimea numerelor naturale și $>$ este relația de ordine lexicografică naturală.

Definiție: Două structuri de date prezentate sub formă de păduri sunt echivalente dacă, pentru o specificație corectă, elementele desemnate sunt aceleași.

Pentru a avea elementele definite fără ambiguități facem următoarele ipoteze:

1. Rădăcinile tuturor arborilor care formează pădurea sunt distințe;

2. Pentru orice nod subarborele care are drept rădăcină nodul respectiv nu conține un alt nod cu același nume;

3. Pentru orice nod neterminat fiind săi au nume distințe.

Fie A_1, \dots, A_n arbori și $A_1 = (V_1, E_1)$, $\forall i = \{1, \dots, n\}$ și fie pădurea P formată cu acești arbori $P = (\bigcup_{i=1}^n V_i, \bigcup_{i=1}^n E_i)$

Propoziția 1: Relația \sim este o relație de ordine totală.

Demonstrație: Presupunem $A_i \sim A_j$ și $A_j \sim A_k$ $i \neq j \neq k, i \neq k$.

Putem avea următoarele cazuri:

(i) $|V_i| > |V_j|$ și $|V_j| > |V_k|$ și din tranzitivitatea relației de ordine pe N rezultă: $|V_i| > |V_k|$, deci $A_i \sim A_k$;

(ii) $|V_i| = |V_j|$ și $|V_j| > |V_k| \Rightarrow |V_i| > |V_k| \Rightarrow A_i \sim A_k$;

(iii) $|V_i| > |V_j|$ și $|V_j| = |V_k| \Rightarrow |V_i| > |V_k| \Rightarrow A_i \sim A_k$;

(iv) $|V_i| = |V_j|$ și $|V_j| = |V_k| \Rightarrow |V_i| = |V_k| *$.

Deoarece $A_i \sim A_j \Rightarrow$ nume (A_i) > nume (A_j)

$A_j \sim A_k \Rightarrow$ nume (A_j) > nume (A_k)

Din tranzitivitatea relației de ordine lexicografică rezultă că avem: nume (A_i) > nume (A_k) **.

Din relațiile * și ** rezultă $A_i \sim A_{i,k}$.

În mod analog dacă $A_i \sim A_k, j$ rezultă că nu putem avea și $A_y \sim A_i$. Din

O problemă de ordonare în teoria grafurilor

această propoziție și folosind ipoteza 1 rezultă că putem face o renumerotare a arborilor astfel încât să avem:

$$A_1 \sim A_2 \sim \dots \sim A_n.$$

Fie un arbore A. Graful obținut prin suprimarea nodului rădăcină și a muchiilor adiacente cu aceasta formează o pădure de componente B_1, B_2, \dots, B_k .

Conform rezultatelor anterioare și ipotezei 3 putem face o renumereotare a componentelor B_j astfel încât $B_1 \sim B_2 \sim \dots \sim B_k$.

Propoziția 2: Fie o pădure P de componente A_1, A_2, \dots, A_n . Fie pădurea P' de componente A'_1, A'_2, \dots, A'_n obținută prin aplicarea pașilor următori:

I. Pentru fiecare $i, 1 \leq i \leq n$; pentru fiecare nod neterminal x se face ordonarea subarborilor care au drept rădăcină fiile nodului x_1 ordonarea făcîndu-se conform relației \sim ;

II. Se ordonează componentele pădurii P conform relației \sim .

Dacă P verifică ipotezele 1., 2. și 3. atunci cele două păduri sunt echivalente.

Demonstrație: Fie o specificație $Y_1 \text{ of } Y_2 \text{ of } \dots \text{ of } Y_k$ pe care o presupunem corectă. Din definirea specificației rezultă că există și este unic un $l, 1 \leq l \leq n$ astfel încât $Y_k \in A_l$.

Fie G_k subarborele lui A_l de rădăcine Y_k . Deoarece P verifică dacă rădăcină arborelui A_l este rădăcină a arborelui $A' \pi_k(l)$ în P' deci există un unic $l', l' = \pi_k(l)$ astfel încât $Y_k \in A'_l$.

Fie G'_k subarborele lui A'_l , de rădăcină Y_k .

Presupunem că am determinat în mod unic Y_i în P și în P' și arătăm că Y_{i-1} este determinat în mod unic, $1 \leq i \leq K$ deci și G_i și G'_i .

Fie T pădurea care se obține din G_i prin suprimarea lui Y_i și a muchiilor adiacente cu el și fie T' pădurea care se obține din G'_i în mod analog.

Presupunem T de componente B_1, B_2, \dots, B_s și T' de componente B'_1, B'_2, \dots, B'_s . Deoarece specificația este corectă rezultă că există și este unic $l, 1 \leq l \leq s$, astfel încât $Y_{i-1} \in B_l$.

Dacă T satisfac ipotezele 1., 2. și 3. atunci există o permutare π_{i-1} astfel încât rădăcina arborelui B_l este rădăcină a arborelui $B' \pi_{(i-1)} l$ deci există și este unic $l', l' = \pi_{i-1}(l)$ astfel încât $Y_{i-1} \in B'_l$.

Fie G_{i-1} subarborele lui B_l de rădăcină Y_{i-1} și G_{i-1} subarborele lui B'_l de rădăcină Y_{i-1} .

Această inducție inversă demonstrează propoziția dacă arătăm că B_1, B_2, \dots, B_s satisfac ipotezele 1., 2. și 3.

Deoarece ipotezele 2. și 3. se referă la un nod din P și orice nod din T este un nod din P rezultă că ele sunt verificate și pentru T. Ipoteza 1. este verificată deoarece, conform ipotezei 3., pentru orice nod fiile săi au nume distințe.

În particular, Y_i este un nod al unui arbore deci fiile săi au nume distințe. Deoarece fiile nodului Y_i sunt rădăcinile arborilor B_1, B_2, \dots, B_s și sunt distinții, rezultă că T verifică și ipoteza 1. Acest lucru complementează demonstrația propoziției.

Curier editorial

Așadar, să inaugurăm prin intermediul revistei primul nostru contact cu cititorii. Cum nu putem aprecia în acest stadiu de început opiniile dorințele sau sugestiile dumneavoastră vă vom veni noi în întâmpinare prin cîteva propuneri și informații utile.

Astfel, să intitulăm prima rubrică a curierului editorial:

1. Sugestii și servicii software

În cadrul acestei secțiuni aşteptăm de la cititori un contact de propuneri și oferte de colaborare sau, de ce nu a unei rubrici de mică publicitate informatică.

Astfel anunțăm cititorii că la sediul redacției pot primi informații, sfaturi și ajutor în obținerea sau cunoașterea unor pachete software sau cărți privind lucrul pe microcalculatoarele personale.

- Utilitare: Laplink III (pachet de comunicație); Lotus Magelan; Mirror; Sideways; Freelance; Xtree; Norton Utilities; C-Toolbox;
- Software integrat: Lotus; Symphony; Framework III;
- Procesare de text: Word Perfect 4.1. și 5.1.; WordStar 2000 Plus 3.0.;
- Pachete de grafică: Vermont Vision 1.0; Design CAD 3-D;
- Baze de date: Oracle 5.0 și 6.0; dBASE III, IVPlus; SBT; SQL SERVER.
- Compilatoare: Basic; GW - Basic; C (Turbo, Microsoft, Lattice); Turbo Pascal 3.0., 4.0., 5.0.; Turbo Prolog; Cobol; Fortran 77; Assemblers;
- Rețele locale: Novell; 3+Comm; Token Ring; Crosstalk Lan.
- Pachete contabil-financiare: Sun Account; SBT.

O altă rubrică s-ar intitula:

2. Biblioteca revistei

Aici, redacția va pune în timp la dispoziția cititorilor o bibliotecă cu cărți și reviste de specialitate sub forma lor fizică sau pe suport magnetic.

Sperăm ca și revista să poată fi obținută pe suport magnetic, permîțînd celor ce n-au citit-o sau vor să primească numai anumite articole să închirieză suportul magnetic cu problemele revistei. Propunem aici și contribuții personale ale cititorilor pentru îmbogățirea bibliotecii cu documentație și software.

O altă rubrică o vom numi:

3. Corespondențe și schimburi

În care vom da posibilitatea cititorilor să propună colaborări între ei și schimburi sau închirieri de suporturi magnetice, echipamente hardware sau software.

Astfel o primă propunere vine din partea redacției în atenția micilor cititori de a schimba diskete 5 1/4 cu jocuri pentru calculatoare PC sub sistemul de operare MS-DOS.

Și, în sfîrșit, o ultimă rubrică este:

4. Sfaturi și servicii hardware

Unde, problemele și sugestiile privind instalarea sau depanarea hard a sistemelor de microcalculatoare poate fi soluționată prin sfaturi ale

Curier editorial

specialiștilor noștri sau prin sugestiile dumneavoastră.

În numerele următoare ale revistei vom preface toate detaliile privind participarea dumneavoastră în paginile curierului editorial. Oricum, abonații vor beneficia de facilități de acces, în baza carnetului de abonat ce va fi oferit de revistă.

Începînd cu nr.2, revista va putea fi obținută pe diskete 5 1/4 sau 3 1/2 la sediul redacției împreună cu programe rezolvate și compilatoare pe diskete ce pot permite cititorului să-și experimenteze singur programele propuse.

Toate condițiile de beneficiu a acestor servicii se vor perfecta începînd cu numărul 2 al revistei.

C U P R I N S

	<u>Pagina</u>
1. La început de drum.. Argument	1
2. Fenomenul "Home-Computer. Calculatoare personale profesionale de la proiectare la realizare (I)	4
3. Fundamente de matematică ale programării logice în inteligență artificială (I).	17
4. Limbaje de programare în designul sistemelor de operare și al aplicațiilor. Limbajul C (I)	26
5. Baze de date relaționale și distribuite. Programare, utilizare și analiză comparativă de sistem. Limbajul SQL pentru pachetele ORACLE și Rdb (I)	31
Baze de date distribuite (I)	33
6. Teme pentru informaticieni. Prelucrarea listelor în C și Pascal (I)	37
7. Inedit, recenzii, noutăți, istoric în informatică. Din istoria calculatoarelor personale (I)	43
8. Informatică în învățămîntul liceal și universitar. Ghid de probleme rezolvate pentru elevi și studenți.	55
Probleme propuse	68
9. La granița dintre informatică și matematică. Jocuri, probleme distractive, strategii. Lexicul informaticii. Paradigma calculatoarelor.	71
O definire matematică a careurilor de cuvinte Încrucișate.	75
O problemă de ordonare în teoria grafurilor.	77
10. Curier editorial	79

ASSOCIATION OF SPECIALISTS
IN DATA BANKS AND MICROSYSTEMS
BUCHAREST
STR:TURDA;NR.114,b135,sc.B,ap 71

PRESIDENTATION OF OUR SOCIETY AND SERVICES

OUR SOCIETY

It was founded in january 1990 with the name mentioned above.
The president of the society is Mr. prof. **ADRIAN NEGRU**,mathematicien, and
with 10 years of experience in the field of microsystems,data bases and
artificial intelligence.
The manager of our society is Mr. **BABIN ALEXANDRU**,vicepresident,a dipl.
engineer,specialised in hardware/software for micro,mini,mainframe units.

1. STRUCTURE OF THE SOCIETY

Gaining together more then 200 specialists in mathematics,informatics,
management and marketing,our society had developed the following sec -
tions of its present and future activity:

a).**The editorial board.** The section has basically developed its activity
in two directions:

- editing informatics magazines,books and studies mainly
concerning the microsystems (PC) family
- designing and implementation of all kind of facilities
regarding fonts,word processing, and editing facilities.
- publishing board.We try to develop a package to control and
improve the management of the publishing system .

b).**The software service** we had organised several groups of specialists in
diferent branches of informatic activity offering the following services:

- instalation of microsystems(PC)
- project development at request
- software testing and debugging
- customised software packages and maintenance
- lectures in programming languages,artificial intelligence,
diffrent software technics,informatic management,consulting

c).**The hardware service** .The hardware team consists of specialists
with a large hard/soft experience in the following services:

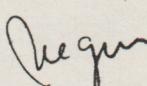
- maintenance and technical assistance for micro and mini
systems
- network instalation and testing for PC LAN
- consululting and diagnosys for hardware bugs

2. ACTIVITY

Our society has its personal technical resources consisting in PC,prin-
ters,documentation and software.Beside we could be found at our depart-
ment at any our day or night.Even we could not fulfill your
demands we could advice you.Condition of payment for us is made by
invoice, according to a contract:20% when signed ,40% during the
execution of the contract, and 40% 50 days after execution.

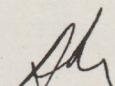
PRESEDIINTE

ADRIAN NEGRU

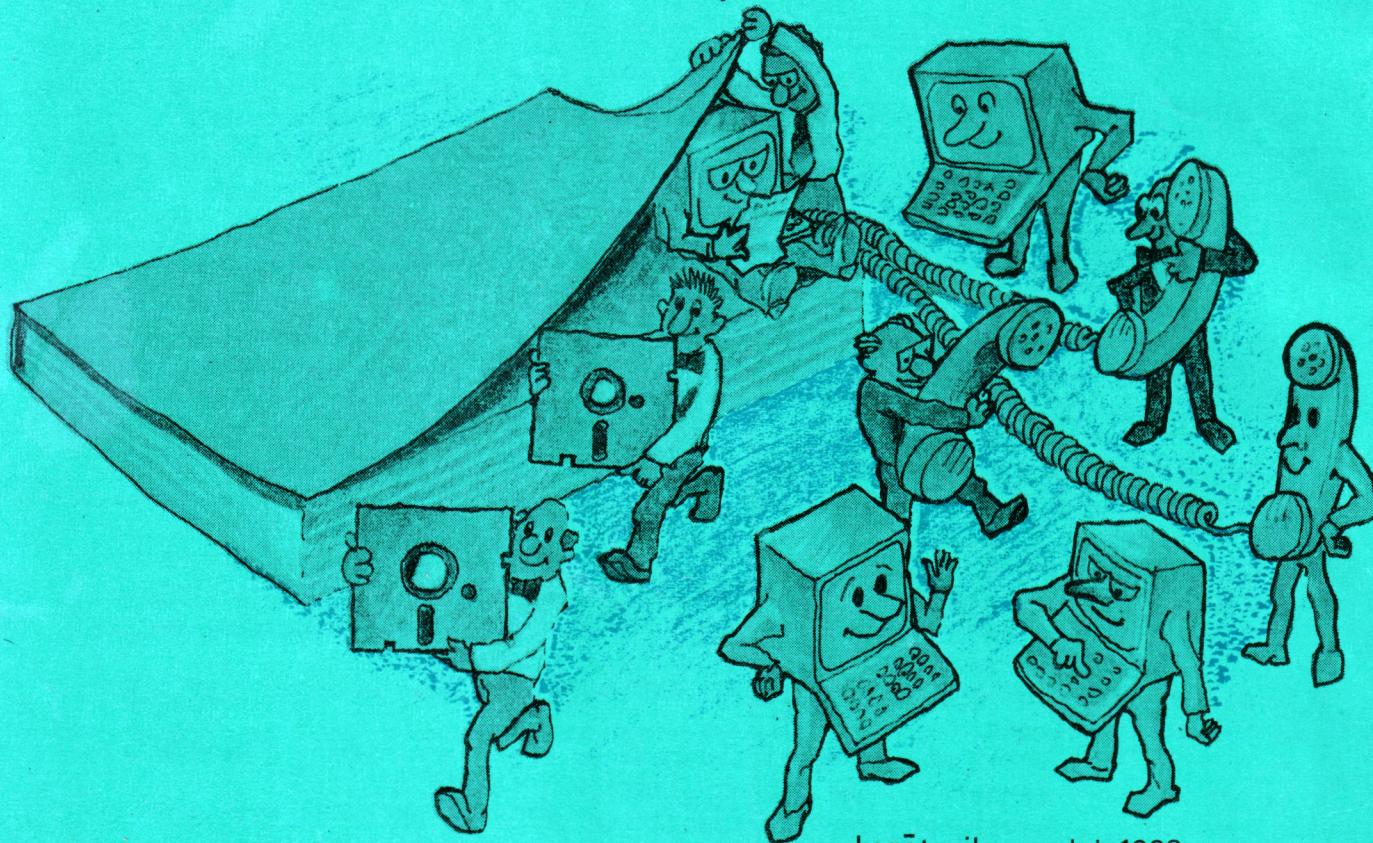

VICEPRESIDINTE

ALEXANDRU BABIN

Imaginea lumii informaționale contemporane

Legăturile anului 1990

IN ACEST NUMAR :

- LA INCEPUT DE DRUM - ARGUMENT
- FENOMENUL HOME - COMPUTER
- PROGRAMAREA LOGICA ȘI IA
- LIMBAJUL C (I)
- LIMBAJUL SQL (I)

- INEDIT - RECENZII, NOUTATI
- INFORMATICA IN INVATAMINT

- JOCURI STRATEGII
- PROBLEME (distractive) nerezolvate
- TEME DE CERCETARE
- ȘI MULTE, MULTE ALTELE

LEI 25

**Adresa noastră : București
str. Turda 114, bl. 35, sc. B, ap. 71
Telefon: 66 04 76**